

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Rapport

R28:1989

REF

Skatter och transfereringar till hushållen

**En utvärderingsmodell med
tillämpningsexempel från
bostadssektorn**

**Brita Schwarz
Kjell Nyman**

INSTITUTET FÖR BYGGDOKUMENTATION	
Accnr	
Plac	<i>Ser</i>

Byggeforskningsrådet

R28:1989

SKATTER OCH TRANSFERERINGAR TILL
HUSHÄLLEN

En utvärderingsmodell med
tillämpningsexempel från bostadssektorn

Brita Schwarz
Kjell Nyman

Denna rapport hänför sig till forskningsanslag
870476-4 från Statens råd för byggnadsforskning
till Ekonomiska forskningsinstitutet vid Handels-
högskolan i Stockholm.

REFERAT

En simuleringsmodell, BEST, har utvecklats för bl a studier av hushållsekonomiska, statsfinansiella och fördelningsmässiga effekter av skatte- och bidragsregler. Modellen kan karakteriseras som en beslutsstödsmodell och är utformad för persondator med menystyrning så att den enkelt skall kunna användas av en bred krets olika användare för analyser av såväl under olika år gällande skatte- och bidragsregler som av tänkbara förändringar av dessa regler. Modellen utgör en vidareutveckling av en tidigare modellversion och ger bl a förbättrade möjligheter att analysera effekter på makronivå, t ex totala budgeteffekter och fördelningseffekter, och sambanden mellan bostadssektorns transfereringar, bostadskostnaderna och andra transfereringar, t ex skatterna. I rapporten ges en utförlig beskrivning av modellen. Vidare redovisas ett antal tillämpningsexempel, bl a en utvärdering av bostadsbidragssystemet och analyser av effekter av förändringar i reglerna för bostadsbidrag och underskottsavdrag.

I Byggforskningsrådets rapportserie redovisar forskaren sitt anslagsprojekt. Publiceringen innebär inte att rådet tagit ställning till åsikter, slutsatser och resultat.

Denna skrift är tryckt på miljövänligt, oblekt papper.

R28:1989

ISBN 91-540-5018-9

Statens råd för byggnadsforskning, Stockholm

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	<u>SID</u>
1. INLEDNING	1
2. MODELLBESKRIVNING	6
2.1 Allmänt	6
2.2 Hushållen -- typhushåll och modellhushåll	7
2.3 Transfereringar mm	9
2.4 Resultatvariabler och standardmått	13
2.5 Resultatbearbetning och utskrifter	15
3. EN STUDIE AV BOSTADSBIDRAGSSYSTEMET	19
3.1 Inledning	19
3.2 Bostadsbidragen och hushållens ekonomiska standard	24
3.3 Bidragsberättigade och bidragshushåll	39
3.4 Marginaleffekter från skatte- och bidragssystemet	50
3.5 Möjligheter att minska marginal-effekterna	57
4. UNDERSKOTTSAVDRAG OCH BOSTADSKOSTNADER	63
4.1 Minskad marginals katt	63
4.2 Minskat värde av underskottsavdragen	70
5. KONSTRUKTION AV MODELLHUSHÅLL	74
5.1 Simuleringar för policy-analys	75
5.2 Konstruktion av modellhushåll	76
5.3 Användning av modellhushåll	80
Referenser	82
BILAGA 1. Programbeskrivning	
BILAGA 2. Exempel på användning av BEST-programmet	
BILAGA 3. Indata mm	
BILAGA 4. Referensstandarderna i BEST	

FÖRORD

Inom projektet "Utvärderingsmetoder för skatte- och bidragssystem" har en datormodell (BEST) utvecklats för bl a studier av hushållsekonomiska, statsfinansiella och fördelningsmässiga effekter av förändringar av skatte- och bidragsregler. Projektet bedrivs vid Ekonomiska Forskningsinstitutet vid Handelshögskolan i Stockholm och finansierades 1984/86 av BFR och HSFR och 1986/88 av BFR.

I rapporten ges en utförlig beskrivning av den senaste versionen av BEST-modellen. Den är utformad för persondator och menystyrd så att den enkelt skall kunna användas av en bred krets olika användare för analyser av såväl under olika år gällande skatte- och bidragsregler som av tänkbara framtida förändringar av dessa regler. Modellbeskrivningen syftar bl a till att klargöra vilka typer av problem som kan analyseras med modellen och till att underlätta för användare att utnyttja den. I rapporten redovisas också ett antal tillämpningsexempel, bl a en utvärdering av bostadsbidragssystemet och analyser av effekter av förändringar i reglerna för bostadsbidrag och underskottsavdrag.

SAMMANFATTNING

Under senare år har intresset för datoriserade utvärderingsmodeller för skatte- och bidragssystem kommit att öka. Internationellt har utvecklingen av simuleringsmodeller med hushållet som grundenhet, sk mikrosimuleringsmodeller, sedan länge varit inriktad mot modeller för stordatorer som fordrat specialister som användare. Under de senaste åren har dock även persondatorbaserade policyanalysmodeller som anpassats för bredare användarkategorier börjat utvecklas (Atkinson & Sutherland, 1988). Den modell, betecknad BEST, som beskrivs i föreliggande rapport, är av den senare typen och utgör en vidareutveckling av en tidigare version (Hederstierna & Schwarz, 1987). De kompletteringar som gjorts ger bl a förbättrade möjligheter att studera sambanden mellan bostadssektorns transfereringar, bostadskostnaderna och andra transfereringar, t ex skatterna. Vidare kan t ex fördelningseffekter och olika transfereringars fördelningsprofiler studeras mer ingående.

Ett syfte med modellutvecklingen har bl a varit att, med en och samma modell, ge möjlighet till analyser av hur transfereringssystemen för olika år fungerar och vilka effekterna blir vid olika tänkbara förändringar av skatte- och bidragsreglerna. Metodmässigt har detta problem lösts så att olika delar av regelsystemet (t ex skatter, bostadsbidrag, daghemstaxor etc) avbildas i modellen i form av en generell struktur i kombination med regeldata. Dessa regeldata lagras i speciella databaser som användaren enkelt kan nå och modifiera genom menystyrda val. Databaser för regeldata har byggts upp för perioden 1982-1988.

Simuleringar med BEST-modellen kan utföras dels med hushåll vilkas egenskaper specificeras av användaren och dels med sk modellhushåll, dvs uppsättningar hushåll som kan användas som ett representativt urval av verkliga hushåll. En speciell metod har utvecklats för att konstruera modellhushåll och metodens grundprinciper redovisas i rapporten.

De olika typerna av hushållsbeskrivningar ger användaren möjlighet att studera effekterna av olika transfererings-system både på hushållsnivå och makronivå. Effekter för olika typer av hushåll kan t ex avse inverkan på deras skatter, bidrag, disponibla inkomst och marginaleffekter. Som resultat erhålls också andelen hushåll för vilka de vid simuleringarna erhållna värdena understiger olika nivåer, budgetkonsekvenser och fördelningseffekter. Beskrivningar av inkomstfördelningar kan erhållas utifrån alternativa inkomstdefinitioner. De aggregerade fördelningseffekterna uttrycks i flera olika vanligt förekommande fördelningsmått.

I rapporten redovisas två studier som genomförts med användning av BEST-modellen. Den ena utgör en utvärdering av bostadsbidragssystemet. Den andra behandlar förändringar i skattesystemet, t ex ändrade regler för underskottsavdrag, och belyser inverkan på inkomstfördelning, bostadskostnader etc.

Studien av bostadsbidragen har inriktats mot de principiella för- och nackdelar som brukar vara förknippade med bidrag som är selektiva (behovsprövade). Fördelen med behovsprövade bidrag är att de kan nå dem som bäst behöver bidragen till en lägre kostnad än generella bidrag. Genom BEST-simuleringar har bostadsbidragens fördelning studerats med avseende på dels hushållens inkomster och dels deras ekonomiska standard (dvs tillgång på ekonomiska resurser med beaktande av hushållsstorleken). Härvid visas bl a att systemet framstår som betydligt mer effektivt ur fördelningssynpunkt om fördelningssyftet förutsätts vara att stödja hushåll med låg ekonomisk standard snarare än hushåll med låga disponibla inkomster.

Andelen barnfamiljer som får bostadsbidrag, speciellt bland makar/samboende med barn, har minskat kraftigt sedan mitten av 1970-talet. Konsekvenserna av bostadsbidragsreglernas förändring under perioden 1982-1988 har studerats och studien visar att minskningen knappast kan förklaras av att

reglerna för att erhålla bostadsbidrag blivit mer restriktiva. Förändringarna har t ex inte inneburit att den nivå på hushållens ekonomiska standard upp till vilken bidrag utgår har sänkts. Olika förklaringar till den minskande andelen barnfamiljer som får bostadsbidrag har undersökts.

Välkända problem med inkomstprövade bidrag är att de inte med säkerhet når alla som är berättigade till bidrag och att de på grund av reduceringen av bidraget med ökande inkomster kan ge höga marginaleffekter vilket minskar möjligheten att genom ökat arbete förbättra den ekonomiska situationen. I vad mån hushåll som enligt reglerna är berättigade till bidrag ändå inte får bidrag har undersökts genom BEST-simuleringar och analyser av jämförbarheten mellan simuleringarna och riksstatistiken. Resultatet ger en klar indikation på att det finns ett "bortfall" av hushåll, dvs hushåll som är berättigade till bidrag men ej söker bidrag. Bortfallets storlek för olika hushållskategorier har också uppskattats.

Även omfattningen av de problem som följer av att bostadsbidragen i kombination med skattesystemet och inkomstberoende barnomsorgstaxor kan ge upphov till höga marginaleffekter har undersökts. Studien visar att marginaleffekterna för bidragshushållen i regel blivit klart lägre under 1980-talet, t ex ca 10-15% lägre för hushåll med genomsnittliga bostadsbidrag. För vissa hushållskategorier, t ex hemmakehushåll med tre eller fler barn, kunde dock marginaleffekterna vid 1980-talets början uppgå till över 100 % och marginaleffekter på över 90 % förekommer fortfarande.

Av BEST-simuleringarna framgår dels vilka kombinationer av inkomstförhållanden, hushållssammansättningar och bostadskostnader som ger höga marginaleffekter och dels hur vanligt förekommande dessa kombinationer är. Med utgångspunkt från dessa simuleringar diskuteras i rapporten olika principiella möjligheter att minska marginaleffekterna. Ett konkret exempel ges också på hur problemets omfattning skulle kunna reduceras genom en marginellt förändrad avvägning mellan det

generella familjepolitiska stödet och bostadsbidragen. Det alternativ som undersökts innebär en förstärkning av barnbidragets flerbarnstillägg i kombination med minskade bostadsbidrag till hushåll med tre eller fler barn. Härvid visas att en sådan förändring redan vid mycket begränsade dynamiska effekter varken ger upphov till negativa fördelnings effekter eller till ytterligare belastning på statsbudgeten.

Två olika förändringar av skattesystemet har undersökts. Det ena fallet avser en mindre förändring av 1988 års inkomstskatteskala som ungefär motsvarar 1989 års skattesystem. Det andra innebär mer långtgående förändringar som karakteriseras av en kraftig reduktion av underskottsavdragens skattemässiga värde (från 50 till ca 35 %).

I det första fallet minskade skatten för de studerade modellhushållen med i genomsnitt 500 kr. Ca en tredjedel av hushållen fick höjd skatt. För hushållen i eget hem ökade bostadskostnaden med i genomsnitt drygt 500 kr och skatteeffekten av underskottsavdragen (skattesubventionerna) minskade med drygt 5 %. Fördelningseffekten visade sig bli svagt negativ. Detta gällde om reallönen förutsattes oförändrad. Med ett antagande om löneökningar med en viss låginkomstprofil erhöles dock samma fördelningsmått som för år 1988 för den undersökta uppsättningen hushåll.

Några olika metoder att reducera underskottsavdragens skattemässiga värde har undersökts. De olika metoderna påverkar bostadskostnaderna på ungefär samma sätt men ger betydande skillnader i vad avser t ex de totala skatteintäkterna, hushållens disponibla inkomster och effekterna på bostadsmarknaden. Detta illustreras med några olika exempel varvid också möjligheterna att begränsa ökningarna av bostadskostnaderna diskuteras.

SKATTER OCH TRANSFERERINGAR TILL HUSHÅLLEN - EN UTVÄRDERINGS- MODELL MED TILLÄMPNINGSEXEMPEL FRÅN BOSTADSSEKTORN

1. INLEDNING

Olika överföringar till hushållen har under senare decennier successivt fått en ökad betydelse för hushållens ekonomi och ett ökat utrymme i den statliga budgeten. När nya problem uppmärksammats har lösningar ofta sökts i form av någon ny typ av transferering. Denna utveckling har gällt inte bara Sverige utan också övriga västliga industriländer.

Den lägre ekonomiska tillväxten och det stora underskottet på statsbudgeten under 1980-talets början begränsade möjligheterna att införa nya transfereringar vilket torde ha bidragit till det under senare år ökade intresset för utvärderingar av existerande transfereringar. En kartläggning av behov och metoder för utvärderingar av hushållstransfereringar har genomförts av RRV (RRV, 1983a). Vidare har modeller, ofta i form av datormodeller, börjat utvecklas i syfte att förbättra möjligheterna att analysera effekterna av förslag till förändringar av bidragsregler, sk ex ante utvärderingar. Ett syfte har också varit att kunna studera de kombinerade effekterna av olika transfereringar, t ex konsekvenserna för hushållens standard och fördelningseffekter (jfr t ex RRV, 1983b; ESO, 1982; DsFi 1983:8)

Utvärderingar ex post avser studier av redan inträffade effekter av det gällande transfereringssystemet. Denna typ av analyser har en lång tradition. I Sverige genomför t ex SCB regelbundet statistiska bearbetningar av hushållens inkomster och mottagna och utbetalade transfereringar, bl a på grundval av årliga urvalsundersökningar (HINK). Vidare har också mer ingående analyser av transfereringssystemets fördelningseffekter och internationella jämförelser gjorts (jfr t ex Gustafsson, 1984; Gustafsson & Uuisitalo, 1988; Ringen, 1986).

I Sverige finns datorbaserade modeller för ex ante analyser som utvecklats direkt av respektive användare, men dessa är i regel inte allmänt tillgängliga. SCB startade emellertid 1982/83 ett "fördelningsmodellprojekt" som avser utveckling av modeller som också skall göras tillgängliga för externa användare. Först utvecklades en modell (STATUS) som, för ett hushåll i taget, beräknar hushållets disponibla inkomst utifrån data om förvärvsinkomster och hushållssammansättning. Sedan 1987 pågår vid SCB också utveckling av en större modell (PROTOTYP) med fler och mer detaljerat beskrivna hushåll (ett statistiskt representativt urval av hushåll) och konstruerad för användning på stordator.

Den modell, BEST, som beskrivs i föreliggande rapport, ingår som en del i ett metodprojekt som avser utvärderingar av skatte- och bidragssystem. Den utvecklades i en första version 1982, men har sedan i olika etapper vidareutvecklats¹⁾. BEST-modellen är en simuleringsmodell som primärt är avsedd för ex ante analyser av olika effekter av förändringar i skatter och bidragsregler. Den kan t ex användas som en planeringsmodell för att samordna förändringar inom olika delar av transfereringssystemet.

Bland internationella utvecklingar inom detta område kan nämnas de amerikanska dynamiska mikrosimuleringsmodellerna som började utvecklas på 1960-talet och som bygger på stordatorlösningar (jfr avsn 5.1). På senare år har man dock också börjat utveckla persondatormodeller som vänder sig till bredare användarekategorier (jfr Atkinson & Sutherland, 1988). Den nuvarande versionen av BEST-modellen ansluter närmast till denna senare utvecklingslinje.

1. En tidig version har beskrivits i rapporten "BEST - En modell för studier av hushållets ekonomiska standard" (Schwarz, 1984). BEST är akronym för "Barnfamiljernas ekonomiska standard". Beteckningen sammanhänger med att modellen först användes för studier av sambandet mellan barnfamiljernas ekonomiska standard och den kommunala barnomsorgen (Herderstierna & Schwarz, 1983).

För BEST-modellen gäller följande huvudinriktning:

* Avsedd för analyser av medelstora regelförändringar.

Förändringarna kan t ex avse bostadsbidragsregler, skatteskalor, underskottsavdrag för egna hem, räntebidrag, barnanknutna bidrag etc.

* Tonvikt på val av relevant utvärderingskriterium.

Vid jämförelser mellan olika system är det ofta inverkan på hushållens disponibla inkomst eller standard man vill studera. Det finns emellertid en mängd olika sätt att definiera disponibel inkomst och standard, och olika typer av fördelningsproblem och fördelningsmått. Modellen ger möjlighet att tillämpa alternativa definitioner.

* Fokusering på samband mellan olika transfereringar.

Exempelvis kan den sammanlagda marginaleffekten vid inkomstökningar beräknas, dvs såväl den effekt som härrör från marginalsattesatsen som effekten av reduceringen av bostadsbidrag och ökningen av inkomstberoende daghemsavgifter. Som ett annat exempel på samband kan nämnas inverkan på bostadsbidragen av ändrade regler för underskottsavdrag eller av höjda bostadskostnader.

* Såväl hushållsekonomiska som statsfinansiella effekter.

I modellen kan två olika slag av hushållsbeskrivningar användas; typhushåll (teoretiska hushåll) och modellhushåll (en uppsättning statistiskt representativa hushåll). Typhushållen kan t ex användas vid studier av effekten av förändringar på olika hushålls ekonomi och modellhushållen för uppskattningar av totala budgeteffekter och fördelningseffekter.

* Inlärningsmodell

Modellen innehåller beskrivningar av t ex skattesystemet, bostadsbidragsreglerna etc, varför den också kan användas som en "inlärningsmodell" (learning model) av den som vill sätta sig in i hur olika delar av transfereringssystemet fungerar.

* Användarvänlig menystyrd modell

Modellen, som är konstruerad för persondator, presenterar snabbt efterfrågade resultat. Den är utformad för interaktiv användning med menystyrning och i stor utsträckning självinstruerande så att den skall vara enkel att använda, även av icke datorkunniga användare.

* Jämförelser mellan olika transfereringssystem

Modellen har utformats så att den, genom val av olika transfereringssystem i en meny, kan användas för olika år. Direkta jämförelser kan också göras mellan olika transfereringssystem genom att förändringen i olika resultatvariabler beräknas.

Ett syfte med modellen är bl a att den skall kunna utnyttjas av departement och myndigheter som vill utvärdera effekterna av "sin" del av transfereringssystemet och av eventuella förändringar, t ex av skatteregler och bostadsbidragsregler. Härvid skall också sambandet med andra delar av regelsystemet kunna studeras utan att användaren behöver ha specialkunskaper om dessa delar. Den skall också kunna användas av organisationer och enskilda som vill utvärdera existerande transfereringssystem och effekterna av egna eller andras förslag till förändringar. Modellen kan karakteriseras som en "beslutsstödmmodell" (DSS, Decision Support System, jfr t ex Parker & Al-Utaibi, 1986), dvs den är avsedd att ge beslutsrelevant information, men den genomför t ex ingen optimering som bestämmer vilken utformning av transfereringssystemet som i någon mening är "optimal" (jfr Schwarz, 1988).

En tidigare version av BEST-modellen finns beskriven i en EFI-rapport från 1987 (Hederstierna & Schwarz, 1987). Under våren 1988 har BEST-modellen vidareutvecklats i ett antal avseenden, t ex

- * bostadssektorns transfereringar beskrivs med ökad precision, bl a i vad avser bostadsbidrag, bostadskostnader och fastighetsskatt

- * möjligheterna har förbättrats att studera inte enbart hushållsekonomiska utan också statsfinansiella och fördelningsmässiga konsekvenser av regelförändringar, bl a genom att metoden för konstruktion av modellhushåll vidareutvecklats och genom att hushållsbeskrivningen omfattar fler variabler.

Den allmänna modellbeskrivning som ges i det följande i kapitel 2 har delvis hämtats från ovan nämnd rapport. Mer detaljerade uppgifter om modellen ingår i programbeskrivningen i bilaga 1 (som kan användas som manual) och några illustrationer av programanvändningen ges i bilaga 2. I kapitel 3 redovisas en studie av bostadsbidragssystemet som bl a belyser följande frågeställningar:

- * I vilken utsträckning går bostadsbidragen till hushåll med låg inkomst eller låg ekonomisk standard?
- * Finns det hushåll som är berättigade till bostadsbidrag men ej söker bidrag?
- * Hur har förändringarna i bostadsbidragsreglerna och skattesystemet under senare år påverkat den sk marginaleffekten, dvs den del av en inkomstökning som går bort i skatt och minskade bidrag? Hur kan man genom förändringar i transfereringssystemet minska marginaleffekten?

I kapitel 4 illustreras användningen av BEST-modellen genom en studie av hur ändrade regler för underskottsavdrag påverkar bostadsbidrag och bostadskostnader. I kapitel 5 redovisas metoden för konstruktion av databasen för modellhushåll. Metoden innebär i princip att hushållsbeskrivningar erhålls genom medelvärdesbildning över likartade hushåll i en individdatabas så att en uppsättning hushåll erhålls som, fastän den utgörs av konstruerade hushåll, ändå kan användas på samma sätt som ett statistiskt representativt urval av verkliga hushåll.

2. MODELLBESKRIVNING

2.1 Allmänt

I BEST-modellen ingår beskrivningar av den allmänna strukturen av ett antal transfereringar, t ex

- skatter och avdrag
- bostadsbidrag
- barnbidrag och vårdnadsbidrag
- daghemstaxor

Reglerna för varje transferering bestäms i modellen av den allmänna strukturbeskrivningen i kombination med ett antal parametrar, regeldata, som kan varieras. Dessa data kan väljas så att modellen avbildar ett hypotetiskt regelsystem eller t ex de hittills under olika år gällande reglerna. Regeldata lagras i speciella databaser som användaren enkelt kan nå och modifiera genom menystyrda val (jfr bilaga 1). Databaser för regeldata har byggts upp för perioden 1982-1988. Vilka typer av regeldata som ingår bestämmer i princip vilka transfereringssystem som direkt kan avbildas i modellen genom dataval. Även andra system kan dock enkelt beskrivas i modellen om de fungerar på ungefär samma sätt som system som erhålls med de befintliga typerna av regeldata.

Ett hushåll beskrivs i modellen av ett antal hushållsvariabler, bl a uppgifter om hushållets sammansättning (antal vuxna, antal barn under resp. över 7 år), inkomster, arbetstid och underskottsavdrag. För varje hushåll beräknas ett antal resultatvariabler, t ex skatter, bidrag, barnomsorgskostnader, disponibel inkomst, ekonomisk standard (enligt några olika definitioner) och olika typer av marginaleffekter.

Resultat från modellen kan erhållas i form av uppgifter om resultatvariablerna för de enskilda hushållen varvid resultaten erhålls i tabellform för en uppsättning hushåll. Genom statistisk bearbetning av resultatvariablerna beräknas bl a medelvärden, frekvensfunktioner, totalbelopp och fördelningsmått.

2.2 Hushållen — typhushåll och modellhushåll

Modellen kan utnyttjas för att genomföra simuleringar för endast ett hushåll, men normalt torde det vara ett antal hushåll man vill studera. Detta kan göras enligt två olika alternativ, betecknade typhushåll respektive modellhushåll.

Typhushåll

En uppsättning typhushåll konstrueras så att variationerna i hushållsdata är regelbundna. Ett exempel kan vara hushåll där den ena makens heltidsinkomst är 60000, 80000, 100000 respektive 120000 kr, men där hushållens egenskaper i övrigt är lika. Hushållen karakteriseras av följande egenskaper:

- Antal vuxna
- Antal småbarn och skolbarn (barn under 7 år resp äldre)
- Arbetsinkomst vid heltidsarbete för vardera maken
- Förvärvsintensitet (andel av heltid) för vardera maken
- Underskottsavdrag för vardera maken
- Kommunalskattekvot

Uppsättningen typhushåll beskrivs med uppgifter om antalet vuxna och en undre och en övre intervallgräns för övriga variabler (för inkomst mm också steglängd). Hushållsuppsättningen utgörs av alla kombinationer av olika alternativ, vilket medför att resultaten kan presenteras i tabellform. Vid modellsimuleringarna tilldelas hushållen boendekostnader och barnomsorgskostnader efter principer som beskrivs i avsn 2.3.

Typhushåll kan t ex användas för att undersöka

- * hur olika typer av hushåll berörs av en förändring i transfereringssystemet
- * vid vilka inkomstförhållanden och hushållssammansättningar som ett hushåll får en standard under existensminimum
- * vilka typer av hushåll som har höga marginaleffekter etc

Modellhushåll

En uppsättning modellhushåll är hushåll som har tilldelats en "vikt" (uppräkningsfaktor). I princip bör de utgöra en grupp hushåll som, efter viktning, utgör ett representativt urval av alla svenska hushåll eller av någon delmängd, t ex alla barnfamiljer eller alla ensamstående utan barn. I nuvarande BEST-version ingår en databas med ett antal sådana grupper modellhushåll. Dessa har konstruerats enligt den metod som redovisas i kapitel 5.

Modellhushållen beskrivs med ytterligare ett antal variabler utöver de som gäller för typhushåll, t ex

- * taxerad inkomst
- * bostadskostnad (för egnahemsägare beräknad enligt principerna i bostadsbidragsreglerna)
- * underskott, räntekostnad och räntebidrag för boende i eget hem
- * bostadsbidragsgrundande inkomst
- * åldersgrupp
- * yrkesverksamhet

Då en BEST-simulering genomförs med modellhushåll sker en framskrivning av variabelvärdena till det år som valts (jfr kap. 5). Eventuella barnomsorgskostnader tilldelas dock hushållen efter samma principer som gäller för typhushåll.

Modellhushållen kan t ex användas för beräkningar av

- * andel hushåll med viss egenskap, t ex disponibel inkomst eller ekonomisk standard under olika nivåer
- * medelvärden och totalbelopp
- * fördelningseffekter och budgeteffekter av förändringar i transfereringssystemet

2.3 Transfereringar mm

I BEST-modellen beräknas med användning av regelsystembeskrivningen skatter och avdrag, barnbidrag (ev vårdnadsbidrag), bostadsbidrag, barnomsorgskostnader för barn under 7 år samt existensminimum och normerna för socialbidrag. Transfereringar som ej beräknas i modellen ingår i modellhushållsbeskrivningen som en summapost.

Skatter

I modellen förutsätts skattereglerna kunna beskrivas i enlighet med den år 1982 beslutade skatteomläggningen, dvs skatten beräknas som summan av ett grundbelopp och ett tilläggsbelopp och med beaktande av ev marginalskaftetak. Indata som kan varieras är t ex basenhet, skattesatser i olika basenhetsintervall och procentsatsen för fastighetsskatt för eget hem. Modellen har bl a använts i en studie av skattereformen 1983-1985 (Nyman, 1988).

I modellen ingår också regler för existensminimum. Indata är, förutom normalbeloppet (för en och två vuxna och för barn), uppgift om ifall den skatt som beräknas skall reduceras eller ej för hushåll med disponibel inkomst under existensminimum. En sådan reduktion förekommer i praktiken mycket sällan, vilket beror på de restriktiva tillämpningsbestämmelserna¹).

Avdrag och skattereduktioner

I modellen ingår förvärvsavdrag för barnfamiljer (=0 från och med 1985), allmänt schablonavdrag, skattereduktion för ensamstående med barn och skattereduktion för hemmaka. Även andra typer av avdrag och skattereduktioner än de som fn ingår i skattesystemet kan studeras, t ex en skattereduktion per barn eller ett extra grundavdrag per barn.

1. Jfr RRV's revisionsrapport 1984-09-12, Dnr 1982:1008 och "Socialbidragen i bidragssystemet" (Schwarz, 1986, avsn 2.1).

Barnbidrag och vårdnadsbidrag

Utöver nuvarande typ av barnbidrag, som utgår med ett allmänt grundbelopp per barn plus flerbarnstillägg från och med tredje barnet, kan följande typer av bidrag studeras:

- * Flerbarnstillägg som på olika sätt varierar med barnantal och som även kan utgå från och med andra barnet
- * Barnbidrag som kan vara olika för barn under respektive över 7 år
- * Ett skattepliktigt vårdnadsbidrag som utgår per barn under 7 år eller per familj med barn under 7 år. Bidraget tillfaller den make som har den lägsta inkomsten.

Bostadsbidrag

Bostadsbidraget förutsätts bestå av två komponenter, en som är beroende av antalet barn och hushållsinkomsten och en som också beror på bostadskostnaderna.

Fullt bidrag utgår till hushåll för vilka den sammanlagda hushållsinkomsten understiger vissa gränser, 53000 kr år 1987 och 59000 kr 1988 för makar/samboende med barn. Vid högre inkomster reducerades bidraget 1983-1987 med 15 % av inkomsten upp till en övre gräns över vilken avtrappningsprocenten uppgick till 22 %. Det oreducerade bostadskostnadsberoende bidraget beräknas som en procentandel (80 %) av bostadskostnaden mellan en undre och en övre gräns.

BEST-modellen kan beskriva bostadsbidragssystem med varierande värden för t ex hyresgränser, andel av bostadskostnaden som ersätts, inkomstgränser, avtrappningsprocenter etc. Modellen kan också beskriva system av den typ som infördes 1988, där bidraget också omfattar en viss procentandel av bostadskostnader som är högre än den "övre" hyresgränsen men under en högsta bostadskostnadsgräns.

Den bostadsbidragsgrundande inkomsten utgör i princip makarnas sammanräknade inkomst för inkomståret 2 år före bostadsbidragsåret. Denna inkomst har under senare år brukat motsvara 85-90 % av inkomsten under bostadsbidragsåret. Denna procentandel ingår i modellen bland övriga data för bostadsbidragsreglerna och används vid beräkning av den bidragsgrundande inkomsten för typhushåll.

För modellhushåll beräknas den bidragsgrundande inkomsten med utgångspunkt från inkomst- och förmögenhetsförhållandena två år före bidragsåret. Härvid adderas till den sammanräknade inkomsten viss andel av ev förmögenhet (över viss gräns och exkl. förmögenhetsvärde av eget hem) och 50 % av ev studiemedel.

Vid större förändring av förvärvsinkomsten under tvåårsperioden före bidragsåret skall den bidragsgrundande inkomsten beräknas utifrån årets inkomst (med viss korrektion). Dessa sk spärregler finns representerade i modellen och motsvarande data ingår i den befintliga databasen för 1982-1988.

BEST-modellen har tidigare bl a använts för studier av effekterna av olika bostadsbidragssystem och för jämförelser mellan bostadsbidragsgränser, existensminimum och socialbidragsnivåer¹⁾. Bostadsbidragsstudien i kapitel 3 belyser bl a några konsekvenser av förändringarna i bostadsbidragsreglerna 1982-1988.

Bostadskostnader

För modellhushåll ingår uppgifter om bostadskostnaderna i hushållsbeskrivningen. I befintlig databas har bostadskostnaden för boende i eget hem beräknats enligt bostadsbidrags-

1. Jfr "Bostadskostnader i inkomstfördelningsstudier och fördelningsperspektiv på bostadsbidragen" (Schwarz, 1985), samt kap 2 i (Schwarz, 1986).

reglernas kostnadsdefinition, dvs som en summa av dels schablonberäknade kostnader för uppvärmning och övriga kostnader och dels hushållens verkliga räntekostnader (minus ev räntebidrag). Reduktion av bostadskostnaden med den sk skatteeffekten av räntekostnaderna (skatteminskning p gr av underskott av eget hem) sker vid användning av BEST-modellen. Bostadskostnaden används bl a vid beräkning av bostadsbidraget, existensminimum och en "socialbidragsgräns".

För typhushåll används bostadskostnader från en separat databas. Kostnaderna antages här bero av antalet hushållsmedlemmar. De kan också variera med hushållets bruttoinkomst. Befintlig databas för bostadskostnader för typhushåll har erhållits genom en bearbetning av data från BHU (Bostads- och hyresundersökningen) och beskrivs närmare bilaga 3.

Barnomsorgskostnader

I modellen ingår tre olika alternativ för barnomsorgskostnader för barn under 7 år:

- * En avgift per månad (för heltid, ev. reduktion vid deltid anges) som beror på hushållsinkomst och antalet barn (inkomstberoende kommunal daghemstaxa).
- * En inkomstberoende avgift per månad (för heltid, ev. reduktion vid deltid anges) som beror på antalet barn (kommunal enhetstaxa eller privat barnomsorg).
- * En inkomstberoende avgift per timme som beror på antalet barn (privat dagamma).

Timantalet beräknas i modellen ur uppgifterna om förvärvsintensitet (andel av heltid) för båda makarna. System som innebär att barnomsorgsavgiften är avdragsgill för den make som har den lägsta inkomsten (upp t o m ett visst belopp per barn) kan också studeras. Befintlig databas för barnomsorgskostnader beskrivs i bilaga 3.

Socialbidrag

Socialbidrag kan erhållas efter särskild ansökan och utredning av ett hushålls ekonomi. Kommunerna fastställer vägledande normer för beräkning av socialbidragens nivå. Normerna brukar avse det belopp som ett hushåll anses behöva disponera för vanliga hushållsutgifter. Bidrag kan således utgå till hushåll som, efter betalning av bostadskostnad, arbetsresor och eventuella barnomsorgskostnader, disponerar ett belopp som understiger normen. Normnivån beror på antalet vuxna och barn i hushållet, ofta också på barnens ålder. Socialbidrag utgår dock inte till alla som för hushållsutgifterna disponerar ett belopp som är lägre än normen eftersom det finns ett antal olika kriterier som avgör vilka som är bidragsberättigade. Studier har visat att det finns många med låga inkomster som inte har socialbidrag (Schwarz,1986, kap4; Schwarz,1987).

I BEST-modellen kan olika normer för socialbidrag studeras och hushållens disponibla inkomst jämföras med "socialbidragsgränsen", dvs den disponibla inkomst som normerna motsvarar. Man kan också ange att hushåll som har disponibla inkomster under denna gräns skall förutsättas få socialbidrag i vilket fall modellen beräknar bidragsbelopp, andel hushåll med bidrag, etc.

2.4 Resultatvariabler och standardmått

I modellen beräknas för varje hushåll storleken på ett antal resultatvariabler, t ex skatter, bidrag och marginaleffekter (jfr bil. 1). Bland resultatvariablerna ingår också disponibel inkomst och ekonomisk standard enligt några olika definitioner.

Ett mått på hushållets ekonomiska standard avser att spegla den standard som vore ekonomiskt möjlig att välja oavsett hur hushållet faktiskt har eller skulle vilja utnyttja detta utrymme för olika typer av konsumtion (eller sparande).

Disponibel inkomst avser de ekonomiska resurser som hushållet fritt kan disponera och brukar beräknas genom att till hushållets inkomst addera positiva transfereringar och subtrahera negativa transfereringar och nödvändiga kostnader för inkomsternas förvärvande. I modellen beräknas den disponibla inkomsten, enligt ett alternativ (betecknat disponibel inkomst brutto), på detta sätt, dvs till hushållets bruttoinkomst adderas ev bidrag varefter skatter och barnomsorgskostnader subtraheras.

Nu är emellertid en på detta sätt beräknad disponibel inkomst inte nödvändigtvis i sin helhet fritt disponibel, utan kan t ex bero på bostadsval, dvs på vald konsumtion. Detta gäller t ex om skatten blivit mindre på grund av avdrag för räntekostnader för eget hem. En enligt ovan beräknad disponibel inkomst kan därför ge missvisande resultat vid analys av effekten av regelförändringar. Minskas t ex räntebidragen får hushållen givetvis sämre ekonomi (allt annat oförändrat), men den beräknade disponibla inkomsten ökar eftersom högre underskottsavdrag ger lägre skatt!

Denna typ av missvisande effekter kan undvikas genom att behandla skatteminskningen av underskottsavdrag för eget hem, den sk skatteeffekten, som ett bostadsstöd, på samma sätt som räntebidragen till hyreshus, och reducera inkomsten med skatteeffekten. En på detta sätt beräknad disponibel inkomst ingår bland BEST-modellens resultatvariabler.

Den disponibla inkomsten kan t ex användas vid standardjämförelser mellan hushåll som har samma sammansättning. I övriga fall behöver emellertid hänsyn tas till hushållets sammansättning. Två vanliga metoder att göra detta är att konstruera standardmått genom att dividera den disponibla inkomsten med antingen antalet hushållsmedlemmar eller antalet "konsumtionsenheter". Två vuxna brukar anses motsvara mindre än två konsumtionsenheter på grund av möjligheterna till "stordriftsfördelar". Vanliga värden är 1,6-1,8 konsumtions-

enheter för två vuxna. Hur många konsumtionsenheter ett barn kan anses motsvara är bl a beroende av barnets ålder. I detta sammanhang bör observeras att det kan finnas skäl att välja konsumtionsenhetstalen efter något annorlunda principer om det inte är den ekonomiska standarden utan hushållens "välfärd" i mer generell betydelse som man vill studera (jfr Hederstierna & Schwarz, 1986)

Bland BEST-modellens resultatvariabler ingår förutom ovan angivna standardmått även mått som bygger på att den disponibla inkomsten jämförs med en "referensstandard" som beror på hushållets sammansättning. Referensstandarderna kan t ex konstrueras som en standard som förutsätter bostadskostnader motsvarande hyreskostnaderna vid viss ytstandard och som beaktar utgifternas beroende av förvärvsarbetets omfattning. I befintlig databas för referensstandarderna har bostadskostnaden satts till den för riket genomsnittliga hyran i en lägenhet motsvarande ytnorm 2 (1 rum per vuxen + 1/2 rum per barn). Kostnaden för övriga hushållsutgifter motsvarar normalbeloppet i skattelagstiftningens existensminimum), dvs denna referensstandard är en låg jämförelsestandard (jfr bil. 4). Referensstandarderna (och konsumtionsenhetsskalan) kan väljas på annat sätt genom ändring av indata (jfr bil. 4). Detta innebär bl a att känslighetsanalyser för olika standardmått kan genomföras.

2.5 Resultatbearbetning och utskrifter

Bearbetning och utskrift av resultaten görs på två olika sätt beroende på om det är typhushåll eller modellhushåll som studerats.

Typhushåll

Utskrift kan erhållas av varje beräknad resultatvariabel och för varje hushåll. Genom att uppsättningen typhushåll konstruerats som samtliga kombinationer av de hushållsegenska-

per som varierats kan resultaten presenteras i tabellform, en tabell för varje resultatvariabel. Ifall två olika transfereringssystem jämförts, erhålls utskrift av skillnaden eller kvoten mellan resultatvariablernas storlek för de två systemen. Nedan visas ett exempel på resultatutskrift för resultatvariabeln disponibel inkomst. Uppsättningen typhushåll utgörs av hushåll där den ena maken har en heltidsinkomst mellan 80 000 och 150 000 kr, och den andra maken har en heltidsinkomst på 100 000 kr och arbetar halvtid. Även underskottsavdragen har varierats.

System:1988						
Typhushåll: Två makar - en heltid och en halvtid						
Heltidsinkomst	Vuxen 1: 80000 - 150000		Vuxen 2: 100000			
Arbetstid	Vuxen 1: 1		Vuxen 2: .5			
Underskottsavdrag	Vuxen 1: 0 - 50000		Vuxen 2: 0			
Variabel: 18 Disponibel inkomst (DI) (red. med "skatteeffekt")						
Rad:Hush bruttoinkomst \ Kolumn:Hush underskott						
	0	10000	20000	30000	40000	50000
130000	93400	93400	93400	93400	93400	93400
140000	98850	98850	98850	98850	98850	98850
150000	103850	103850	103850	103850	103850	103850
160000	108850	108850	108850	108850	108850	108850
170000	113850	113850	113850	113850	113850	113850
180000	118850	118850	118850	118850	118850	118850
190000	123850	123850	123850	123850	123850	123850
200000	128850	128850	128850	128850	128850	128850

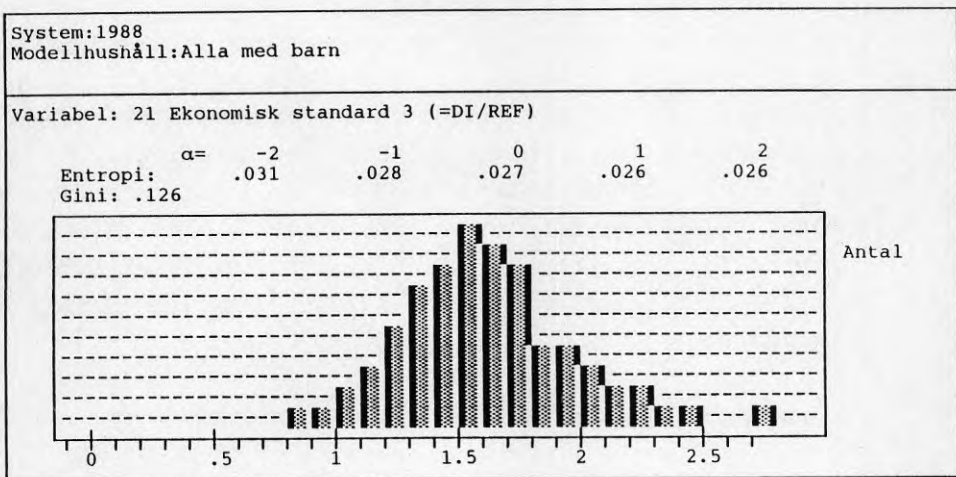
Modellhushåll

För den uppsättning modellhushåll som använts görs en statistisk bearbetning av beräknade resultatvariabelvärden, och för varje resultatvariabel erhålls utskrift av

- * totalsumma och medelvärde
- * uppräknat antal hushåll
- * andelen hushåll med resultatvariabelns värde under olika gränser (tabell)
- * frekvensfunktionen (diagram)
- * olika fördelningsmått, bl a Ginikoefficienten
- * funktionsvärdena för Lorentzkurvan

Liksom för typhushåll kan också motsvarande resultat erhållas för skillnaden (eller kvoten) mellan resultatvariablerna för två olika transfereringssystem.

Nedan visas ett exempel på resultatutskrift i diagramform för barnfamiljernas ekonomiska standard.

Det finns ett antal olika mått som brukar användas för att beskriva fördelningen (spridningen) av hushållens ekonomiska standard. Många mått kan dock visas inte uppfylla vissa rimliga krav på hur ett sådant mått bör fungera (Cowell, 1977) och om en förändring synes medföra en positiv eller negativ fördelningseffekt kan bero på val av mått (Hederstierna,

1986). I modellen används därför flera mått, Ginikoefficienten och ett antal sk Entropi-mått¹⁾.

2.6 Modellens användning

Modellen består av ett programsystem med ett antal ihopkoppade delprogram. Programmen är menystyrda, dvs användaren bestämmer vad som skall göras genom att välja bland angivna alternativ. Före starten av beräkningarna väljs

- * en uppsättning hushåll
- * ett transfereringssystem
- * några resultatvariabler

Programsystemet består av två versioner - BEST och BESTA - vilka har en viktig funktionsmässig skillnad. I den avancerade versionen, BESTA, kan man skapa nya transfereringssystem. I den andra, BEST, kan man endast använda transfereringssystem för vilka färdiga datafiler finns. Nya transfereringssystem för användning i BEST kan konstrueras med användning av BESTA. Båda versionerna är i stor utsträckning självinstruerande; dels genom menytexter och dels genom möjligheten att vid behov begära information. Programsystemet beskrivs i bilaga 1 och några enkla tillämpningsexempel ges i bilaga 2.

Programmet har utformats så att simuleringstiderna ska bli korta. Vanliga tillämpningar kräver i regel mindre än någon minut, vilket bl a beror på att metoden för konstruktion av modellhushåll möjliggjort en reducering av antalet hushåll (jfr kap. 5). Vidare har en speciellt snabb metod för sortering av data utvecklats, vilket förkortar tiden för beräkning av fördelningsmått och funktionsvärden för Lorentzdiagram.

1. Principiella problem vid fördelningsanalyser, t ex val av analysvariabel, analysenhet och fördelningsmått, diskuteras i kap 5 och bil 1 i (Hederstierna & Schwarz, 1987).

3. BOSTADSBIDRAGSSYSTEMET OCH DESS EFFEKTER

3.1 Inledning

Bostadsbidragen skiljer sig i flera principiellt viktiga hänseenden från flertalet andra transfereringar varför bidragsreglernas konstruktion och effekter är av mer generellt intresse. Den allmänna utvecklingen har gått mot att tillgodose olika trygghetsbehov genom generella transfereringar, t ex sjukförsäkring, pensioner, arbetslöshetsförsäkring etc. Till skillnad från dessa är bostadsbidragen inkomstprövade, dvs de utgår bara till hushåll med inkomster under viss nivå. Det vanligaste är också att transfereringar till hushållen utgår som ett kontant bidrag som mottagaren kan använda till valfri konsumtion. Även i detta avseende intar bostadsbidragen en särställning genom att ett syfte med bidragen är att styra konsumtionen mot ökad bostadskonsumtion, dvs att stimulera till en ökad bostadsstandard.

Syftet med inkomstprövade bidrag är i princip fördelningspolitiskt. Tidigare studier av bostadsbidragens fördelning har i regel utgått från hushållsinkomsten och inte från hushållens ekonomiska standard som också beror på antalet personer i hushållet (jfr kap 2.4). I avsnitt 3.2 studeras, med användning av BEST-modellen, bostadsbidragssystemets utveckling 1982-1988 och konsekvenserna av systemets konstruktion för sambandet mellan bidragsstorlek och olika hushålls ekonomiska standard. Vi finner här bl a att bidragssystemet är mer effektivt som fördelningsinstrument än som framgår om endast sambandet med hushållsinkomsten studeras, men att effektiviteten reduceras av vissa mindre inkonsekvenser i systemet. Vi finner också att bostadsbidragen till barnfamiljerna inte blivit mindre generösa under denna period trots att antalet bidragshushåll minskat.

Fördelen med inkomstprövade bostadsbidrag är att de kan nå dem som mest behöver bidragen till en lägre kostnad än vid

generella bidrag. En ofrånkomlig nackdel är att bidraget måste reduceras med ökande inkomst vilket ger marginaleffekter som minskar möjligheten att genom ökat arbete förbättra den ekonomiska situationen. Vad som också brukar anföras som en nackdel med inkomstprövade bidrag är att de normalt fordrar en särskild ansökan och uppgifter om personliga förhållanden. Detta medför risk för att en del går miste om bidragen genom att de är otillräckligt informerade eller finner ansökningsförfarandet integritetskränkande eller alltför komplicerat. Det är därför av principiellt intresse att se i vad mån bostadsbidragssystemet kunnat utformas så att dessa problem med inkomstprövade bidrag kunnat bemästras.

I avsnitt 3.3 jämförs riksstatistik för bidragshushållen med resultat från BEST-modellen i vad avser bidragsberättigade hushåll. Skillnaden i antalet bidragshushåll synes väsentligen kunna förklaras av att det finns bidragsberättigade hushåll som ej söker bidrag. Andelen torde dock ej vara större än ca 15 %.

Bostadsbidragen "avtrappas" f n med inkomsten så att bidraget reduceras med 20 % av en inkomstökning. Vid en marginals-katt på 50 % innebär detta att marginaleffekten blir 70 %, dvs 70 % av en inkomstökning går bort genom ökad skatt och minskat bidrag. Marginaleffekten kan emellertid i vissa fall bli högre. Den är i princip beroende av de kombinerade effekterna av skattesystemet och inkomstberoende bidrag och avgifter. I avsnitt 3.4 analyseras utvecklingen av marginaleffekterna under perioden 1982-1988. BEST-modellen har här bl a använts med en uppsättning typhushåll för att belysa de sammanlagda effekterna av de olika delarna av regelsystemet. Vidare har representativa modellhushåll använts för att studera den faktiska förekomsten av höga marginaleffekter. Vi finner här att marginaleffekterna minskat icke oväsentligt sedan 1982.

Höga marginaleffekter förekommer emellertid fortfarande för vissa hushållskategorier och inkomstförhållanden. Detta pro-

blem behandlas i avsnitt 3.5 där också vissa möjligheter att minska de högsta marginaleffekterna studeras.

Olika motiv har präglat de reformer av bostadsbidragssystemet som successivt genomförts. Systemet introducerades på 1930-talet och motivet var då främst produktionspolitiskt, dvs att med stöd till efterfrågan hålla uppe den ekonomiska aktiviteten inom byggnadssektorn. Senare kom stödet att inriktas mot att stärka de ekonomiskt svaga hushållens möjligheter att efterfråga bostäder av god standard och man ställde klart definierade villkor beträffande utrustningsstandard och utrymmesstandard. Under 60-talets senare del och under 1970-talet kom intresset att riktas mer mot barnfamiljernas allmänna ekonomiska situation och bidragens bostadsanknytning minskade. Den statliga delen gjordes om till ett renodlat inkomstprövat konsumtionsstöd som ökade med antalet barn i familjen och lämnades utan bostadsvillkor.

Bostadsbidragen har under 80-talet behandlats av två utredningar, bostadsbidragskommittén (SOU 1982:58) och bostadskommittén (SOU 1986:4-6). Den förstnämnda analyserar ingående behovet av ett allmänt konsumtionsstöd och föreslår förändringar av bostadsbidragssystemet främst mot denna bakgrund. Den behandlar även de bostadspolitiska målen för stödet. Hit hör målen att minska trångboddheten, att allmänt förbättra ekonomiskt svaga gruppers bostadsstandard och att utjämna kostnadsskillnaderna mellan likvärdiga bostäder av olika ålder. Bostadskommittén föreslår att bidragssystemet ges en starkare bostadspolitisk inriktning och att bidrag därför ska utgå upp till högre bostadskostnadsgränser.

Studien i avsnitt 3.2 av bostadsbidragens fördelningseffekter avser hushållens ekonomiska standard, dvs den är relaterad till bidragens allmänt konsumtionsstödjande uppgift. I vilken utsträckning bostadsbidragen bidrar till att minska trångboddheten kan inte direkt studeras utifrån tillgängliga statistiska data eftersom det inte går att avgöra i vad mån

minskad trångboddhet beror på bostadsbidragen eller har andra förklaringar. Enligt bostadsbidragskommittén minskade trångboddheten väsentligt under 1960- och 70-talen. Med en definition av trångboddhet som lägre utrymmesstandard än den sk norm 2 (högst två boende per rum, vardagsrum och kök oräknade) minskade andelen trångbodda barnfamiljer från 27 % år 1970 till 8-9 % år 1980. Andelen trångbodda hushåll bland barnfamiljer med bostadsbidrag var år 1980 13 % men hade enligt riksstatistiken för maj 1988 då minskat till 10 %.

I den hushållsdatabas för BEST-modellen som erhållits genom statistisk bearbetning av HINK-data ingår inte uppgifter om utrymmesstandard, men däremot finns uppgifter om hyreskostnaderna. I tabellen nedan redovisas för olika hushållskategorier den genomsnittliga månadshyran för dels samtliga hushåll och dels bidragshushållen. För de senare ges två uppgifter där den ena avser bidragshushåll i HINK-urvalet och den andra riksstatistiken för maj 1987 (Bst). Genom att HINK är ett urval är medelhyrorna från HINK osäkrare, men av tabellen framgår att avvikelserna är små. Av tabellen framgår att, kanske något förvånande, medelhyran för bidragstagarna knappast avviker från medelhyran för samtliga hushåll. Härav synes den slutsatsen kunna dras att hushåll med låga inkomster i sitt boende inte väsentligt skiljer sig från övriga hushålls.

Tabell 3:1. Månadshyra i hyresrätt/bostadsrätt (okt 1986).
Samtliga hushåll och hushåll med bostadsbidrag.

<u>Makar/samb.</u>	Samtliga hushåll	Bidragshushåll	
		HINK	Bst
1 barn	2015	1992	2089
2 barn	2127	2141	2239
3+ barn	2451	2398	2539
<u>Ensamstående</u>			
1 barn	2014	1993	2019
2 barn	2113	2126	2216
3+ barn	2518	2513	2475

I det följande behandlas bostadsbidragssystemets ekonomiska effekter och enbart de bidrag som utgår till barnfamiljer. De kommunala bostadstilläggen som utgår till pensionärer ingår således inte och ej heller det i år (1988) införda bidraget till ungdomar.

År 1975 hade hälften av alla barnfamiljer bostadsbidrag, men andelen har sedan dess successivt minskat. I tabell 3:2 redovisas utvecklingen 1975-1988 för familjer med varierande antal barn. Vi ser att andelen minskat kraftigt för alla kategorier utom för hushåll med fyra eller fler barn. Det är emellertid bland gifta/samboende med barn som minskningen skett, från ca 440 000 bidragshushåll 1975 till ca 110 000 hushåll år 1988. Antalet ensamstående med barn som haft bostadsbidrag har varit ungefär konstant sedan 1975, drygt 130 000 hushåll. Av de ensamstående (ensamboende) med barn hade 2/3 bostadsbidrag år 1988.

Tabell 3:1. Barnfamiljer. Andel med bostadsbidrag 1975-1988.

Antal barn	1975 ¹⁾	1981 ¹⁾	1988 ²⁾
1	40%	24%	18%
2	55%	30%	19%
3	67%	51%	41%
4+	72%	72%	76%

Källor: 1. Nov 1975 och dec 1981, SOU 1982:58, Tabell 3.27.
2. Bst, maj 1988 och Befolkningsstatistiken

Kan den kraftiga minskningen av andelen barnfamiljer med bostadsbidrag förklaras av förändringarna av bostadsbidragsreglerna? Bl a denna fråga behandlas i avsnitt 3.2.

3.2 Bostadsbidragen och hushållens ekonomiska standard

Är bostadsbidragsreglerna utformade så att bidraget i första hand går till hushåll med låg inkomst eller till hushåll med låg ekonomisk standard? Hur stora bidrag utgår vid varierande nivåer på hushållets ekonomiska standard och vilka fördelningseffekter har bostadsbidragssystemet?

Detta är exempel på några av de frågor som vi i det följande skall försöka besvara utifrån simuleringar som utförts med BEST-modellen. Syftet är att belysa dels hur det nuvarande systemet fungerar och dels vad de senaste årens förändringar av bidragsreglerna inneburit ur fördelningssynpunkt.

Bostadsbidragssystemet består i princip av två delar. Ett belopp per barn som de senaste fem åren varit 3180 kr per år. Antalet barn i familjen för vilka beloppet utgår begränsades till maximalt tre i samband med att barnbidragets flerbarnstillägg höjdes 1988.

Den andra delen består av ett bostadskostnadsberoende bidrag, som utgör 80 % av boendekostnaden i ett intervall mellan en nedre gräns (900 kr/mån 1988) och en övre gräns som varierar beroende på antalet barn. Från och med 1988 ersätts här utöver även 60 % av eventuella boendekostnader i ett intervall överstigande den övre boendekostnadsgränsen.

Fullt bostadsbidrag enligt ovan utgår vid hushållsinkomster (summan av makarnas inkomster) under en viss nivå. 1988 går gränsen vid 59 000 kr per år. För familjer med högre inkomster reduceras bidraget med en viss andel (20 % år 1988) av den överskjutande inkomsten.

Reglernas konstruktion innebär att det oreducerade bidraget kan uppgå till över 30 000 kr för hushåll med många barn och medelhöga eller höga bostadskostnader. För dessa hushåll är bostadsbidraget inte slutavtrappat förrän vid inkomster på

över 200 000 kr. Som tidigare visats (jfr tabell 3:2) är det också vanligt att hushåll med många barn har bostadsbidrag. Trots att bostadsbidragen är inkomstprövande utgår de således inte enbart till hushåll med låga inkomster.

Det framgår emellertid inte direkt av regelkonstruktionen hur stora bostadsbidragen är vid varierande nivåer på hushållets ekonomiska standard eller om de är slutavtrappande vid samma ekonomiska standard för hushåll med olika antal barn. Med hushållets ekonomiska standard avser vi den standard som är möjlig med hänsyn till inkomster och hushållsstorlek.

I BEST-modellen ingår ett antal alternativa mått på ekonomisk standard. Vi har här valt ett mått som innebär att hushållets disponibla inkomster relateras till en referensstandard. Denna varierar beroende på antalet vuxna och barn i hushållet och motsvarar ungefär existensminimum i skattelagstiftningen och en bostadskostnad enligt norm 2 (jfr avsn. 2.4 och bilaga 4:1).

I det följande studeras först, utifrån regelsystemets konstruktion, sambandet mellan bidragsbeloppens storlek och hushållets ekonomiska standard. Därefter undersöks, utifrån hushållets faktiska inkomstförhållanden, hur bostadsbidragen påverkar inkomst- och standardfördelningen.

3.2.1. Bidragsbeloppens storlek vid olika ekonomisk standard

En analys av sambandet mellan bostadsbidragens storlek och hushållets ekonomiska standard utifrån 1985-års transferringssystem har redan tidigare genomförts med BEST-modellen (Schwarz, 1985). För att vidga tidsperspektivet och därigenom möjliggöra en studie av vad de förändringar av bidragsreglerna som genomförts de senaste åren inneburit, har vi gjort kompletterande beräkningar avseende förhållandena 1982 och 1988. Förutom att dagens system därigenom kunnat studeras på samma sätt som tidigare gjorts med 1985 års system har det också blivit möjligt att urskilja en del intressanta utvecklingstrender under den aktuella tidsperioden.

Bostadsbidragen beräknas på grundval av föregående års taxering, dvs inkomstförhållandena två år bakåt i tiden. Hushållens förvärvsinkomster de aktuella åren har antagits vara 15 procent högre än inkomsterna två år tidigare, vilket ungefär motsvarar den genomsnittliga löneutvecklingen. Hushållen har dessutom antagits ha för respektive hushållsstorlek och aktuellt år genomsnittliga boendekostnader i hyreslägenhet (jfr bilaga 3).

Storleken av bostadsbidraget och hushållets ekonomiska standard har erhållits genom BEST-simuleringar med typhushåll, dvs ett antal olika hushållssammansättningar och inkomstförhållanden. Diagrammen 3:1-3:3 illustrerar resultatet för olika år och hushållskategorier. Diagrammen har byggts upp genom att sambandet mellan förvärvsinkomst under bidragsåret och bidragsbeloppet först ritats ut. Ovanpå detta har sedan nivån på hushållens ekonomiska standard vid olika kombinationer av förvärvsinkomst och bostadsbidrag ritats in.

För makar/samboende är den ekonomiska standarden inte entydigt bestämd av hushållsinkomsten eftersom skatten beror på hur inkomsten är fördelad mellan makarna. Diagrammen 3:1 och 3:2 visar de två extremfallen enbart en inkomst och lika inkomst. I huvuddelen av hushållen arbetar båda föräldrarna men har olika stor inkomst. Den ekonomiska standarden vid vilken hushållen får bostadsbidrag ligger därför normalt någonstans emellan vad som anges i diagrammen för dessa två hushållskategorier.

Vi ser i diagrammen att för samtliga hushållskategorier och år gäller att fullt bostadsbidrag endast utgår till hushåll med låg ekonomisk standard, i regel under referensstandard. För makar/samboende är bostadsbidraget slutavtrappat vid en ekonomisk standard på 1,1-1,2, dvs 10-20 % över referensstandard och således rätt obetydligt över skattelagstiftningens existensminimum. Hushåll med många barn kan i 1988 års system vara berättigade till bostadsbidrag även vid förvärvsinkomster uppemot 250 000 kr, men de har inte högre ekonomisk standard än bidragsberättigade hushåll med lägre inkomst och färre barn

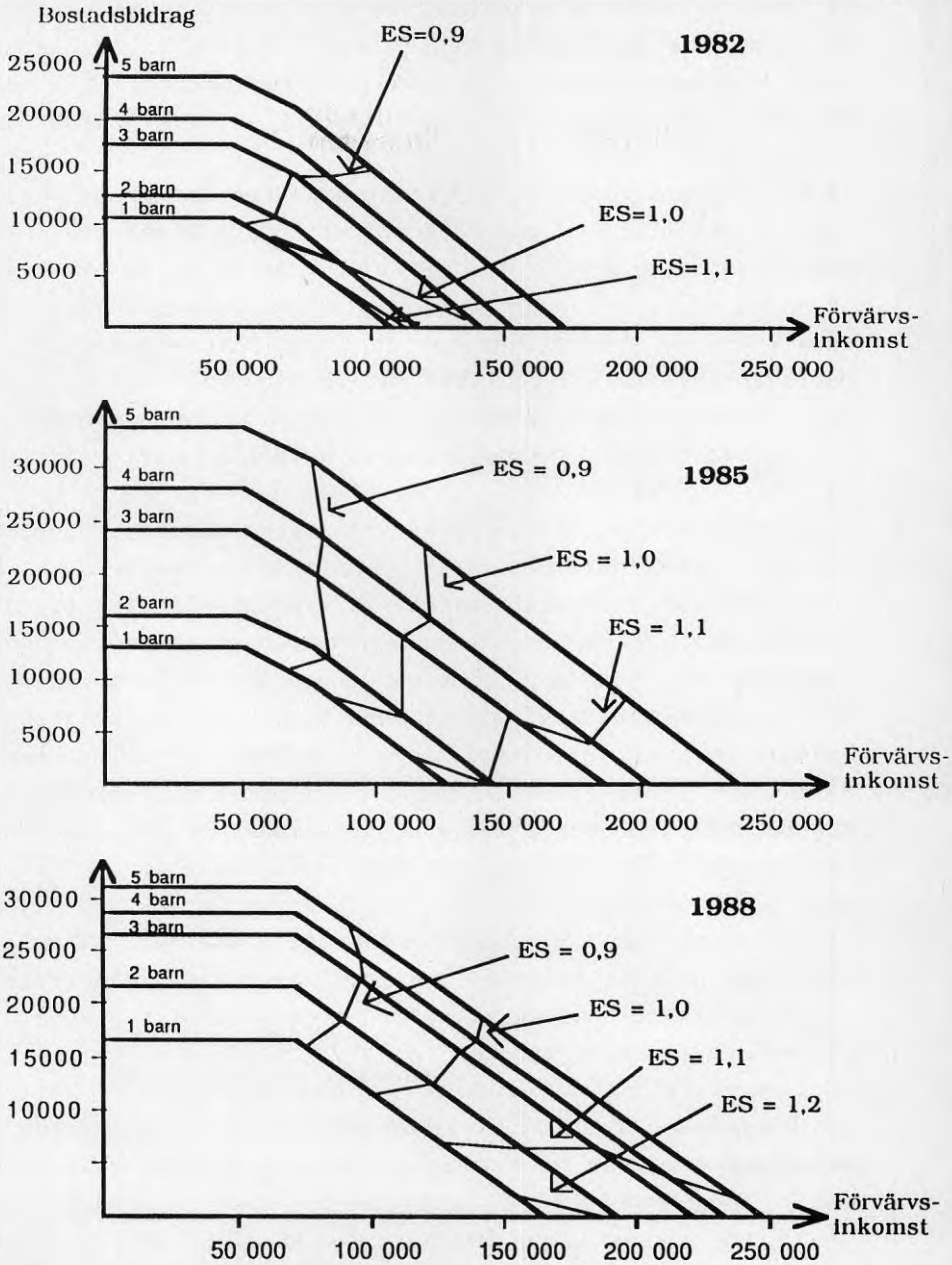

Diagram 3:1. Bidragsstorlek och ekonomisk standard.
Makar/samboende med 1-5 barn och en hemmaka.

kan ha. Bostadsbidragsreglernas konstruktion innebär således att bidrag endast utgår till hushåll med relativt låg ekonomisk standard, och detta fastän bidrag kan utgå till hushåll med höga inkomster.

Om vi nu jämför hushåll med varierande barnantal ser vi i diagrammen att bidragen med rätt god precision utgår till hushåll efter ekonomisk standard. Detta framgår bl a av att bidragen slutavtrappas vid ungefär samma ekonomiska standard oavsett antalet barn. Precisionen har dessutom ökat något under tidsperioden 1982 till 1988. 1982 var skillnaden i ekonomisk standard bland de hushåll som befann sig i närheten av den gräns vid vilken bidraget slutavtrappats betydligt större än 1988.

Såsom framgick av studien från 1985 var bidragen ofördelaktigare för tvåbarnsfamiljer än för familjer med ett eller tre barn (jfr det nedgående jacket i linjen för lika standard i diagrammen). Detta berodde på att den övre bostadsgränsen för familjer med två barn inte var högre än för hushåll med ett barn fastän tvåbarnsfamiljer ofta har högre bostadskostnader än enbarnsfamiljer. De diagram som avser förhållandena 1988 visar att denna inkonsistens i bidragsreglerna minskat. Förklaringen ligger i att en ny högre boendekostnadsgräns införts som är högre för tvåbarns- än för enbarnsfamiljer.

Sammanfattningsvis gäller således att, för var och en av de studerade hushållskategorierna, bostadsbidragen vid varierande antal barn rätt konsekvent utgår efter ekonomisk standard (med här använt standardmått).

Av diagrammen framgår emellertid att det finns systematiska skillnader mellan de tre här studerade hushållskategorierna, makar/samboende med en inkomsttagare (3:1), med lika inkomst (3:2) och ensamstående med barn (3:3). Vid samma nivå på den ekonomiska standarden blir bostadsbidragen lägre för familjer med en hemmameke än om båda förvärvsarbetar, vilket beror på att hemmamekefamiljen betalar en större andel av sin inkomst i

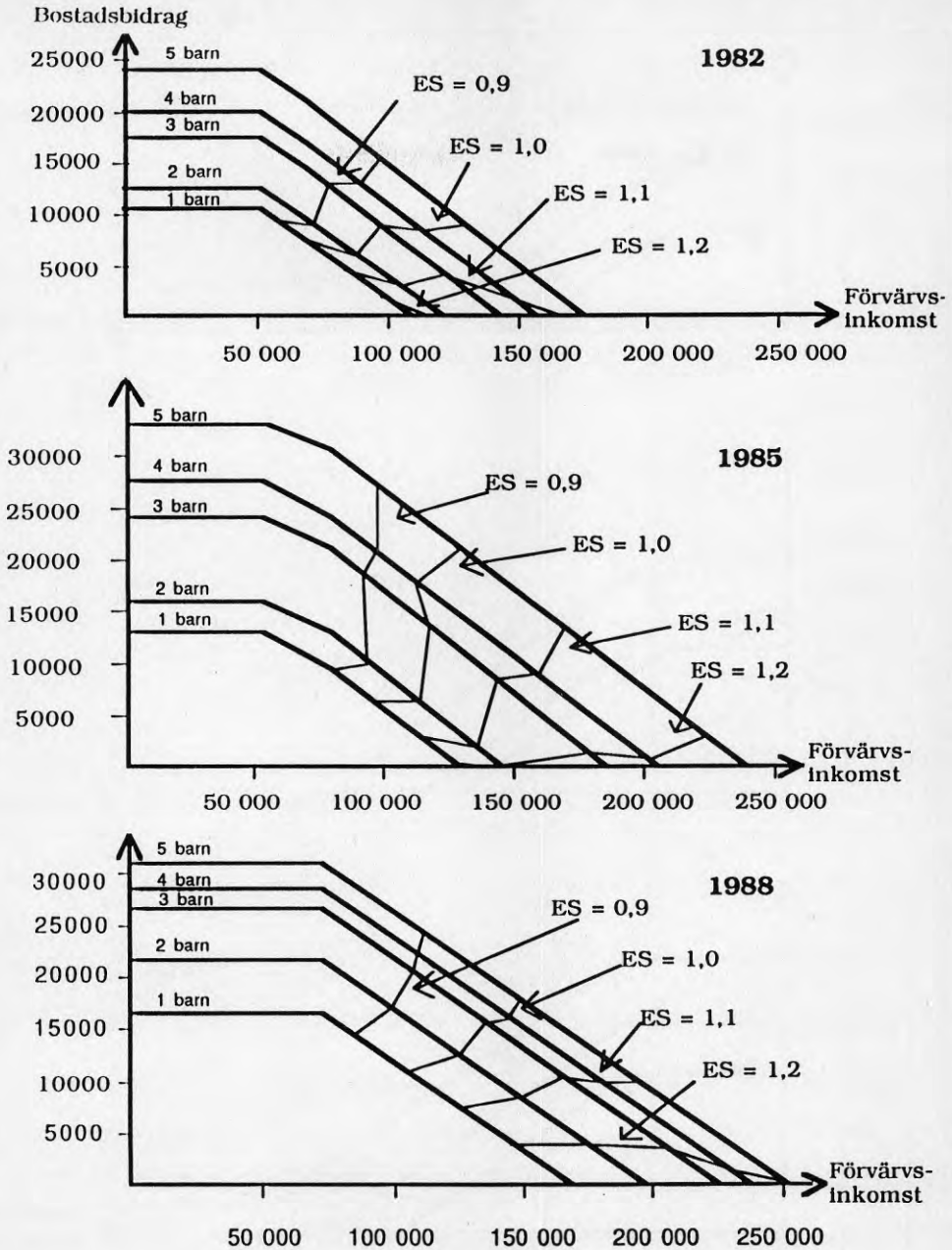

Diagram 3:2. Bidragsstorlek och ekonomisk standard.
Makar/samboende med 1-5 barn, två förvärvs-
arbetande med lika inkomst.

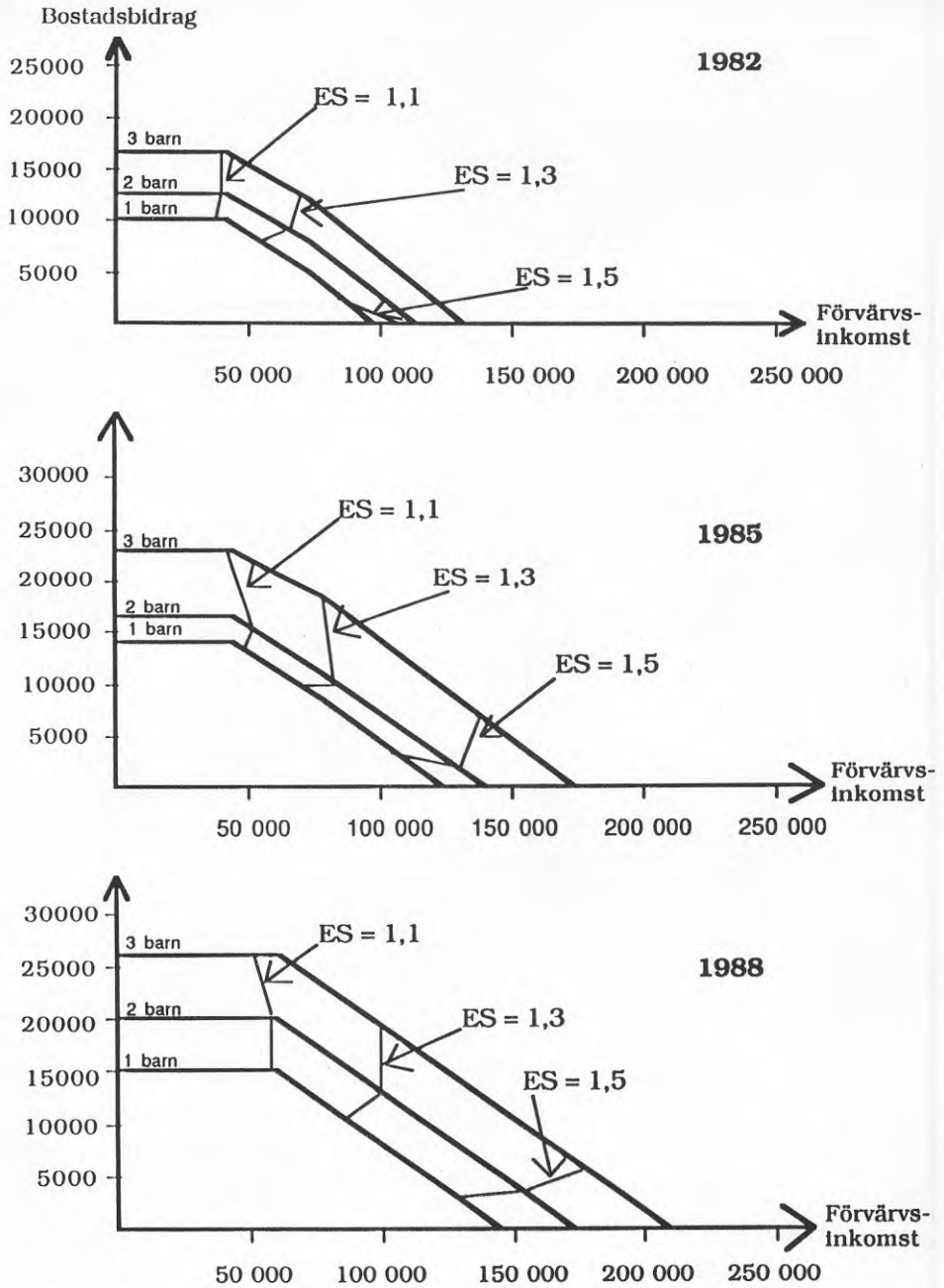

Diagram 3:3. Bidragsstorlek och ekonomisk standard.
Ensamstående med 1-5 barn.

skatt. Bostadsbidragen slutavtrappas därigenom också vid en lägre standardnivå i hemmamakefallet.

Ensamstående med barn är den grupp för vilken regelsystemet är fördelaktigast. Bostadsbidragen slutavtrappas först vid en nivå på den ekonomiska standarden motsvarande 1,5 - 1,6, vilket är väsentligt högre än motsvarande nivåer för makar/samboende. Speciella skäl för ett bättre ekonomiskt stöd till ensamstående med barn har diskuterats av bostadsbidragskommittén (SOU 1982:58). Det bör också påpekas att den observerade skillnaden i ekonomisk standard mellan ensamstående och makar blir mindre om boendekostnaden i referensstandard beräknas enligt en högre utrymmesnorm (norm 3).

I diagrammen kan vi också studera hur bostadsbidragen förändrats under perioden 1982-1988. För samtliga hushållskategorier syns här en klar utvecklingstendens - bostadsbidragen har blivit något fördelaktigare. Vid given ekonomisk standard är bostadsbidragen högre (i regel även realt) och de slutavtrappas vid en högre standardnivå. Denna utveckling är en kombinerad effekt av förändringarna av bostadsbidragsreglerna, skatterna och barnbidragen.

Såsom tidigare nämnts (avsnitt 3.1) har andelen barnfamiljer med bostadsbidrag successivt minskat sedan mitten av 1970-talet. Det är speciellt bland makar/samboende som andelen minskat. Denna utveckling brukar förklaras dels med att bostadsbidragen "urholkats" (Frykman, 1985; SOU 1986:5) och dels med att förvärvsfrekvensen bland kvinnor ökat (SOU 1984:36). Eftersom vi här inte funnit någon indikation på att bostadsbidragen försämrats under perioden 1982-1988 måste minskningen av antalet bidragshushåll bero på förändringar inom andra områden. Vi har undersökt tre möjliga förklaringar:

- * ökad förvärvsfrekvens
- * minskat antal hushåll med många barn
- * minskat antal inkomsttagare med låg inkomst

Utvecklingen av förvärvsarbetets omfattning bland makar/samboende med barn belyses i tabell 3:3 som anger andelen hushåll med hög sysselsättningsgrad, vilket här definierats som minst heltid + halvtid.

Tabell 3:3. Andelen hushåll med hög sysselsättningsgrad.
Makar/samboende med barn.

Antal barn	År		
	1978	1981	1984
1	58 %	66 %	74 %
2	50 %	61 %	72 %
3	41 %	51 %	62 %

Källa: Från SCB beställd bearbetning av HINK-data.

Som vi kan se har andelen hushåll med hög sysselsättningsgrad ökat kraftigt mellan 1978 och 1984. Det förefaller därför troligt att en betydande del av minskningen av antalet bidragshushåll kan förklaras av de ökade inkomster för hushållen som följer av den högre sysselsättningsgraden.

Andelen hushåll med bostadsbidrag ökar med antalet barn. Antalet hushåll med många barn har emellertid minskat. Antalet makar/samboende med fyra eller fler barn har under perioden 1975-1984 enligt HINK-data minskat från c:a 40 000 till c:a 20 000. Även antalet makar/samboende med tre barn har minskat, från c:a 124 000 till c:a 114 000. Att det blivit ovanligare att ha tre eller fler barn är således en bidragande förklaring till att antalet bidragshushåll minskat.

Genom att inkomstprövningen i bostadsbidragssystemet sker mot makarnas sammanlagda inkomst blir antalet bidragsberättigade hushåll beroende av utvecklingen av dels förvärvsintensiteten och dels heltidslönernas utveckling. Den genomsnittliga heltidsinkomsten har förändrats relativt obetydligt under senare år. Inkomsterna har emellertid, relativt sett, ökat mest för låginkomstgrupperna. Detta framgår av en rapport från 1980 års levnadsnivåprojekt som visar att under perioden 1973-1980 öka-

de den relativa lönen för låglöneyrkena (Åberg, Selén & Tham, 1984). Sammanfattningsvis finns det således tydliga indikationer på att samtliga här undersökta hypoteser bidragit till minskningen efter 1975 av antalet bostadsbidragshushåll.

3.2.2. Bostadsbidragens fördelningseffekter.

Som vi kunnat se kommer, till skillnad från mera generella system typ barnbidragen, inga hushåll med hög ekonomisk standard i åtnjutande av bostadsbidrag. Man kan därför förvänta sig att systemet till en relativt låg kostnad ger upphov till klart positiva fördelningseffekter.

Vi har använt modellhushållen i BEST för att studera bostadsbidragens fördelningsprofil och fördelningseffekter. Modellhushållen ger i princip samma resultat som ett representativt urval av verkliga hushåll (jfr kap. 5).

Såsom framgått ovan är makar/samboende med barn i regel berättigade till bostadsbidrag vid en ekonomisk standard under 1,1-1,2 och bostadsbidragsbeloppet ökar med minskande standard. I beräkningarna förutsattes då att hushållen inte hade andra inkomster än förvärvsinkomster, att de inte hade några barnomsorgskostnader och att de hade för respektive hushållstyp genomsnittliga bostadskostnader.

I verkligheten är standardgränsen för rätt till bostadsbidrag mindre skarp. Hushåll kan t ex ha lägre standard än 1,1-1,2 (med här använd definition på disponibel inkomst och ekonomisk standard) utan att vara berättigade till bostadsbidrag, t ex om de har barnomsorgskostnader, låga bostadskostnader eller förmögenhet (20 % av förmögenhet över viss gräns räknas in i den bidragsgrundande inkomsten). De kan också få bostadsbidrag vid något högre standard, t ex vid hög bostadskostnad eller om de har inkomster eller bidrag som räknas in i den disponibla inkomsten men inte alls eller endast delvis ingår i den bostadsbidragsgrundande inkomsten (socialbidrag, studiemedel, barns inkomster etc). BEST-simuleringar med modellhushåll ger

därför en fullständigare bild av bostadsbidragens fördelningsprofil än vad som erhålls då man använder typhushåll.

I BEST kan hushållen rangordnas efter valfri resultatvariabel. I diagram 3:4 visas, för makar/samboende med barn, resultatet av en BEST-simulering där hushållen, längs den horisontella axeln, rangordnats efter dels stigande disponibel inkomst och dels stigande ekonomisk standard. Upp till 10 procentsmarkeringen återfinns de 10 % av hushållen med de lägsta disponibla inkomsterna respektive ekonomisk standard, och motsvarande för övriga markeringar. Den vertikala axeln visar hushållens andelar av de totala bostadsbidragen till makar/samboende. Diagrammets båda kurvor illustrerar ackumulerade andelar av den totala summan av bostadsbidragen. Följer vi de båda kurvorna från vänster till höger kan vi på så sätt utläsa att till de 10 % av hushållen med de lägsta disponibla inkomsterna respektive lägsta ekonomiska standarden utgår 38 respektive 52 % av bostadsbidragen. För de 20 % av hushållen som har de lägsta disponibla inkomsterna respektive lägst ekonomisk standard utgår 55 respektive 83 % av totalsumman.

Om alla hushåll vore berättigade till lika stort bostadsbidrag skulle kurvorna följa en diagonal linje från diagrammets nedre vänstra hörn till dess övre högra hörn. Att de båda kurvorna i diagram 3:4 till sin helhet går ovanför diagonalen illustrerar att största delen av bostadsbidragen utgår till de hushåll som har låg disponibel inkomst respektive ekonomisk standard. Ju större ytan är mellan kurvan och diagonalen desto mer markerad är den positiva fördelningsprofilen.

Som synes framstår systemet som betydligt mer effektivt ur fördelningssynpunkt när bidragen relateras till hushållens ekonomiska standard i stället för den disponibla inkomsten. Mindre än 70 % av bostadsbidragen går till de 30 % av hushållen som har de lägsta disponibla inkomsterna. Ser vi däremot till hushållens ekonomiska standard framgår det att över 90 % går till de 30 % som har den lägsta ekonomiska standarden. Räkna vi från andra hållet kan vi se att 7 % av bostadsbidra-

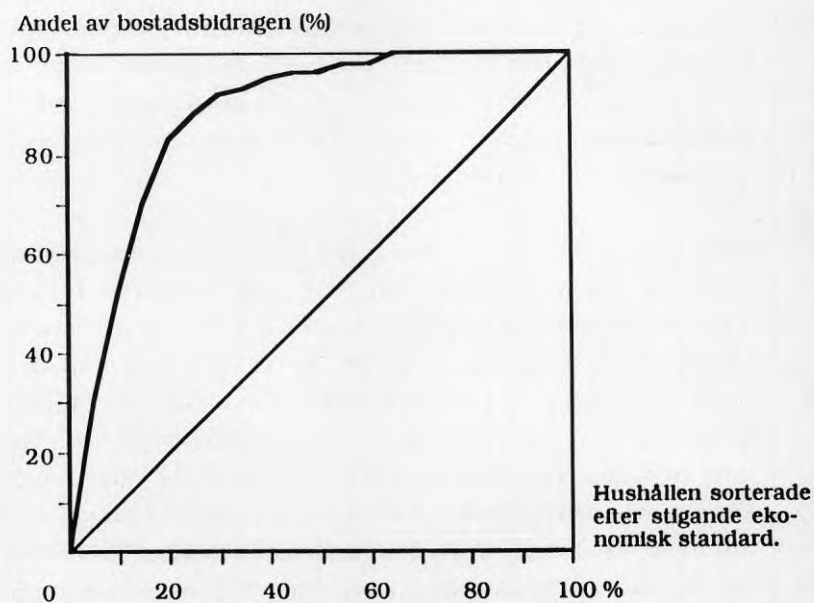
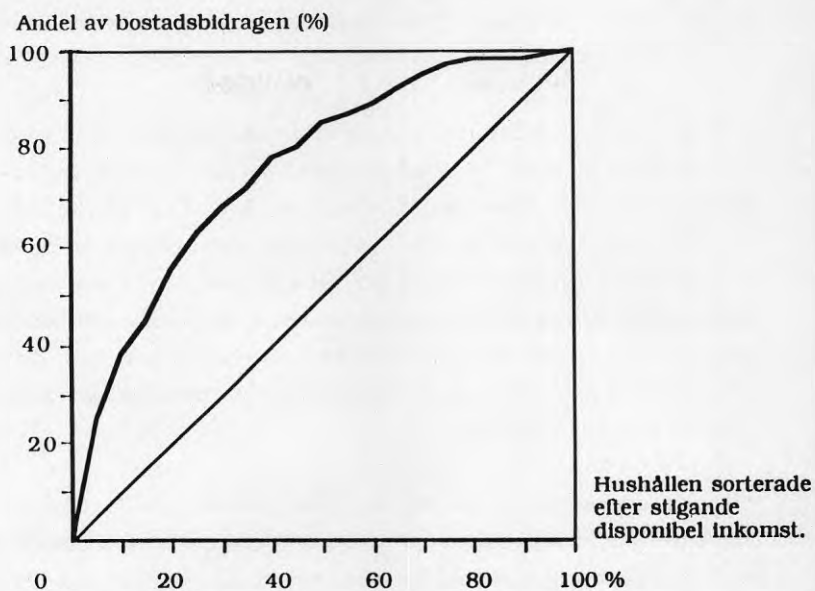

Diagram 3:4. Bostadsbidragens fördelningsprofil 1988.
Makar/samboende med barn.

gen går till de 35 % av hushållen som har de högsta disponibla inkomsterna, men att inga bostadsbidrag utbetalas till de 35 % av hushållen som har den högsta ekonomiska standarden.

Av diagrammet framgår också att bilden av bostadsbidragen som ett system vilket på ett effektivt sätt fördelar resurser till de hushåll som har den lägsta ekonomiska standarden (jfr avsn 3.2.1) står sig även när studien utsträcks till att gälla en representativ uppsättning hushåll med varierande bostadskostnader och olika slag av inkomster. Det kan därför förmodas att bostadsbidragen fyller en viktig funktion när det gäller att åstadkomma en jämnare fördelning av den ekonomiska standarden mellan olika hushåll.

Vi har undersökt bostadsbidragssystemets effekter på fördelningen av hushållens ekonomiska standard genom att jämföra standardspridningen bland barnfamiljer i dagens system med ett hypotetiskt transfereringssystem där bostadsbidragen lyfts bort men där skatter och övriga bidrag förutsätts oförändrade. I BEST-modellen beräknas flera spridningsmått (fördelningsmått), Gini-koefficienten och olika entropimått. Gini-koefficienten utgör ett normerat medelvärde av skillnaderna (i t ex standard) och är högst lika med 1.

BEST-simuleringarna visar att bostadsbidragssystemet har en, om inte stor, ändå klart påvisbar positiv effekt på fördelningen av den ekonomiska standarden. Gini-koefficienten för barnfamiljerna ökade från 0,126 till 0,139 när bostadsbidragen exkluderades, vilket innebär en ökad spridning i ekonomisk standard mellan olika hushåll. Fördelningseffekten blir störst när man som fördelningsmått använder de entropimått som starkare fokuserar de hushåll som har den lägsta ekonomiska standarden, dvs entropimått med låga alfavärden. Entropimåttet ökade med 0,055 vid alfavärdet -2, men endast med 0,006 vid alfavärdet +1 och +2, vilket innebär att den positiva fördelningseffekten är mest påtaglig bland hushåll med låg ekonomisk standard.

Eftersom den ekonomiska standarden för barnfamiljerna genomsnittligt sett ligger något lägre än motsvarande genomsnitt för samtliga hushåll (1,61 mot 1,67) bör bostadsbidragen även ha en positiv fördelningseffekt sett över alla kategorier hushåll. Skillnaden i Gini-koefficient blir här något mindre beroende på att bostadsbidragshushållen utgör en mindre andel av denna grupp.

En svaghet med ovan använd analysmetod är att den endast ger en statisk bild av hur transfereringssystemet fungerar. De indirekta effekter som följer av att hushållen i viss mån anpassar sitt beteende efter de regler som gäller kommer sålunda inte med i beräkningarna.

Det är framför allt två olika anpassningsmekanismer som bör beaktas. Den första är anpassningen vad gäller hushållens val av bostadskonsumtion. Ett hypotetiskt slopande av bostadsbidragen skulle troligen ge upphov till att bostadsefterfrågan i högre utsträckning försköts mot mindre och billigare lägenheter. I en perfekt fungerande marknadsekonomi skulle detta på kort sikt tendera att pressa upp boendekostnaderna för dessa typer av bostäder, samtidigt som boendekostnaderna för större och mera välutrustade lägenheter skulle tendera att sjunka. Förskjutningen av efterfrågans inriktning skulle dock på längre sikt få effekter också på nyproduktionen. Produktionen av mindre bostadsenheter skulle därmed tendera att öka, vilket på sikt skulle motverka de initiala priseffekterna.

Det faktum att mindre än 10 % av hushållen erhåller bostadsbidrag och att dessa i genomsnitt står för ungefär 1/3 av dessa hushålls totala boendekostnad talar dock för att bostadsbidragens totala effekt på prisbildningen ändå är relativt liten. Om vi i detta sammanhang bortser från fördelningseffekterna av anpassningen på bostadsmarknaden resulterar detta därför knappast i några stora felbedömningar av bostadsbidragens totala fördelningseffekt.

Den andra anpassningseffekten som bör beaktas gäller hushållens arbetsutbud. På grund av marginaleffekterna från bostadsbidragssystemet kan hushållens arbetsutbud förväntas bli större vid ett hypotetiskt slopande av bostadsbidragen eftersom utbytet av ökade arbetsinsatser skulle bli större (substitutionseffekten). En nyligen genomförd empirisk studie indikerar att lägre marginalskatter kan medföra en icke obetydlig ökning av arbetsutbudet (Blomquist, 1988). Då det gäller bostadsbidragen stärks den teoretiska grunden för ett antagande om ett ökat arbetsutbud av att inkomsteffekten i detta fall verkar i samma riktning som substitutionseffekten. I ett transferringssystem där bostadsbidraget lyfts bort skulle med andra ord hushållen komma att öka sitt arbetsutbud dels för att söka kompensera sig för de minskade inkomsterna och dels för att utbytet av ökade arbetsinsatser skulle bli större.

Eftersom effekten av ett ökat arbetsutbud till skillnad mot effekten på bostadsmarknaden i huvudsak skulle påverka ekonomin för de hushåll som med dagens system uppbär bostadsbidrag dvs hushåll med låg ekonomisk standard, blir effekten av denna anpassningsmekanism mera entydig. Det finns därför anledning att tro att bostadsbidragens inverkan på hushållens val av arbetsutbud påverkar fördelningen av ekonomisk standard i negativ riktning. Detta innebär att bidragets positiva fördelningseffekter med största sannolikhet överskattas något i en statistisk analys. Graden av överskattning beror på storleken av de marginaleffekter som systemet ger upphov till. Lägre marginaleffekter minskar anpassningseffekterna vilket innebär att också överskattningen av fördelningseffekterna blir mindre.

Sänkta marginaleffekter från bidragssystemet kan följdaktligen i sig ge upphov till positiva fördelningseffekter. Strävandena att söka minska de i vissa fall mycket höga marginaleffekterna från skatte- och bidragssystemet har därför en vidare betydelse än den vanligtvis diskuterade stimulanseffekten vad gäller ekonomisk tillväxt. Förutom att de lägre marginaleffekterna kan leda till högre ekonomisk tillväxt och därigenom bli en rent allmänt skapar bättre förutsättningar att bedriva fördelnings-

politik innebär de också att de enskilda hushållens möjligheter att själv påverka sin ekonomiska situation ökar. Marginaleffekterna och möjligheterna att reducera de högsta marginaleffekterna behandlas närmare i avsnitt 3.4-3.5.

3.3. Bidragsberättigade och bidragshushåll.

Systemets effektivitet ur fördelningssynpunkt förutsätter att de hushåll som enligt reglerna är berättigade till bostadsbidrag också erhåller bidrag. Många faktorer kan spela in som gör att en del hushåll inte söker bostadsbidrag. Det kan därför inte utan vidare förutsättas att alla som är berättigade till bidrag också får bidrag.

Vi har undersökt om vi med hjälp av BEST-modellen kan finna några indikationer på att det finns hushåll som av olika anledningar inte nås av systemet genom att jämföra de enligt BEST-simuleringarna bidragsberättigade barnfamiljerna med befintlig riksstatistik för bidragshushållen.

Ingen mer detaljerad riksstatistik finns för hela kalenderår men varje år insamlas och bearbetas data för alla som under maj månad fått bostadsbidrag. Bostadsstyrelsens sammanställningstabeller från majundersökningarna innehåller uppgifter, för olika hushållskategorier och boendeformer, om antalet bidragstagare samt medelvärden för mottaget bidragsbelopp, bostadskostnader och bidragsgrundande inkomst. Även mer disaggregerade uppgifter finns som belyser förhållanden inom olika inkomstintervall och bostadskostnadsintervall.

Av väsentlig betydelse för vår jämförelse är emellertid att det föreligger en definitionsmässig skillnad mellan månadsdata och årsdata. Majundersökningarna anger antalet bidragshushåll under maj månad och genomsnittligt bostadsbidrag för dessa. Dessa uppgifter används ibland som årsdata. Antalet hushåll som någon gång under året mottagit bostadsbidrag kan dock förväntas vara högre än antalet under en månad eftersom en del

hushåll endast får bidrag under en del av året. Genomsnittligt bidrag räknat per år bör därför också vara lägre än tolv gånger medelvärdet för maj månad.

Skillnaden mellan årsdata och månadsdata kan belysas med en jämförelse mellan majundersökningen och SCB's totalräknade inkomststatistik (IoF) för 1983, jfr tabell 3:4.

Tabell 3:4. Bostadsbidrag och antal bidragshushåll 1983.

	Antal		Bostadsbidrag			
	hushåll (1000-tal)		per hushåll (kr/år)		totalt (Mkr)	
	IoF	Bst*	IoF	Bst*	IoF	Bst**
Ensamstående med barn	152	134	7852	9293	1193	1236
Makar/samb.(samtax.)	208	198	7238	7571	1508	1499
Alla barnfamiljer	360	332	7474	8232	2701	2735

* Bostadsstyrelsens sammanställning av majundersökningen 1983.

** Bidragsbeloppet för maj * 12.

Vi ser att överensstämmelsen är god då det gäller det totalt utbetalda bidragsbeloppet till barnfamiljer, 2,7 Md kr. Vissa avvikelser för de olika hushållskategorierna kan bero på skillnader mellan hushållsbegreppen - IoF avser samtaxerade medan majundersökningen samboende enligt bostadsbidragsreglerna. Genomgående är emellertid, som väntat, antalet bidragshushåll högre (ca 10 %) och det genomsnittliga bidraget lägre enligt IoF. Om alla hushåll erhåller det bidrag de är berättigade till bör en jämförelse mellan resultaten från BEST-modellen och majundersökningen ge samma resultat i vad avser det totalt utbetalda bidragsbeloppet. Eftersom BEST-modellen utgår från årsdata kan dock antalet enligt BEST bidragsberättigade hushåll bli högre än antalet bidragshushåll i maj månad.

BEST-simuleringarna har genomförts med modellhushåll som erhållits genom en statistisk bearbetning av HINK och BHU-data

från år 1985 (jfr kapitel 5). Eftersom bidragsgrundande inkomst i regel fastställs utifrån hushållens inkomst- och för-mögenhetsförhållanden två år bakåt i tiden bör bästa möjliga överensstämmelse med majundersökningarna erhållas om jämförelsen görs för år 1987. Tabell 3:5 visar resultaten från BEST för olika kategorier barnfamiljer och motsvarande uppgifter om antal hushåll och totalt bidragsbelopp från Bostadsstyrelsens sammanställning från majundersökningen 1987. I båda fallen ingår det statliga och det statskommunala bostadsbidraget men däremot ej det extra kommunala bostadstillägget.

Tabell 3:5. Bidragshushåll och bidragsberättigade hushåll
Antal och totalt bidragsbelopp år 1987.

	Antal (1000-tal)		Totalbelopp (mkr/år)	
	BEST	Bst	BEST	Bst
Familjer med				
1 barn	130	87	1039	720
2 barn	108	80	1000	798
3+ barn	81	76	972	985
Makar/samb med barn	157	114	1358	1112
Ensamst. med barn	162	129	1652	1390
Alla i lägenhet	192	156	1934	1699
Alla i eget hem	127	87	1076	804
Samtliga barnfamiljer	319	243	3010	2503

Enligt tabellen är det totalt utbetalda bidragsbeloppet enligt BEST (3,0 Md kr) ca 20 % högre än enligt majdata (2,5 Md kr). Antalet hushåll är ca 30 % större enligt BEST. Ungefär samma procentuella skillnad gäller också för makar/samboende respektive ensamstående med barn.

Man kan emellertid inte av denna jämförelse dra slutsatsen att det är så mycket som 30 % av alla bidragsberättigade hushåll

som inte söker bostadsbidrag. Som framgått ovan ger maj-data en underskattning på c:a 10 % av antalet hushåll som någon gång under året fått bostadsbidrag. Det skulle således kunna vara ca 20 % av de bidragsberättigade hushållen som inte söker bostadsbidrag, förutsatt att det inte finns andra bidragande förklaringar till att BEST-simuleringarna ger ett högre bidragsbelopp.

Vi har undersökt ett antal alternativa hypotetiska förklaringar till skillnaden mellan BEST-resultatet och maj-data. I princip kan BEST ge en överskattning av antalet bidragsberättigade hushåll om en eller flera av följande förhållanden skulle gälla:

- HINK urvalet är inte tillräckligt representativt utan innehåller, relativt sett, för många bidragsberättigade hushåll.
- Gjorda antaganden om inkomstutvecklingen 1985-1987 innebär en underskattning av den bidragsgrundande inkomsten.
- De boendekostnadsuppgifter som använts vid beräkningar av bostadsbidragen är för höga.
- Representationen av bostadsbidragsreglerna i BEST-modellen innebär en förenkling som systematiskt överskattar antalet bidragshushåll.
- Metoden för konstruktionen av modellhushåll ur HINK-data leder till en överrepresentation av bidragsberättigade hushåll.

Vi har emellertid inte kunnat finna att ovan förtecknade alternativ kan förklara den stora skillnaden i antalet bidragshushåll även om en viss påverkan i några av fallen inte kan uteslutas. De olika alternativen diskuteras separat i det följande.

HINK-urvalets representativitet

Eftersom antalet barnfamiljer i HINK-urvalet är jämförelsevis stort bör skillnaden i förhållande till riksstatistik normalt inte bli särskilt stor. Bostadsbidragsberättigade hushåll kan dock, av en slump, ha råkat bli överrepresenterade. Eftersom här använda HINK-data innehåller uppgifter om mottagna bostadsbidrag under år 1985 har vi kunnat undersöka detta genom att jämföra HINK-hushållens bostadsbidrag med 1985 års majundersökning. I tabell 3:6 anges antalet bidragshushåll respektive totalt erhållet bidragsbelopp för olika hushållskategorier.

Tabell 3:6 Barnfamiljer med bostadsbidrag. Antal och totalt bidragsbelopp år 1985.

Familjer med	Antal (1000-tal)		Bidragbelopp (milj.kr)	
	HINK	Bst	HINK	Bst
1 barn	117	99	810	758
2 barn	121	106	996	919
3+ barn	86	91	1043	1151
Gifta/samb med barn	185	161	1483	1448
Ensamst. med barn	139	135	1336	1380
Alla i lägenhet	186	173	1671	1741
Alla i eget hem	137	122	1142	1085
Samtliga barnfamiljer	324	296	2819	2828

Vi ser i tabellen att HINK ger ungefär samma totalsumma för bidragsbeloppet, 2,8 Md kr. Antalet bidragshushåll är ca 10 % högre, dvs samma skillnad som vid jämförelsen med IoF och som beror på skillnaden mellan årsdata och månadsdata. För de olika delgrupperna gäller att skillnaden mellan de totalt utbetalda bidragsbeloppen tenderar att öka vid mindre antal hushåll i gruppen, dvs det är här fråga om skillnader som är normala för urvalsundersökningar.

Bidragshushållen är något överrepresenterade bland familjer med ett eller två barn (5-8 %) men i motsvarande grad under-

representerade bland familjer med tre eller fler barn. Denna skillnad får en något förstärkt effekt för vår jämförelse för 1987 (tabell 3:5) genom att det totala antalet tvåbarnsfamiljer minskade och antalet familjer med tre eller fler barn ökade något 1985-1987. Som framgår av tabell 3:6 finns det emellertid ingen indikation på att bidragshushållen, totalt sett, skulle vara överrepresenterade i HINK-data. Vi har således här inte funnit någon förklaring till att antalet enligt BEST bidragsberättigade barnfamiljer år 1987 var väsentligt högre än det antal som fick bostadsbidrag.

Att HINK-hushållen för år 1985 vid en indelning i olika delgrupper inte är helt representativa kan emellertid förklara vissa oregelbundenheter i skillnaden mellan BEST och maj-data 1987 (tabell 3:5). Att vi inte fann fler bidragsberättigade hushåll bland familjer med tre eller fler barn beror således sannolikt på att dessa familjer är underrepresenterade i HINK-urvalet. Och att antalet enligt BEST bidragsberättigade hushåll med 1-2 barn är mer än genomsnittligt högre än maj-data kan till viss del förklaras av att bidragshushåll med 1-2 barn är överrepresenterade i HINK-urvalet. Vidare kan den något mindre procentuella skillnaden för boende i lägenhet bero på att bidragshushållen som bor i lägenhet är något underrepresenterade i HINK.

För låg bidragsgrundande inkomst?

Vid framskrivningen av modellhushållsdata från 1985 till 1987 har inkomsterna för alla hushåll antagits öka med 16 %, vilket är lika med den genomsnittliga löneutvecklingen under denna period. Förvärvsintensiteten ökade dock något och den genomsnittliga ökningen av förvärvsinkomsterna var därför något högre, ca 19 %. Enligt bidragsreglerna uppräknas inte den bidragsgrundade inkomsten vid inkomstökningar som är mindre än 20 000 kr varför antagandet avseende den genomsnittliga löneutvecklingen för många hushåll inte alls påverkar resultatet.

Bidragsreglernas konstruktion medför emellertid att användningen av ett medelvärde utan beaktande av spridningen kring

medelvärdet ibland kan ge en underskattning av den bidragsgrundande inkomsten. Om förvärvsinkomsten ökar mer än 20000 kr adderas det överskjutande beloppet till den bidragsgrundande inkomsten. För en del hushåll som ökat sin inkomst över genomsnittet 1985-1987 kan därför den bidragsgrundande inkomsten ha underskattats så att hushållen felaktigt räknats som bidragsberättigade. Detta uppvägs endast delvis av att en del hushåll har en lägre inkomstökning än genomsnittet, eller en inkomstminskning, eftersom den bidragsgrundande inkomsten endast reduceras om inkomsten minskat med mer än 10 000 kr.

Vi har undersökt hur mycket resultatet kan påverkas av variationer i inkomstutvecklingen och då antagit att samtliga hushåll ökat sin inkomst med 25 % 1985-1987. För ensamstående med barn blir skillnaden obetydlig. För makar/samboende minskar antalet bidragshushåll och totalt bidragsbelopp mer påtagligt, dock med mindre än halva skillnaden mellan BEST-resultaten och maj-data. Eftersom endast en mindre del av hushållen kan ha ökat sin inkomst klart över genomsnittet bör dock effekten av antagandet om en likformig löneutveckling vara jämförelsevis obetydlig. Att så sannolikt är fallet styrks också av den jämförelse vi gjort för 1988. Denna gav ungefär samma procentuella skillnad mellan BEST-simuleringarna och maj-undersökningen som år 1987 trots att spärreglerna ändrades 1988 så att endast inkomstökningar över 50 000 för ensamstående och 80 000 kr för makar/samboende påverkar den bidragsgrundande inkomsten. År 1988 kan inkomstutvecklingen därför endast i undantagsfall ha påverkat bostadsbidraget.

Vi har också jämfört den bidragsgrundande inkomsten för de enligt BEST-simuleringarna bidragsberättigade hushållen med motsvarande uppgifter från majundersökningarna 1987, se tabell 3:7. Vi ser här att den genomsnittliga bidragsgrundande inkomsten för BEST-hushållen ligger nära maj-data för såväl samtliga bidragshushåll som för olika delgrupper. Den obetydliga skillnad som finns indikerar att den bidragsgrundande inkomsten för BEST-hushållen snarare överskattats än underskattats.

Tabell 3:7. Bidragshushåll och bidragsberättigade hushåll.
Medelvärden för bidragsgrundande inkomst och
boendekostnad år 1987.

	Bidragsgrundande inkomst (1000-tal)		Boendekostnad (kr/mån)	
	BEST	Bst	BEST	Bst
Familjer med				
1 barn	73	72	2062	2077
2 barn	90	84	2388	2337
3+ barn	119	113	2766	2673
Makar/samb med barn	112	111	2586	2516
Ensamst. med barn	69	68	2123	2203
Alla i lägenhet	77	76	2142	2190
Alla i eget hem	111	112	2669	2637
Samtliga barnfamiljer	90	89	2350	2350

För hög boendekostnad?

Enligt bidragsreglerna bestäms bidraget på grundval av bostadskostnaden i oktober året före bidragsåret. Modellhushållens boendekostnader har därför räknats fram till prisläget i oktober 1986. Framräkningskoefficienterna grundar sig på Bostads- och hyresundersökningarna 1985 och 1986 samt de delindex i konsumentprisindex som avser boendekostnadsutvecklingen månad för månad 1986. Som framgår av tabell 3:7 är överensstämmelsen god mellan medelvärdena för boendekostnaden för de enligt BEST bidragsberättigade hushållen och majundersökningens bidragshushåll.

Även vid en god överensstämmelse mellan medelvärdena kan ändå boendekostnaderna ge en överskattning av antalet bidragsberättigade hushåll om spridningen i boendekostnaden underskattats. För boende i lägenhet med hyresrätt eller bostadsrätt bör dock modellhushållens boendekostnader väl svara mot den faktiska spridningen eftersom uppgifterna hämtats från de i HINK-data för 1985 ingående hyresuppgifterna. Bortfallet av

hyresuppgifterna i enkätsvaren har kompletterats så att såväl medelvärden som spridningen kring medelvärdena överensstämmer med vad som gällt för motsvarande grupper som besvarat enkäten (jfr avsn. 5.2).

För boende i eget hem återger boendekostnaderna den faktiska spridningen i räntekostnaderna. För uppvärmningskostnaderna och övriga kostnader kan dock spridningen ha underskattats något genom att ett medelvärde för lägenhetsstorleken använts för respektive hushållsstorlek. Flertalet bidragshushåll bor emellertid i lägenhet och bostadskostnaden för boende i eget hem är oftast högre än den övre gränsen i bostadsbidragsreglerna. En överskattning av bostadskostnaderna för en mindre andel av hushållen i eget hem kan därför endast marginellt påverka det beräknade antalet bidragsberättigade hushåll.

Representationen av bostadsbidragsreglerna

Som framgått av modellbeskrivningen i avsnitt 2.3 återger BEST-modellen utan approximationer de väsentligaste bostadsbidragsreglerna. Avvikelser kan emellertid uppstå på grund av vissa specialregler, t ex då hushållsbeskrivningarna inte innehåller alla de uppgifter som erfordras för att tillämpa reglerna. Exempel på fall då skillnader kan föreligga gäller bl a hushållets sammansättning och klassificeringen av bostaden som egen bostad.

Enligt bostadsbidragsreglerna inräknas i hushållet barn under 17 år som helt eller delvis försörjs inom familjen samt barn som fyllt 17 år och som får förlängt barnbidrag eller studie-hjälp. I modellhushållen inräknas samtliga barn under 18 år vilket kan innebära en viss överskattning av antalet bidragsberättigade barn i åldern 17-18 år. Detta bör dock motverkas av att antalet barn i övrigt av flera skäl underskattas. Exempelvis ingår inte ungdomar som är 19-20 år och går i gymnasieskola och ej heller barn som på grund av delad vårdnad i vissa fall räknas som bidragsberättigade. Vidare underskattas i HINK-data antalet barn under 1 år på grund av att hushållsuppgifterna i vissa fall inte är helt aktuella.

Kravet på egen bostad i bestämmelserna för det bostadskostnadsberoende bidraget utesluter inte bostadsbidrag vid andrahandskontrakt, men däremot fall då hushållet hyr del av annans bostad. På grund av svårigheterna att ur HINK-data särskilja de fall då hushållet inte har egen bostad i bidragsbestämmelsernas mening har samtliga modellhushåll med barn förutsatts ha egen bostad vilket något överskattar antalet bidragsberättigade.

Sammanfattningsvis innehåller modellens representation av bidragsreglerna vissa approximationer som innebär både över-skattningar och underskattningar av antalet bidragshushåll. Sammantaget bör de därför knappast kunna påverka resultatet i någon väsentlig utsträckning.

Modellhushållkonstruktionen

Metoden för konstruktion av modellhushåll innebär att nya hushåll konstrueras genom att medelvärden bildas över likartade hushåll (jfr avsn 5.2). Vi har undersökt om detta kan ge systematiska fel och då jämfört resultaten från BEST-simuleringar för två olika uppsättningar modellhushåll. Den ena uppsättningen hade konstruerats så att hushåll endast hopgrupperats till ett hushåll då de hade i huvusak samma värden på alla de variabler som är av betydelse för beräkningen av bostadsbidrag. Skillnaden mellan det genomsnittliga bostadsbidragsbeloppet till barnfamiljerna i de två fallen blev mindre än 1 % och det totala bidragsbeloppet blev lägre och inte högre vid minskade precisionskrav på modellhushållen. Användningen av modellhushåll kan således inte ge någon bidragande förklaring till att BEST-simuleringarna ger ett väsentligt högre antal bidragsberättigade hushåll än det faktiska antalet bidragshushåll.

Några slutsatser synes kunna dras av diskussionen ovan av tänkbara förklaringar till skillnaden mellan resultatet av BEST-simuleringarna och riksstatistiken. Till väsentlig del är det fråga om ett "bortfall" av bidragshushåll, dvs bidragsberättigade hushåll som ej söker bidrag. Om man korrigerar re-

sultaten för olika delgrupper i tabell 3:5 för HINK-hushållens bristande representativitet enligt tabell 3:6 framträder följande bild:

- Bortfallet är störst bland hushåll med ett barn och minskar successivt med ökande barnantal.
- Bortfallet är procentuellt störst för ensamstående med ett barn som bor i lägenhet även om man beaktar att BEST-simulergarna här överskattar antalet något på grund av att en del inte har egen bostad.
- Bortfallet bland boende i lägenhet är sannolikt inte mindre än 10-15 %.
- För boende i eget hem är den beräknade skillnaden större, men eftersom andelen hushåll med mycket låg boendekostnad kan ha underskattats något torde bortfallet vara ungefär lika stort som för boende i lägenhet.
- Bortfallets hushåll följer samma mönster som bidragshushållen då det gäller bidragsgrundande inkomst, bostadskostnad och bidragets storlek eftersom överensstämmelsen är god mellan riksstatistiken och de medelvärden som erhållits för olika delgrupper. Det är således inte bara hushåll som är berättigade till låga bidrag som inte söker bidrag.

Orsaken till att en del bidragsberättigade hushåll inte söker bidrag framgår inte av här bearbetat datamaterial. Eftersom bortfallet synes vara störst bland hushåll med ett barn skulle man dock kunna förmoda att hushållets första ansökan om bidrag ibland sker med viss fördröjning. Bortfallet bland hushållen i eget hem kan ha samband med att det för dessa är komplicerat att beräkna bostadskostnaden och således svårt att bedöma om de är bidragsberättigade. Tilläggas kan att slutsatsen här i vad avser bortfallets storlek i huvudsak överensstämmer med en indikation i en studie avseende 1980 års bidragshushåll (Frykman, 1984). I denna görs dock endast en allmän bedömning uti-

från hushållens sammanräknade inkomst och inte en direkt beräkning av om hushållen är bidragsberättigade.

3.4. Marginaleffekter från skatte- och bidragssystemet.

Alla inkomstberoende transfereringar ger upphov till marginaleffekter av olika slag. När olika fördelningspolitiska åtgärder kombineras finns därför risken att de totala marginaleffekterna för en del hushåll blir extremt höga. För dessa hushåll begränsas därigenom möjligheten att genom ett ökat arbetsutbud på egen hand ta sig ur en besvärlig ekonomisk situation.

Bostadsbidragshushållens marginaleffekter beror på hur snabbt bidraget avtrappas vid stigande inkomst och på marginalskatte-erna i de inkomstlägen vid vilka bostadsbidrag kan utgå. Vi ska här först belysa hur marginaleffekterna förändrats under senare år och sedan undersöka hur vanligt förekommande höga marginaleffekter är.

3.4.1. Marginaleffekternas utveckling under 80-talet.

Barnfamiljernas marginaleffekter påverkas inte bara av skatter och bidrag utan också av barnomsorgskostnader. Inkomstberoende daghemstaxor kan öka marginaleffekterna med 5-10 %, i vissa fall med mer om t ex inkomsten ökas genom ökad arbetstid som medför övergång från deltidstaxa till heltidstaxa. För att enklare ge en överblick över marginaleffekternas förändring över åren studerar vi dock här i första hand endast hushåll utan barnomsorgskostnader.

Genom att den bostadsbidragsgrundande inkomsten i regel fastställs utifrån den senaste inkomsttaxeringen, dvs inkomsten två år bakåt i tiden, blir den omedelbara effekten av en inkomstökning inte densamma som effekten sett på två års sikt. Det är därför väsentligt att en åtskillnad görs mellan omedelbara och fördröjda marginaleffekter. De omedelbara marginaleffekterna är i allmänhet lägre än de fördröjda beroende på

att den bidragsgrundande inkomsten endast höjs med den del av inkomstökningen som överstiger ett visst belopp. Genom att gränsen 1988 höjdes för inkomstökningar som påverkar bostadsbidragen från 20 000 kr till 50 000 kr för ensamstående och 80 000 kr för samboende har de omedelbara effekterna på kort sikt kraftigt begränsats för hushåll med normal inkomstutveckling.

För flertalet hushåll torde dock ett tidsperspektiv begränsat till ett år förefalla alltför snävt. Vad som troligen är mera intressant ur hushållens synpunkt är hur den ekonomiska situationen påverkas sett över fler än ett år. Vi kommer därför i fortsättningen att koncentrera vårt intresse till de fördröjda margineffekterna. Med begreppet margineffekter avses därvid i det följande den andel av en inkomstökning som bortfaller till följd av ökad skatt och minskade bidrag sett på två års sikt.

Även denna andel har under 80-talet sänkts beroende på en rad förändringar av skatte- och bidragsreglerna. Det är framförallt tre förändringar som bidragit till att margineffekterna för många hushåll minskat. För det första har marginalsatterna sänkts genom skattereformen 1983-1985. För det andra föll margineffekterna från bostadsbidragen bort för många av de hushåll, som hade de högsta margineffekterna genom att en del av bostadsbidragen för familjer med fler än tre barn 1988 ersattes av ett ökat flerbarnstillägg. Och för det tredje har avtrappningsprocenten sänkts från som högst 24 % till 20 %.

I början av 80-talet kunde de samlade effekterna från skatte- och bostadsbidragssystemet för en del hushållstyper resultera i margineffekter på över 100 %. Trots de förändringar som genomförts finns det dock fortfarande hushåll med margineffekter över 95 %.

För att ge en bild av hur margineffekterna förändrats under perioden 1982-1988 för "vanliga" bidragshushåll har vi valt

att studera hushåll med inkomster som berättigar till ett bostadsbidrag på för respektive år genomsnittlig nivå.

BEST-simuleringar har genomförts för åren 1982, 1985 och 1988 för typhushåll med olika inkomster och sammansättning. För barnfamiljer som dessa år hade bostadsbidrag utgjorde det genomsnittliga bidraget enligt majundersökningarna 7 200, 9 600 respektive 10 700 kr. Hushållens bostadskostnad har förutsatts vara lika med för respektive hushållsstorlek och år genomsnittlig hyra. Kommunalskatten har för enkelhets skull satts lika med 30 % för samtliga år. Den genomsnittliga kommunalskatten var 1982 ca 30 % men 1985 och 1988 närmare 30,5 %.

I tabell 3:8 anges marginaleffekterna för hushåll med genomsnittliga bostadsbidrag. För makar/samboende är det den i hushållet som har den högsta inkomsten som förutsatts öka sin inkomst. Eftersom marginaleffekten här beror på hur inkomsten är fördelad inom hushållet anges ett intervall. Det högsta

Tabell 3:8 Marginaleffekter från skatte- och bidragssystemet. Hushåll med för barnfamiljer genomsnittligt bostadsbidrag.

	1982	1985	1988
Ensamstående med			
1 barn	59	49	70
2 barn	80	72	70
3 barn	92	72	70
4 barn	99	87	84
5 barn	102	87	84
Makar/samb med			
1 barn	49-71	56-67	55-70
2 barn	58-83	56-72	55-70
3 barn	63-98	56-77	70-84
4 barn	68-102	67-86	70-84
5 barn	80-104	72-92	70-84

värdet gäller fallet då endast en i hushållet förvärvsarbetar och det lägsta värdet erhålls då makarna har lika inkomst.

Vi ser av tabellen att marginaleffekterna för vanliga bidragshushåll, speciellt hushåll med tre eller fler barn, var påtagligt höga 1982, men också att de blivit klart lägre 1988. Den övre intervallgränsen för makar/samboende avser hemmakefallet som dock genom kvinnornas ökade förvärvsarbete blivit en mer ovanlig hushållstyp. I tabell 3:9 visas andelen hushåll med hemmake för hushåll med respektive utan bostadsbidrag. Andelen har erhållits genom BEST-simuleringar för år 1985. Det framgår här att andelen hemmakehushåll är låg även bland flerbarnsfamiljerna. Som väntat är dock hemmakefallet vanligare bland hushåll med bostadsbidrag. Den genomsnittliga arbetstiden bland bidragshushållen, uttryckt i andel av heltid, är 1,2 vilket kan jämföras med 1,65 för makar/samboende utan bostadsbidrag.

Tabell 3:9. Andel (%) hemmakehushåll år 1985.

	Hushåll med bostadsbidrag	Hushåll utan bostadsbidrag
Gifta/samboende		
1 barn	17	2
2 barn	15	1
3+ barn	21	3

3.4.2 De högsta marginaleffekterna

Vi har ovan belyst utvecklingen av marginaleffekterna från skatte- och bidragssystemet för "vanliga" bidragshushåll, dvs hushåll med ungefär genomsnittliga bostadsbidrag och boendekostnader. De högsta marginaleffekterna återfinns hos de bidragshushåll som har de högsta inkomsterna, dvs hushåll med nästan slutavtrappade bostadsbidrag, många barn och en bostadskostnad som uppgår till eller överstiger den högsta gränsen i bidragsreglerna. För makar blir som ovan nämnts marginaleffekterna högst då den ena maken svarar för hela inkomsten.

I tabell 3:10 återges den teoretiskt högsta möjliga marginaleffekten 1982-1988 för hemmamakefallet. Utöver den "fördröjda" marginaleffekten anges här också den inledningsvis berörda "omedelbara" marginaleffekten som beror på spärreglerna. Som exempel har här valts det fall att inkomsten ökar med 10 % utöver den för den föregående tvåårsperioden antagna inkomstökningen på 15 % (en av resultatvariablerna i BEST, jfr bil 1). Liksom i det föregående har kommunalskatten satts lika med 30 %. Vi ser i tabellen att även de högsta möjliga marginaleffekterna blivit lägre under perioden men att mycket höga marginaleffekter fortfarande är teoretiskt möjliga. Att den "fördröjda" marginaleffekten är något högre 1988 än 1985 för familjer med 1-4 barn beror bl a på att de högsta bostadskostnadsgränserna höjts. Genom ändringar av spärregeln för väsentliga inkomstökningar har dock den omedelbara marginaleffekten av en inkomstökning på 10 % sänkts.

Tabell 3:10 Högsta möjliga marginaleffekter (%).
Makar/samboende med en inkomst.

	(Fördröjd) marginaleffekt			Omedelbar marginaleffekt		
	1982	1985	1988	1982	1985	1988
1 barn	92	77	84	82	67	64
2 barn	99	81	84	89	73	65
3 barn	104	87	95	97	88	75
4 barn	104	92	95	100	91	75
5 barn	104	97	95	105	97	75

Det är emellertid knappast sannolikt att de teoretiskt högsta marginaleffekterna är särskilt vanliga. De förutsätter mycket speciella kombinationer av inkomstförhållanden, hushållssammansättningar och bostadskostnader.

Genom BEST-simuleringar med modellhushåll har vi undersökt hur vanligt förekommande höga marginaleffekter är i 1988 års system. Tabell 3:11 anger dels andelen bidragshushåll med margi-

naleffekter över 72 och 84 % och dels den bland dessa modellhushåll högsta förekommande marginaleffekten. Modellhushållen har varierande kommunalskatt, men i de fall då hushållen har kommunal barnomsorg har genomgående en inkomstoberoende daghemstaxa förutsatts. Marginaleffekten avser således här den procentandel av en inkomstökning som går bort på grund av ökad skatt och minskade bostadsbidrag. För makar/samb. är det den som har den högsta inkomsten som förutsatts öka sin inkomst.

Eftersom siffrorna i tabellen härrör från ett urval bidragshushåll kan de avvika från förhållandena på riksnivå. Det framgår dock klart att problemet med höga marginaleffekter från skatte- och bidragssystemet är mest påtagligt för makar/samboende med tre eller fler barn. Att de högsta marginaleffekterna är något mer ovanliga bland ensamstående med barn beror på att de sällan har inkomster som ger höga marginalskatter.

Tabell 3:11 Andel bidragshushåll(%) med höga marginaleffekter 1988 samt högsta marginaleffekt bland modellhushållen. Inkomstoberoende daghemstaxa.

	Andel över 72%	Andel över 84%	Högsta m. effekt
Makar/samb. med			
1 barn	3	0	73
2 barn	8	2	86
3+ barn	20	12	96
Ensamstående med			
1 barn	4	0	73
2 barn	5	0	86
3+ barn	3	2	86
Samtliga	8,4	3,1	96

I det föregående har barnomsorgskostnadernas inverkan på marginaleffekterna inte beaktats. De högsta marginaleffekterna återfinns emellertid i störst utsträckning bland makar/samboende med hemmake, vilka inte har barnomsorgskostnader. Det

är därför inte säkert att antalet bidragshushåll med mycket höga marginaleffekter mer påtagligt ökar om även effekten av inkomstberoende barnomsorgstaxor räknas med.

Ensamstående med barn har dock ofta både bostadsbidrag och barnomsorgsskostnader. Vidare kan även icke inkomstberoende daghemstaxor ge upphov till marginaleffekter om inkomsten ökas genom ökad omfattning av förvärvsarbetet så att deltidstaxa ersätts av heltidstaxa. Barnomsorgskostnadernas inverkan på bidragshushållens marginaleffekter illustreras därför i tabell 3:12 med två fall. Det ena avser som tidigare att den i hushållet som har högst inkomst ökar inkomsten marginellt utan att arbetstiden ökas. I det andra fallet har arbetstiden antagits öka med en halvtid, dock högst upp till heltid, och i detta fall är det den omedelbara marginaleffekten som beräknats. För makar är det den som haft lägst inkomst som förutsatts öka sin arbetstid. BEST-simuleringarna har genomförts för den inkomstberoende daghemstaxa som redovisas i bilaga 3.

Tabell 3:12. Andel bidragshushåll (%) med höga marginaleffekter år 1988. Inkomstberoende daghemstaxa.

M1=Marginaleffekt vid en marginell inkomstökning.

M2=Omedelbar marginaleffekt då arbetstiden ökas med halvtid.

	Andel med M1 över 72%	Andel med M1 över 84%	Andel med M2 över 72%
Gifta/samboende med			
1 barn	12	0	0
2 barn	21	2	2
3+ barn	45	13	3
Ensamstående med			
1 barn	10	0	5
2 barn	19	0	9
3+ barn	10	3	15
Samtliga barnfamiljer	21,4	3,3	4,4

Av tabell 3:12 framgår att andelen hushåll med en marginaleffekt på över 72 % ökar till över 20 % (ca 70 000 hushåll) vid inkomstberoende daghemstaxa. De högsta marginaleffekterna blir dock endast obetydligt vanligare. Att inte fler hushåll får en hög (omedelbar) marginaleffekt vid en ökning av arbetstiden med en halvtid beror på 1988 års nya spärregler som medför att bostadsbidraget för flertalet hushåll inte reduceras förrän efter 2 år.

3.5. Möjligheter att minska marginaleffekterna

För att minska de totala marginaleffekterna kan i princip antingen bostadsbidragens avtrappning med inkomsten reduceras eller också kan en annan avvägning göras mellan inkomst- och icke inkomstberoende stödformer. Det första alternativet innebär en förändrad avvägning inom bostadsbidragssystemet och det andra en förändrad avvägning mellan detta system och andra system, vilket t ex kan ske genom förändringar av

- skattesystemet
- det familjepolitiska stödet, t ex barnbidragen
- andra bostadspolitiska stödreformer

Det är närmast de två första av dessa alternativ som kan tänkas ge åtminstone delvis likartade inkomstfördelningseffekter som bostadsbidragssystemet. Vi ska här först diskutera bostadsbidragssystemet och avvägningar mellan detta och skattesystemet och sedan undersöka ett alternativ som innebär en marginellt förändrad avvägning mellan det generella familjepolitiska stödet och bostadsbidragen.

3.5.1 Bostadsbidragssystemet

Möjligheterna att minska marginaleffekterna från ett bostadsbidragssystem som har ungefär samma omfattning och inriktning som dagens system är emellertid begränsade. En lägre avtrappningsprocent kan för en del hushåll ge motsatt effekt genom

att bostadsbidraget då inte är slutavtrappat i de inkomstlägen där marginalsatserna är höga.

Bostadsbidragskommittén skisserade ett förslag med en lägre avtrappningsprocent för hushåll med fler barn. Detta kan ge en något lägre margineffekt från bostadsbidragssystemet för hushåll med höga marginalsatser. En liknande effekt erhålls om nettoinkomsten läggs till grund för beräkningen av bostadsbidraget, ett alternativ som diskuteras i Bostadskommitténs betänkande, men som anges bl a ha den nackdelen att det blir så komplicerat att bidragstagarna inte själva kan beräkna bidragets storlek (SOU 1986:5, sid 190-192).

Sammanfattningsvis finns det således vissa möjligheter att genom mindre justeringar av nuvarande bostadsbidragsregler något minska margineffekterna. Den nuvarande avtrappningen på 20 % kan dock knappast minskas mer än enstaka procentenheter om man vill undvika att det blir vissa hushåll som får en ökning av de totala margineffekterna.

3.5.2 Skattesystemet

Eftersom bostadsbidragen främst går till hushåll med låg ekonomisk standard kan lägre skatter för dessa hushåll, i stället för bostadsbidrag, vara en möjlighet att minska margineffekterna utan att detta får negativa fördelningseffekter. För makar/samboende går emellertid bostadsbidragen främst till hushåll där den ena är hemmake eller arbetar kort deltid. Detta beror på att bidraget grundas på makarnas sammanlagda inkomst och således har en likartad konstruktion som den tidigare sambeskattningen. Det går således inte att nå precis samma hushåll som får bostadsbidrag via skattesystemet utan att återinföra en sambeskattning som då i stället ger höga margineffekter då en hemmake börjar förvärvsarbete. I viss utsträckning likartade fördelningseffekter skulle dock kunna nås genom en kombination av reducerade bostadsbidrag och en skattereduktion som ökas med antalet barn eller endast utgår till flerbarnsfamiljer.

För ensamstående med barn bortfaller dock sambeskattningsproblemet. Som framgått av avsnitt 3.2 utgår bostadsbidrag upp till en högre ekonomisk standard för ensamstående än för makar. De skäl som getts för detta avser det större behovet av ekonomiskt stöd men inte ett större behov av ett bostadsanknutet stöd. En tänkbar möjlighet att reducera marginaleffekterna för ensamstående med barn är därför en förändrad avvägning mellan skatte- och bostadsbidragssystemet, t ex genom en större skattereduktion för ensamstående med fler barn.

3.5.3 Det familjepolitiska stödet

Som vi tidigare konstaterat är höga marginaleffekter vanligast bland hushåll med många barn. Genom att för dessa hushåll göra en annan avvägning mellan bostadsbidragen och annat familjepolitiskt stöd kan antalet bidragshushåll med inkomster som ger upphov till höga marginalskatter minskas.

Ett steg i denna riktning har redan tagits i och med att bostadsbidragen från och med 1988 reducerats för hushåll med fyra eller fler barn samtidigt som flerbarnstillägget till dessa familjer höjts. Som framgått ovan (avsn 3.4) finns det dock fortfarande många hushåll med höga marginaleffekter.

Ett sätt att gå vidare på den redan inslagna vägen skulle kunna vara att redan från och med det tredje barnet ersätta den bostadskostnadsberoende delen av bostadsbidraget med ett höjt flerbarnstillägg. Vi har genom BEST-simuleringar med modellhushåll undersökt konsekvenserna av en sådan förändring, och då bl a inverkan på antalet hushåll med mycket höga marginaleffekter och också eventuella effekter på fördelningen av den ekonomiska standarden.

Marginaleffektkonsekvenser

Omläggningen av bostads- och barnbidragen skulle innebära att bostadsbidraget för familjer med tre och fler barn sänktes med 3 180 kr per år. Minskningen av de totala bostadsbidragen blir då ungefär 200 milj kr. Denna summa räcker till en höjning av flerbarnstillägget för tredje barnet med drygt 100 kr

per månad. Flerbarnstillägget som idag utgår med ett halvt extra barnbidrag skulle därmed i stället komma att motsvara inemot 3/4 av det normala barnbidragsbeloppet.

I princip medför en reducering av bostadsbidraget att marginaleffekten blir oförändrad för de hushåll som fortfarande erhåller bidrag. Det är för de hushåll som inte längre får bostadsbidrag som marginaleffekten blir väsentligt lägre. Eftersom det är dessa hushåll som har de högsta inkomsterna och därmed också i många fall de högsta marginalsatserna, bör andelen hushåll med höga marginaleffekter minska.

Enligt BEST-simuleringarna finns det i dagens system bidragshushåll med en marginalsatt motsvarande den högsta av de fyra inkomstskattesatserna, dvs 75 % vid en kommunalsatt på 30 %. Med det nya systemet upphör bostadsbidraget för dessa hushåll. Den högsta bland modellhushållen förekommande marginaleffekten reduceras från 96 % till 87 % (vid en inkomstoberoende daghemstaxa). Den studerade förändringen kan således sägas innebära en förbättrad samordning mellan skatte- och bostadsbidragssystemet.

För den studerade uppsättningen modellhushåll skedde ingen förändring av antalet hushåll med höga marginaleffekter bland ensamstående med barn. För makar/samboende med tre eller fler barn däremot minskade antalet hushåll med de högsta marginalsatserna (större än 84 %) till ca hälften.

Fördelningseffekter

I princip kan en omläggning från inkomstprövade bidrag till inkomstoberoende bidrag väntas få negativa fördelningseffekter. Dessa effekter kan dock i detta fall förväntas bli små eftersom de som får en förbättring, hushåll med tre eller fler barn utan bostadsbidrag, i många fall har en standard som är lägre än den genomsnittliga standarden för hushåll med färre barn. Härtill kommer att det ökade barnbidraget också når de bidragsberättigade hushåll som inte söker bidrag (jfr avsn. 3.3).

Vi har undersökt spridningen i ekonomisk standard (DI/REF) inom gruppen alla hushåll med barn dels med nuvarande system och dels med det alternativa systemet och då antagit att 10 % av de bidragsberättigade med tre eller fler barn inte nås av bostadsbidragssystemet. I båda fallen blev Gini-koefficienten 0,127, dock att en skillnad i Gini-koefficienten var märkbar i fjärde decimalen.

Att den uppmätta negativa fördelningseffekten var så låg beror emellertid delvis på den jämförelsevis obetydliga omfattningen av den studerade förändringen. Den principiellt intressanta frågan är därför under vilka förutsättningar en omläggning kan göras från ett selektivt bidragssystem till ett generellt system utan att detta får negativa fördelningseffekter.

Om flerbarnstillägget ökas med samma belopp som bostadsbidraget reduceras, och om kostnadsskillnaden finansieras på ett ur fördelningssynpunkt neutralt sätt, måste fördelningseffekten bli positiv under förutsättningen att den genomsnittliga standarden för hushåll med tre eller fler barn är lägre än för övriga hushåll. Om omläggningen i stället förutsätts självfinansierad blir fördelningseffekten svagt negativ om det inte finns andra kompenseringseffekter som inte tagits med i exemplet ovan.

Som diskuterats i det föregående kan man förvänta sig ett ökat arbetsutbud hos de hushåll vars marginaleffekter sänks. Eftersom minskningen är så mycket som 20 % kan denna effekt ha betydelse. Vi har undersökt hur mycket arbetsutbudet bland dessa hushåll behöver öka för att en självfinansierad omläggning inte ska ge en negativ fördelningseffekt. I BEST-simuleringarna antogs härvid att det bland makar/samboende var den make som hade den lägsta inkomsten som ökade sitt arbetsutbud. De ökade skatteintäkterna har förutsatts utnyttjas till en ökning av flerbarnstillägget för tredje barnet.

Enligt BEST-simuleringarna inträffade omslaget vid ett ökat arbetsutbud motsvarande 2,5 % av heltid, dvs en jämförelsevis

begränsad ökning (ungefär en timme per vecka). Det förefaller således möjligt att omläggningen skulle kunna genomföras utan att fördelningen av den ekonomiska standarden påverkas negativt. Härtill kommer de fördelar som brukar anföras för generella bidrag vid jämförelse med selektiva bidrag, t ex lägre administrationskostnader, mindre risk för att bidragsberättigade inte får bidrag och lägre marginaleffekter.

4. SKATTER OCH BOSTADSKOSTNADER

Förändringar i skattesystemet kan bl a påverka bostadskostnaderna. För t ex boende i eget hem, som har avdrag för räntekostnader, ökar bostadskostnaderna vid minskat skattemässigt värde av underskottsavdragen. Högre bostadskostnader kan i sin tur medföra ökade bostadsbidrag.

Vi skall här undersöka effekterna av några hypotetiska förändringar av skattesystemet. Det första alternativet, vilket behandlas i avsnitt 4.1, avser en mindre förändring av 1988 års inkomstskatteskala. Det svarar ungefär mot de preliminära uppgifterna om 1989 års skatter som förelåg i maj 1988. I avsnitt 4.2 analyseras alternativ som innebär mer långtgående förändringar och karakteriseras av att underskottsavdragens värde reduceras till 35-36 %.

Hur en förändring av skattereglerna påverkar inkomsten efter skatt kan givetvis beräknas direkt från uppgifter om skatteskalar och avdragsregler. Vid användning av BEST-modellen med typhushåll underlättas denna typ av beräkningar bl a av att inflationen enkelt kan beaktas och resultatet kan erhållas för en uppsättning olika fall i vad avser inkomstkombinationer i hushållet och storleken på underskottsavdragen. Vi vill emellertid här studera hur skatteförändringar påverkar hushållens bostadskostnader, deras ekonomiska resurser för att efterfråga bostäder, inkomstfördelningen etc. Detta kräver uppgifter om hushållens faktiska förhållanden och vi har därför genomfört BEST-simuleringar med modellhushåll.

4.1 Minskad marginals katt

Sedan skatteomläggningen 1983-1985 är den statliga inkomstskatten uppdelad i ett grundbelopp och ett tilläggsbelopp där underskott på grund av räntor endast är avdragsgilla vid

beräkningen av grundbeloppet. Det undersökta alternativet, här betecknat 1989A, avser en sänkning av skattesatsen för grundbeloppet för inkomster över 9 basenheter från 20 till 17 %. Vid en kommunalskatt på 30 % innebär detta en marginals-katt på 47 % för inkomster mellan 9 och 15 basenheter. Basenheten, som är 10 000 kr, inflationsjusteras inte.

Totalt sett blir skatteförändringarna för flertalet hushåll inte särskilt stora eftersom de nominella skattesänkningarna delvis uppvägs av de skatteskärpningar som inflationen medför. Kombinationen av marginals-kattesänkningar och minskat värde av underskottsavdragen innebär emellertid en utveckling i samma riktning som skattereformen 1983-1985. Det kan därför vara av principiellt intresse att studera olika typer av effekter och då inte endast de direkta skatteeffekterna på individnivå. Exempel på frågeställningar är:

- Hur stor andel av hushållen påverkas påtagligt eller endast obetydligt och vilka blir fördelningseffekterna?
- Hur mycket ökar bostadsbidragen genom ökningen av bostadskostnaden för egnahemsägare med underskottsavdrag?
- Vad innebär högre bostadskostnader och lägre skatt för hushållens efterfrågan på bostäder?
- Hur påverkas neutralitetsmålet för bostadssubventionerna till hyresrätt respektive ägd bostad av att det skattemässiga värdet av underskottsavdragen minskar?

Vi ska här söka belysa dessa frågor med några resultat från simuleringar med BEST som genomförts för en grupp modellhushåll som representerar samtliga hushåll utom pensionärshushållen. Vid beräkningarna har 1989 års skatteskala räknats om till 1988 års penningvärde genom en omräkning av basenheten, varvid inflationen antagits bli 6 %.

Effekter på hushållsnivå

Skatten sänks i alternativ 1989A utom vid en kombination av inkomster över 150 000 kr och höga underskottsavdrag samt vid inkomster under 80 000 kr, vilket beror på att brytpunkten, basenheten och schablonavdraget inte inflationsjusterats. Skatten minskar mer vid inkomster mellan 130 000 och 140 000 kr än vid t ex inkomster mellan 150 000 och 170 000 kr. Vid högre inkomster är skattesänkningen större ju lägre underskottsavdragen är. Dessa oregelbundna effekter på individnivå utjämnas i viss utsträckning på hushållsnivå på grund av varierande inkomster i hushållet.

För de studerade modellhushållen minskade skatten med i genomsnitt 500 kr. Ca en tredjedel av hushållen fick höjd skatt, dock i regel med mindre än 300 kr. För 50 % av hushållen minskade skatten med mellan 0 och 1 200 kr och 16 % fick en skatteminskning på mer än 1 200 kr.

Den allmänna standardfördelningen påverkades relativt obetydligt (Gini-koefficienten ökade från 0,183 till 0,186) och för vissa hushållstyper, t ex gifta med 2 barn, påverkades Gini-koefficienten inte alls. Vi har då här antagit att alla löner ökat i takt med inflationen, dvs med 6 %.

Reellt blir naturligtvis fördelningseffekterna av denna typ av skatteförändringar beroende på i vilken utsträckning löneökningarna anpassas efter skatterna. Vi har därför också studerat effekterna av löneökningar som ges en viss låginkomstprofil för att motverka en negativ fördelningseffekt av marginalsattesänkningarna. BEST-simuleringarna har då genomförts för en grupp modellhushåll som representerar de hushåll som har åtminstone en hushållsmedlem som arbetar heltid. Härvid antogs en reallöneökning på 1,5 % plus ett fast tillägg. Det visade sig att samma standardfördelning (samma Gini-koefficient och samma entropimått) som i 1988 års system erhöles med ett tillägg på 600 kr på alla heltidslöner.

Bostadskostnader och bostadsbidrag

Lägre marginalsatt minskar underskottsavdragens skattemässiga värde, dvs den sk skatteeffekten minskar och bostadskostnaderna för eget hem ökar, vilket kan medföra högre bostadsbidrag för barnfamiljerna. I tabell 4:1 anges den genomsnittliga bostadskostnaden för hushåll i eget hem år 1988, respektive i alternativ 1989A. Ökningen är i genomsnitt endast ca 1 %, men uppgår till över 2 % för 15 % av hushållen (hushåll med stora underskottsavdrag).

Tabell 4:1. Hushåll i eget hem.

	1988	1989A	Förändring
Bostadskostnad (kr)	35850	36300	1,3%
Bostadsbidrag (Mdkr)	1,103	1,108	0,1%
Skatteeffekt			
Totalt (Mdkr)	11,38	10,74	
Medel (kr)	8600	8100	
I % av underskott	49,5	46,7	

Bostadsbidragen till barnfamiljerna i eget hem uppgår totalt till drygt 1 miljard kr. Trots den högre bostadskostnaden ökar bostadsbidragen obetydligt, vilket beror på att bostadskostnaden för flertalet barnfamiljer med underskottsavdrag i regel redan överstiger den övre kostnadsgräns som beaktas vid beräkningen av bostadsbidragen. Endast drygt 10 % av hushållen som bor i eget hem och har bostadsbidrag får ökade bostadsbidrag, och för dessa uppgår ökningen till i medeltal 250 kr.

Skatteeffekten har beräknats enligt reglerna i bostadsbidragsbestämmelserna, dvs den avser den skatteminskning som erhålls om underskottet dras från den högsta inkomsten i hushållet och vid den för landet genomsnittliga kommunal-skatten. Skatteeffekten i % av underskottet är därför, med nuvarande skattesatser, ca 50,5 % vid genomsnittliga eller höga inkomster men lägre vid låga inkomster. Som framgår av

tabell 4:1 minskar den genomsnittliga procentandelen från ca 50 % till ca 47 %, och den totala skatteeffekten från 11,4 till 10,7 miljarder kronor, dvs en minskning med ca 700 miljoner kr (5,6%).

Bostadsefterfrågan

Bostadsefterfrågan beror dels på bostadskostnaderna och dels på hushållens ekonomiska resurser för att efterfråga bostäder. Vi har beräknat den inkomst som hushållen disponerar för annat än bostadsutgifter för olika hushållskategorier och boendeformer. I tabell 4:2 anges medelvärdet och dess förändring. Vi ser att ökningen är större för boende i hyresrätt än för egnahemsägare. Resultatet varierar mellan olika hushåll beroende dels på kombinationen av olika inkomstlägen i hushållet och dels på storleken av ev. underskottsavdrag.

Tabell 4:2. Disponibel inkomst minus bostadskostnader år 1988 resp förändring i alternativ 1989A.

	<u>Hyreslägenhet</u>		<u>Eget hem</u>	
	1988	1989A	1988	1989A
<u>Gifta/samb.</u>				
utan barn	120600	1,0%	120100	0,7%
1 barn	115250	0,6%	120250	0,5%
2 barn	124400	0,6%	123250	0,3%
<u>Ensamstående</u>				
utan barn	47800	0,9%	49850	0,4%
1 barn	70600	0,2%	83750	0,2%
<u>Samtliga</u>	73800	0,8%	103750	0,4%

Av tabellen framgår att medelvärdet av här beräknad inkomst för samtliga hushåll är betydligt högre för boende i eget hem än för boende i hyreslägenhet. Ser vi på de olika hushållskategorierna är dock skillnaderna inte så stora. Skillnaden i det aggregerade medelvärdet beror således till stor del på att en större andel ensamstående bor i hyreslägenhet.

För samtliga hushållskategorier ökar emellertid den disponibla inkomsten i alt. 1989A. Det är således inte säkert att den ökade bostadskostnaden leder till att efterfrågan på bostäder sjunker. Närmare hur efterfrågan påverkas beror på i vilken utsträckning kostnadseffekten vägs upp av inkomsteffekten.

Vid beräkningen av förändringen av den disponibla inkomsten, fördelningseffekterna etc har här i det föregående finansieringen av marginalskattesänkningen inte beaktats och ej heller indirekta effekter såsom påverkan på arbetsutbud och ränteläge. Marginalskattesänkningen syftar till att stimulera ökat arbetsutbud, vilket i sin tur kan bidra till att finansiera skattesänkningen. Enligt en nyligen genomförd studie kan en marginalskattesänkning under vissa förutsättningar t o m leda till ökade skatteintäkter (Blomqvist, 1988).

På vilket sätt skattesänkningen finansieras, eller användningen av ev. ökade skatteintäkter, påverkar givetvis fördelningseffekterna liksom också hushållens bostadsefterfrågan. Vidare kan en minskning av det skattemässiga värdet av underskottsavdragen, i kombination med förbättringar av villkoren för hushållssparandet, stimulera sparandet och få en återhållande effekt på inflationen och ränteläget, vilket kan minska bostadskostnaderna. Denna effekt torde vara tveksam i detta fall, men effekten kan givetvis bli av betydelse vid större förändringar av underskottsavdragets värde och vid ändringar i kapitalbeskattningen.

Neutralitetsmålet för bostadssubventionerna

Olika regler gäller för räntebidragen till hyresrätt resp. eget hem med anledning av neutralitetsmålet som innebär att man eftersträvar att lika bostäder skall ha samma kapitalkostnad, oavsett upplåtelseform. På grund av underskottsavdragen har detta lett till att räntebidragsreglerna gjorts förmånligare för hyresrätt (lägre garanterad ränta) än för eget hem. Skatteeffekten brukar i detta sammanhang betecknas

skattesubvention och adderas till räntebidragen i redovisningar av de totala subventionerna till bostadssektorn (jfr. prop. 1987/88:100, bilaga 13).

Innebär den här studerade minskningen av skatteeffekten för boende i eget hem att subventionerna till bostadssektorn minskar i motsvarande grad? Detta är tveksamt av flera skäl.

Den minskning av skatteeffekten som följer av minskad marginalskatt gäller t ex inte bara underskott på eget hem utan också på fritidshus. Vidare råder det i litteraturen delade meningar om vilken metod som bör användas för att beräkna storleken av skattesubventionerna vilket bl a diskuterats av Frykman (1985). Problemet är vilket jämförelsealternativ som bör väljas. Den nu vanligaste metoden är att jämföra med en tänkt situation där avdragsrätt inte förekommer men där underskotten ändå skulle vara lika stora. Man kan också jämföra med fallet att egnahemsägaren hyr ut villan och beräkna intäkten som marknadshyran minus kostnaderna.

Ett exempel kan illustrera jämförelsealternativets avgörande betydelse. Antag att ett hushåll köper ett hus och väljer mellan att investera alla sina pengar i husköpet, alternativt att låta 100 000 kr stå kvar på banken och belåna huset med 100 000 kr. Om bankräntan och låneräntan är densamma och hushållet har 50 % i marginalskatt blir vid nuvarande regler för underskottsavdrag alternativen likvärdiga ur skattesynpunkt. Men lånefallet registreras som en ökad skattesubvention.

Behöver en minskning av skatteeffekten kombineras med motsvarande ökning av räntebidragen till eget hem, alternativt motsvarande sänkning av räntebidragen till hyresrätt, för att neutralitetsmålet ska nås? För den här studerade jämförelsevis begränsade förändringen är detta osäkert, eftersom det är tveksamt om neutralitetsmålet är uppnått i dagens läge. På grund av varierande inflation och stigande byggkost-

nader har det varit svårt att uppnå paritetsmålet, dvs lika kostnader för likvärdiga bostäder i olika årgångar. Detta medför att om man tillämpar neutralitetsmålet för t ex nyproduktion blir det inte utan vidare uppfyllt för äldre årgångar.

Med nuvarande version av BEST-modellen kan man få uppskattningar av hur t ex förändrade skatteregler påverkar hushållens ekonomi, skatter och bostadskostnader etc. Men slutsatser beträffande t ex konsekvenser för räntebidragen av ändrat skattemässigt värde av underskottsavdragen blir beroende av vilken tolkning som görs av neutralitetsmålet.

4.2 Minskat värde av underskottsavdrag

Skattereformen 1983-1985, liksom senare förändringar av inkomstbeskattningen, syftade bl a till att genom lägre marginalskatter stimulera arbetsutbudet och öka effektiviteten i samhällsekonomin. Vidare gjordes avdragens skattemässiga värde i större utsträckning oberoende av inkomstnivå och skatteeffekten sänktes till maximalt ca 50 % av ränteutgifterna. Ytterligare förändringar i samma riktning har diskuterats. Vi skall här med användning av BEST-modellen skissartat belysa några alternativa möjligheter.

Hushållens nettosparande har under senare år varit negativt. För att stimulera sparandet kan t.ex en minskning av underskottsavdragens värde kombineras med en homogener kapitalbeskattning, vilket bl.a torde kräva en minskad beskattning av bankräntor. Ett ökat sparande bör få en positiv inverkan på räntenivån och därmed också på bostadskostnaderna. Med hänsyn till neutralitetsmålet för bostadssubventionerna till hyreslägenheter respektive egnahem kan en minskning av underskottsavdragens värde också behöva kombineras med ökade räntebidrag eller lägre skatt för eget hem, alternativt med lägre räntebidrag till hyreslägenheter. Det är således ett

antal olika mål och faktorer som behöver beaktas vid en konstruktion av intressanta skattereformsalternativ.

Underskottsavdragens värde kan begränsas med olika metoder. Exempelvis kan avdragsrätten begränsas till viss andel av underskotten (kvotmetoden). Alternativt kan marginals-katten för grundskatten reduceras. En minskning av grundskatten kan eventuellt kombineras med ökad skatt på underlaget för tilläggsbeloppet. Dessa olika metoder skall här illustreras med följande alternativ:

1989 B Samma skatteskala som i avsn. 4.1 alt. 1989 A.
Endast 75% av underskotten avdragsgilla.

1989 C Marginals-katten på grundbeloppet sänks från 17 till 10 % för inkomster över 9 basenheter (90000 kr) vilket ger en marginals-katt på 40 % mellan 90000 och 150000 kr om kommunals-katten är 30 % . 90 % av underskotten avdragsgilla.

1989 D Marginals-katten på grundbeloppet sänks från 17 till 5 % för inkomster över 9 basenheter. Skattesatsen för tilläggsbelopp ökas med 5 procentenheter.

Samtliga alternativ innebär att skatteeffekten av underskottsavdrag reduceras från 47 till 35-36 %. Bostadskostnaden och bostadsbidragen påverkas således på ungefär samma sätt i de tre fallen. Däremot är skillnaderna stora i vad avser alternativens konsekvenser för hushållens disponibla inkomst och därmed också på efterfrågan av bostäder och prisbildningen på villamarknaden. I tabell 4:3 anges resultat från BEST-simuleringar som genomförts för modellhushåll (HF<65 år) som representerar boende i eget hem.

Tabell 4:3. Hushåll med eget hem. Jämförelse med alternativ 1989A.

	1989A	1989B	1989C	1989D
Bostadskostnad (kr)	36300	+2000	+1800	+1900
Inkomstskatt (Mdkr)	170	+3,8	-3,6	-6,8
Disponibel inkomst				
-bostadskostnad (kr)	103750	-2900	+2700	+5200
Skatteeffekt (Mdkr)	10,7	-2,6	-2,4	-2,6

Som framgår av tabellen är den genomsnittliga ökningen av bostadskostnaderna ca 2 000 kr. Ökningen varierar mellan olika hushåll men är för flertalet hushåll mindre än 6 000 kr, jfr tabell 4:4. Ca 30 % får oförändrad bostadskostnad. Den beräknade bostadskostnadsökningen avser enbart den direkta effekten av skatteförändringarna och t ex inte inverkan på räntenivån eller förluster på grund av sänkta villapriser.

Tabell 4:4. Hushåll i eget hem. Procentuell fördelning av bostadskostnadsökningen.

Ökning (kr)	1989B	1989C	1989D
0	29%	29%	31%
0-2000	26%	31%	26%
2000-4000	29%	30%	26%
4000-6000	13%	9%	14%
6000-8000	2%	1,5%	2%
> 8000	1%	0,5%	1%

De olika alternativen kan inte direkt jämföras eftersom de skiljer sig åt beträffande bl a de totala skatteintäkterna. Alternativ B innebär en skattehöjning på flera miljarder kr. I alternativ C och D är skatteintäkterna lägre, och även om skattebortfallet kan reduceras av ett ökat arbetsutbud kan de till viss del behöva finansieras, t ex av ökade indirekta skatter.

Om ett syfte är att stimulera sparandet kan värdet på underskottsavdragen sänkas utan att bostadskostnaderna behöver öka. I princip kan hushållen kompenseras genom höjda räntebidrag, minskad fastighetsskatt eller minskad schablonintäkt för eget hem. Fastighetsskatten är emellertid betydligt mindre än här studerade ökning av bostadskostnaden. Räntebidragen når endast delvis samma hushåll som får ökade bostadskostnader eftersom många hushåll, speciellt hushåll i äldre hus, har underskottsavdrag men ej räntebidrag.

Genom minskad schablonintäkt kan skatten reduceras för samtliga som får ökade bostadskostnader och reglerna kan i princip konstrueras så att bostadskostnadsökningen, i genomsnitt, kompenseras. Hushåll med höga underskottsavdrag får dock då inte full kompensation utan fortfarande en ökning av sina bostadskostnader och hushåll utan underskottsavdrag får sänkta bostadskostnader.

Här skisserade exempel illustrerar hur BEST-modellen kan användas till att snabbt ge överblick över olika typer av konsekvenser av skilda reformalternativ. För närmare studier av hushållsekonomiska och statsfinansiella konsekvenser, fördelningseffekter etc behöver alternativen först preciseras i vad avser finansiering mm.

5. MODELLHUSHÅLL - KONSTRUKTION OCH ANVÄNDNING

En databas med modellhus har konstruerats för BEST för att göra det möjligt att snabbt och med en enkel persondator kunna studera såväl hushållsekonomiska som statsfinansiella effekter av skatter och transfereringar till hushållen samt konsekvenser av regelförändringar. Såsom redovisats i kapitel 2 beskrivs modellhushåll (eller statistiska hushåll) dels med ett antal uppgifter om hushållssammansättning, inkomstförhållanden mm och dels med en "vikt" (uppräkningsfaktor). Modellhushållen har erhållits genom olika bearbetningar och kompletteringar av SCB's HINK-data, en urvalsundersökning som genomförs årligen.

Det är dock möjligt att utgå från andra hushållsdatabaser, såväl totalundersökningar som urvalsundersökningar, för konstruktion av en uppsättning modellhushåll, förutsatt att databasen innehåller uppgifter om alla de hushållskaraktistiska som används i BEST. Modellhushåll kan då konstrueras genom att man sorterar fram de variabler som behövs och anpassar definitioner och ordningsföljd till förutsättningarna i BEST-programmet, dvs vad som erfordras är i princip endast en "formatanpassning".

Metoden för konstruktion av modellhushåll till BEST innefattar emellertid, utöver en formatanpassning, ett antal andra bearbetningsmoment, t ex kontroll av konsistensen i data, komplettering från andra datakällor (BHU, bostads- och hyresundersökningen) av data som saknas i HINK och beräkning av bostadskostnaderna för småhus. Vidare så konstrueras modellhushållen genom en medelvärdesbildning över likartade hushåll, dvs hushåll med variabelvärden som nära överensstämmer. Härigenom kan det ursprungliga antalet hushåll i HINK, ca 10000, reduceras, vilket bl a har den fördelen att modellsimuleringarna blir betydligt snabbare.

Den metod som utvecklats för konstruktion av modellhushåll redovisas närmare i avsnitt 5.2. Trots att metoden innebär en viss grad av aggregering avviker dock BEST-simuleringar med modellhushåll inte från de allmänna principerna för mikrosimuleringar. Vi skall därför här inledningsvis i avsnitt 5.1 beröra utvecklingen och erfarenheterna inom mikrosimuleringsområdet.

5.1 Simuleringar för policy-analys

Att simulera, avbilda, ett system eller en process med en modell som programmerats för dator är en metod som, i takt med datorutvecklingen, fått ökad användning inom alltfler samhällsområden. Ett tidigt exempel på en stor simuleringsmodell var den som utvecklades för flygvapnets lagerhållningsproblem vid RAND Corporation i USA på 1950-talet. Många olika typer av simuleringsmodeller har utvecklats sedan dess, t ex för studier av försvarssystem, företagets produktions- och transportproblem, köproblemm, brandskydd, regional planering och olika sociala och socioekonomiska system.

Inom det ekonomiska området har simuleringsmodeller, som har som komponenter de primära "beslutsenheter" (hushåll, företag etc), kommit att betecknas mikrosimuleringsmodeller för att särskilja dem från aggregerade makroekonomiska modeller. I USA började Orcutt redan på 50-talet en utveckling av mikrosimuleringsmodeller med användning av data på hushållsnivå, och i mitten av 1960-talet började man intressera sig för simuleringsmodeller inom skatte- och transfereringsområdet (jfr t ex Havemann & Hollenbeck, 1980; Greenberger m fl s 107-115, 1976; Orcutt m fl, 1986).

Ett flertal stora amerikanska simuleringsmodeller har utvecklats för utvärdering av reformförslag avseende skatter och hushållstransfereringar. En del har avsett simuleringar av de direkta effekterna, utan att innefatta beteendekonsekvenser,

t ex inverkan på arbetsutbudet. De finns dock också exempel på modeller med beteendevariabler, bl a i vad avser familjebildning/familjedelning.

Som fördelar med simuleringsmodeller brukar anföras deras flexibilitet och möjligheterna att simulera komplexa förlopp och ge policy-relevant information på detaljnivå. Inom t ex skatte- och transfereringsområdet kan man bl a studera fördelningseffekter av reformförslag samt även hur enskilda hushåll och grupper av hushåll berörs, vilket inte är möjligt med aggregerade modeller. Vanliga nackdelar med simuleringsmodeller är att det ofta är tids- och kostnadskrävande att bygga upp databaser och modeller. Det brukar även vara kostnadskrävande att genomföra simuleringar. Detta gäller speciellt dynamiska simuleringar med Monte-Carlo teknik och modeller som innehåller beteendevariabler (Greenberger m fl, 1976; Taussig, 1980).

5.2 Konstruktion av modellhushåll

Utgångsmaterialet för konstruktion av modellhushållen i BEST är en avkodifierad hushållsdatabas som innehåller ett urval av de uppgifter som ingår i SCB's HINK-data. Bearbetningen sker i flera steg med speciella datorprogram som omfattar

- * kontroller mm
- * bostadskostnadsberäkningar
- * konstruktion av nya hushåll
- * sortering på grupper av modellhushåll

Kontroller mm

I ett första steg görs vissa kontroller av data i vad avser rimlighet och konsistens samt omsortering och i vissa fall omräkningar av data för anpassning till andra definitioner. Kontrollerna gäller bl a uppgifterna om arbetstid och inkomster som ibland är inkonsistenta beroende på tjänstledighet eller arbete utomlands utan registrerad inkomst.

Bostadskostnader

Bostadskostnader (brutto) för boende i eget hem beräknas i enlighet med principerna i bostadsbidragsbestämmelserna. Härvid utnyttjas de uppgifter som finns i HINK-data om räntekostnader, räntebidrag, taxeringsvärden mm i kombination med BHU-data för boendeyta för olika hushållskategorier och de schabloner för uppvärmningskostnader, övriga driftskostnader mm, som ingår i bostadsbidragsbestämmelserna.

Då det gäller hyresuppgifter finns i HINK-materialet ett rätt stort bortfall. Detta har kompletterats genom att hushållen i bortfallet tilldelats hyror i enlighet med de medelvärden och spridningar som beräknats för motsvarande hushållsgrupper i olika inkomstlägen och regioner.

För såväl boende i hyresrätt och eget hem har beräknade boendekostnader jämförts med data från BHU för motsvarande grupper varvid överensstämmelsen visade sig förvånansvärt god.

Konstruktion av nya hushåll

Nya hushåll konstrueras genom att bilda medelvärden för de olika variablerna för "likartade" hushåll. Varje nytt hushåll tilldelas en vikt som utgör summan av vikterna för den grupp likartade hushåll som det konstruerats från.

Kravet på att hushållen skall vara likartade specificeras separat för varje hushållsvariabel och kan anges på några olika sätt. Följande alternativ finns:

- 1) Full överensstämmelse. Detta alternativ kan t ex användas för sådana variabler som antal vuxna i hushållet, åldersgrupp, socioekonomisk kod etc.
- 2) Variabelvärdena skiljer sig åt med mindre än en viss angiven procentsats. Detta är det alternativ som är lämpligast för flertalet variabler.

- 3) Hushåll definieras som likartade om variabelvärdet genomgående är 0 eller genomgående skilt från 0.
- 4) Inget krav på överensstämmelse. Används för variabler som endast behöver vara medelvärdesriktiga, dvs spridningen kring medelvärdet är ointressant.

Konstruktionen av nya hushåll kan också styras genom att man först delar upp vad man definitivt anser vara "olikartade" hushåll på ett antal separata grupper (datafiler) och sedan konstruerar nya hushåll för varje grupp för sig med användning av specifikationskrav enligt 1-4 ovan.

Reduceringen av antalet hushåll med ovan beskrivna metod innebär att de olika variablernas medelvärden inte förändras. Spridningen i variablerna kan emellertid påverkas. Specifikationskraven bör därför väljas på ett sätt som innebär att större krav ställs på överensstämmelse för de variabler för vilka en noggrann bild av spridningen erfordras.

Om höga krav på överensstämmelse ställs för flertalet variabelvärden blir antalet modellhushåll relativt stort. Detta har den nackdelen att genomförandet av simuleringarna blir mer tidskrävande. För att hålla antalet modellhushåll nere kan olika uppsättningar modellhushåll konstrueras för olika problemområden. Man kan således anpassa kraven på noggrannhet efter vad som erfordras i skilda typer av tillämpningar.

För att identifiera grupper av likartade hushåll jämförs varje hushåll med alla övriga hushåll. Härvid kan det visa sig, speciellt vid höga krav på överensstämmelse mellan variabelvärdena, att det blir hushåll över som inte kan passas ihop med något annat hushåll. För dessa hushåll görs en ny jämförelse med minskade krav på överensstämmelse och nya hushåll konstrueras genom medelvärdesbildning och genom att variabelvärdena med hjälp av en slumpfaktor påläggs en spridning som bestäms utifrån specificerade noggrannhetskrav. På detta sätt

kommer en uppsättning modellhushåll att alltid utgöras av helt nya hushåll som kan karakteriseras som statistiska eller "syntetiska" hushåll (fiktiva hushåll som innehåller en syntes av information från verkliga hushåll). Detta är således hushåll som inte finns i verkligheten, men som ändå, precis som ett representativt urval av verkliga hushåll, med hjälp av uppräkningsfaktorerna kan användas i simuleringar och härvid ge en bild av förhållandena på riksnivå både då det gäller totalbelopp och spridningar.

Den noggrannhet som användning av modellhushåll kan ge har i några fall jämförts med riksstatistik och med hushållsdata från HINK. Möjligheterna att göra jämförelser begränsas av att olika statistikällor använder olika definitioner, bl a av vilka personer som räknas till ett och samma hushåll. Det förefaller dock som om modellhushållen inte ger sämre noggrannhet än användning av ursprungsdata från HINK, vilket torde bero på den konsistenskontroll som görs av data. Noggrannheten avses ytterligare förbättras genom att kombinera data från flera årgångar av HINK.

Representativa modellhushåll (Hf<65)

1	Ensamstående utan barn
2	Ensamstående med småbarn
3	Ensamstående med barn
4	Gifta/sambo utan barn
5	Gifta/sambo med småbarn
6	Gifta/sambo med barn
7	Alla utan barn
8	Alla med småbarn
9	Alla med barn
10	Alla
11	Alla någon heltid

Sortering av modellhushåll

Efter det att nya hushåll konstruerats används ett speciellt program för uppsortering av hushållen på olika grupper, t ex

efter hushållssammansättning eller sysselsättningsgrad, jfr menyn ovan från BEST. Hushållen kan också sorteras efter andra principer, t ex efter boendeform, socioekonomisk grupp etc. Vid användningen av modellhushållen i BEST kan man också ange om man från den valda modellhushållsuppsättningen vill exkludera någon delgrupp, t ex boende i eget hem eller den lägsta åldersgruppen (18-19 år), jfr bilaga 1, avsn 2.4.

5.3 Användning av modellhushåll

Data för en uppsättning modellhushåll gäller i princip för det år för vilket grunddata samlats in. En direkt simulering av utvecklingen över åren skulle i princip behöva innefatta förändringar inom en rad olika områden såsom t ex åldersstruktur, hushållssammansättning, förvärvsarbetets omfattning etc. Erfarenheterna av denna typ av mer komplexa simuleringsmodeller indikerar emellertid att de kan bli mer kostnadskrävande än som kan vara motiverat med hänsyn till de resultat som kan nås (jfr avsn. 5.1).

Den förenkling som valts i BEST innebär att simuleringarna endast genomförs för ett specificerat år, och att data för modellhushållen uppdateras till aktuellt simuleringsår genom en speciell prognosdatabas som för varje hushållsvariabel och år anger en framskrivningskoefficient. Befintlig databas har erhållits genom bearbetningar av allmän statistik avseende förhållandena 1985-1988. Så t ex har hyreskostnadsutvecklingen och förändringen av genomsnittlig kommunalskatt hämtats från SCB's Statistiska meddelanden. Uppgifter om sammanräknad och taxerad inkomst samt underskottsavdrag för de olika åren har erhållits från RRV, hushållens räntekostnader och förvärvsinkomster från KI och räntebidragsutvecklingen från Bostadsstyrelsen. Prognosdata för 1989 och framåt kan läsas in av användaren och förändringsförslag kan därigenom analyseras utan att nya modellhushållsdatabaser behöver konstrueras.

I BEST beräknas bl a resultatvariabler som kan ge ekonomiska incitament till beteendeförändringar, t ex marginalsatser och olika typer av marginaleffekter. Vissa beteendeförändringar kan därför beaktas i efterhand genom ändringar i prognosdatabasen. I den fortsatta utvecklingen av BEST-modellen avses bl a möjligheterna förbättras att beakta sådana anpassningseffekter som marginaleffekternas inverkan på arbetsutbudet.

REFERENSER

- Atkinson, A. B. och H. Sutherland (1988), "Taxmod", Discussion Paper No. TIDI/112, ST/ICERD, London School of Economics and Political Science, Febr 1988, London.
- Blomquist, N.S. (1988), "Beskattningsens effekt på arbetsutbudet", PM till Inkomstbeskattningsutredningen, 1988-08-22, Stockholm.
- Cowell, F.A. (1977), Measuring Inequality, Philip Allan Publ. Ltd. Oxford.
- Cowell, F.A. (1984), "The Structure of American Income Inequality, Review of Income and Wealth, sid 351-375.
- Cowell, F.A. (1987), "Analysis of Income Distributions Using Microcomputer Technology", ST/ICERD, London School of Economics and Political Science, aug 1987, London.
- Danziger, S & M. K. Taussig (1979), "The Income Unit and the Anatomy of Income Distribution", Review of Income and Wealth, 25, s 365-375.
- Ds Fi 1983:8, "Fördelningsstudier som underlag för regeringsbeslut - Beskrivning av analysmodell med tillämpning på förslagen i två propositioner", PM utarbetad inom finansdepartementet, Stockholm.
- ESO (1982), "Fördelningseffekter mm av skatter och transfereringar" PM 1982-02-22, Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi. Finansdepartementet, Stockholm.
- Frykman, T. (1984), Bostadssubventionernas fördelning år 1980. Redovisning av ett uppdrag för bostadskommittén, DS Bo 1984:8, Liber, Stockholm.
- Frykman, T. (1985) "Bostadssubventioner och jämlikhet i boendet", Forskare om bostadspolitik och bostadsmarknad, s 63-85, Statens råd för byggforskning, Gävle.
- Greenberger, M., Crenson, M. & B. Crissey (1976), Models in the Policy Process - Public Decision Making in the Computer Era, Russell Sage Foundation, New York.
- Gustafsson, B. (1984), "Transfereringar och inkomstskatt samt hushållens materiella standard", Rapport till ESO, Ds Fi 1984:17, Stockholm.
- Gustafsson, B. and H. Uusitalo (1988), "Income Distribution and Redistribution during Two Decades -- Experiences from Finland and Sweden", Paper prepared for the symposium in Helsingör, Nov 1988.

- Haveman, R. and K. Hollenbeck (eds) (1980), Microeconomic Simulation Models for Public Policy Analysis, Vol 1, Distributional Impacts, Academic Press, London.
- Hederstierna, A. (1986), "Om att beskriva transfereringarnas utjämning av hushållens inkomster", EFI Research Paper Nr 6307, Stockholm.
- Hederstierna A. och B. Schwarz (1983), Fördelningseffekter av kommunal barnomsorg, Rapport till ESO, Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi, Ds Fi 1983:30, Stockholm.
- Hederstierna A. och B. Schwarz (1986), "Barnfamiljernas försörjningsbörda -- Replik till Bengt Assarsson", Ekonomisk Debatt, Årgång 14, Nr 7.
- Hederstierna, A. och B. Schwarz (1987), Skatter och transfereringar till hushållen - En utvärderingsmodell, EFI Research Report, dec 1987, Stockholm.
- Nicholson, J. L. & A. J. C. Britton (1976), "The Redistribution of Income" i A. B. Atkinson (ed): "The Personal Distribution of Incomes", George Allen & Unwin LTD, London.
- Nyman, K. (1988), "Fördelningseffekter av 1983-85 års skattereform", (C-betygsuppsats) Nationalekonomiska institutionen, Stockholms Universitet.
- Orcutt, G. H., J. Merz & H. Quinke (eds) (1986), Micro-analytic Simulation Models to Support Social and Financial Policy, North Holland.
- Parker, B. & G. Al-Utaibi (1986), "Decision Support Systems: The Reality that Seems Hard to Accept?", Omega.
- Ringén, S. (1986), Svensk inkomstfördelning i internationell jämförelse, Rapport till ESO, Ds Fi 1986:12, Stockholm.
- RRV (1983a), Uppföljning och utvärdering av hushållstransfereringar - några metodansatser, Riksrevisionsverket, Stockholm.
- RRV (1983b), Samlade effekter av skatter, avdrag, bidrag och avgifter, RRV rapport 1983-06-15 (dnr 1982:155), Stockholm.
- RRV (1984), Systemet för ekonomisk minimistandard, RRV rapport 1984-09-12 (dnr 1982:1008), Stockholm.
- Schwarz, B. (1984), "BEST - En modell för studier av hushållens ekonomiska standard", EFI Research Paper 6282, Stockholm.

- Schwarz, B. (1985), "Bostadskostnader i inkomstfördelningsstudier och fördelningsperspektiv på bostadsbidragen", EFI Research Paper 6298, Stockholm.
- Schwarz, B. (1986), Socialbidragen i bidragssystemet, Rapport till ESO, Ds Fi 1986:16, Stockholm.
- Schwarz, B. (1987), "Myter om socialbidrag", Ekonomisk Debatt Nr 2.
- Schwarz, B. (1988), "Income redistribution policies and decision support systems -- Problems and potentials", European Journal of Operations Research, Vol 34, No 2, March 1988.
- SOU 1982:58, Bostadsbidragen, Betänkande av bostadsbidragskommittén, Stockholm.
- SOU 1984:36, Bostadskommitténs delbetänkande, del 2, Stockholm.
- SOU 1986:4-6, Bostadskommitténs slutbetänkande, del 1-2, Stockholm.
- Taussig, M. K. (1980), Discussion of "Microanalytic Modeling of the Analysis of Public Transfer Policies", Kap 3 i Haveman & Hollenbeck (eds), London.
- Åberg, R., J. Selen & H. Tham (1984), "Ekonomiska resurser", Välfärd i förändring, Rapport nr 5 från levnadsnivåprojektet, s 140-178. Institutet för social forskning, Stockholm.

PROGRAMBESKRIVNING

Modellbeskrivningen i huvudtexten (kap 2) ger en allmän bild av BEST-modellens användningsområden. I denna bilaga ges en närmare beskrivning av programsystemet och dess användning. Ett syfte är att ge en mer konkret bild av hur BEST-modellen kan användas för olika problemställningar. Beskrivningen kan i princip användas som manual. Systemet är dock i stor utsträckning självinstruerande; dels genom meny-texter och dels genom möjligheten att vid behov begära närmare information. Avsikten är således att programsystemet, efter en första användning, väsentligen skall kunna användas utan manual.

I första avsnittet nedan beskrivs installation och start av programmen mm. Programsystemet finns i två olika versioner, BEST och BESTA, som beskrivs i avsnitt 2 och 3. Hur skatte- och bidragsregler avbildas och vilka förändringar som kan studeras framgår av avsnitt 4 om regeldata. Olika möjligheter till utskrift och bearbetning av resultat vid användning av modellhushåll, t ex funktionsvärden för Lorentzkurvor behandlas i avsnitt 5. Avsnitt 6 behandlar principer för val av filnamn.

1. INSTALLATION OCH PROGRAMSYSTEM

Programsystemet är i nuvarande version utformat för persondatorer med minst 256 kB internminne och med IBM's (eller IBM-kompatibelt) operativsystem (MSDOS version 2.11 eller högre)^{1/}. Programmet kan användas på persondatorer med två diskettstationer eller hårddisk.

^{1/} Programsystemet finns även i en Macintosh-version. Installation och start beskrivningen nedan avseer IBM-versionen.

Installation och start

Hela programsystemet inryms på två disketter (360 kb). På datorer med två diskettstationer kan det användas direkt och del 1 placeras då i a: stationen varifrån programmet också startas. I datafilen "disk.txt" finns en installationsparameter som i detta fall skall vara b:.

För att starta programmet skrivs endera BEST eller BESTA beroende på vilken av de två versionerna som skall användas.

Vid installation på hårddisk skapas lämpligen ett speciellt bibliotek till vilket den första disketten kopieras. Under detta bibliotek skapas ett underbibliotek, som betecknas b, till vilket programmen på den andra disketten kopieras. Installationsparametern i datafilen "disk.txt" skall i detta fall vara b\ {samma som underbibliotekets namn följt av en backslash (\)}.

Programsystem

Programsystemet består av ett antal hopkopplade delprogram varav flertalet är gemensamma för de två versionerna BEST och BESTA. Systemet kan användas utan att man behöver känna till programnamnen eller hur delprogrammen interagerar.

BEST är den version som är enklast att använda. Nya transfereringssystem kan dock endast skapas i BESTA. De nya transfereringssystemen kan sedan även användas i BEST. Vid simuleringar med modellhushåll bör företrädesvis BEST användas eftersom modellhushållsdata då uppdateras till valt år.

Programsystemet kan köras i olika ordning men ett typiskt exempel på ordningsföljd är:

- 1) val av en uppsättning hushåll
- 2) val av ett transfereringssystem
- 3) val av några resultatvariabler
- 4) start av simuleringen för vald kombination 1-3
- 5) utskrift av resultat

Programsystemet innehåller olika delprogram för att:

- i) inspektera och skapa nya uppsättningar typhushåll
- ii) inspektera och skapa nya transfereringssystem
- iii) beräkna resultat
- iv) bearbeta och sammanställa resultaten.

Till programsystemet hör färdiga uppsättningar modellhushåll (jfr kap 5), typhushåll och transfereringssystem. Beträffande namn på datafiler se avsnitt 6.

När en simulering genomförs sparas resultaten på en datafil på diskett nr 2 eller i hårddiskalternativet i underbiblioteket. Resultatfilerna särskiljs från övriga datafiler genom att de alla erhåller suffixet .res. Dessa filer kan vid behov raderas med vanliga DOS-kommandon (t ex erase *.res).

2 VERSION BEST

2.1 BEST's huvudmeny

När BEST startats visas följande meny med instruktioner:

Skriv den siffra (1-4) som står framför det alternativ som skall bestämmas.
Välj antingen typhushåll (2) eller modellhushåll (3).
b=beräkna nya resultat. v=visa gamla resultat. q=avsluta ?=info

Val:

1	Skatte- och bidragssystem
2	Systematiska typhushåll
3	Representativa modellhushåll (HF<65)
4	Resultatvariabler

Här bestämmer man det transfereringssystem, den uppsättning hushåll och de resultatvariabler som man vill använda. När dessa val gjorts kan beräkningarna startas med ett b (beräkna nya resultat). Beräkningarna kan genomföras för typhushåll eller för modellhushåll, men inte båda samtidigt.

För att se på resultat från tidigare genomförda beräkningar anges det transfereringssystem och den uppsättning hushåll som den gamla körningen avsåg, varefter v (visa gamla resultat) skrivs in. Det går också att direkt jämföra resultaten från tidigare beräkningar under förutsättning att de utförts på en och samma uppsättning hushåll. Hushållsuppsättningen och de båda transfereringssystemen som använts skrivs då in. Utskrift erhålls av resultatvariabelvärdena under det första transfereringssystemet minskade med motsvarande värden under det andra systemet.

Programkörningen kan endast avslutas från huvudmenyn. Detta görs genom att skriva q (quit).

2.2 Val av transfereringssystem i BEST

Efter val av 1 (skatte- och bidragssystem) i huvudmenyn visas en ny meny med en lista över upplagda transfereringssystem, t ex:

Skriv siffran framför det alternativ som skall tas med (eller tas bort).
v=visa (data som beskriver skatte- och bidragssystemet)

Val:

Skatte- och bidragssystem

1	1982
2	1983
3	1984
4	1985
5	1986
6	1987
7	1988
8	1988ny (Ny skatteskala)

Det val som görs markeras på skärmen med ett "x". Väljer man t ex 1985 (i exemplet ovan genom att skriva 4) genomförs be-

räkningarna med de uppsättningar data för skatter, bostadsbidrag, etc som getts systemnamnet 1985.

2.3 Val av typhushåll i BEST

Ifall simuleringen skall utföras för typhushåll (och inte modellhushåll), väljs alternativ 2 i huvudmenyn. En lista visas då över befintliga uppsättningar typhushåll, t ex:

Skriv siffran framför det alternativ som skall tas med (eller tas bort).
t=nya typhushåll v=visa s=sudda (för att visa och sudda måste hushåll
anges först) ?=info

Val:

Systematiska typhushåll

1	Ensamstående med småbarn heltid
2	Ensamstående med skolbarn heltid
3	Ensamstående med småbarn halvtid
4	Ensamstående med skolbarn halvtid
5	Gifta/sambo med småbarn båda heltid
6	Gifta/sambo med skolbarn båda heltid
7	Gifta/sambo med småbarn heltid resp halvtid
8	Gifta/sambo med skolbarn heltid resp halvtid
9	Gifta/sambo med småbarn båda halvtid
10	Gifta/sambo med skolbarn båda halvtid
11	Gifta/sambo med småbarn heltid resp hemma
12	Gifta/sambo med skolbarn heltid resp hemma

Nya typhushåll kan också definieras (genom att skriva t).
Följande bild visas då på skärmen:

TYPHUSHÅLL

Sid: 1(1)
Fil: NY

	Från	Till	Steglängd
1: Antal vuxna		-	-
2: Antal barn i daghemsåldern		-	-
3: Antal barn över daghemsåldern		-	-
4: Heltidsinkomst - vuxen 1			
5: Heltidsinkomst - vuxen 2			
6: Arbetstid - vuxen 1			
7: Arbetstid - vuxen 2			
8: Underskottsavdrag - vuxen 1			
9: Underskottsavdrag - vuxen 2			
10: Kommunalskatt (%)			

När hela sidan har fyllts i kan ändringar göras genom att ange aktuell rad och skriva in rättade värden. För att få en lättöverskådlig resultatutskrift är det lämpligt att begränsa antalet egenskaper som varierar till två. Då hushållsbeskrivningen avslutats kommer en fråga om "Hushålls-namn". Om denna besvaras med någon text (högst en rad) så kommer den nya uppsättningen av typhushåll att adderas till listan över befintliga och valbara typhushåll.

2.4 Val av modellhushåll i BEST

Om 3 (representativa modellhushåll) valts i huvudmenyn visas en lista över valbara uppsättningar modellhushåll, t ex

Val:

Representativa modellhushåll (Hf<65)

1	Ensamstående utan barn
2	Ensamstående med småbarn
3	Ensamstående med barn
4	Gifta/sambo utan barn
5	Gifta/sambo med småbarn
6	Gifta/sambo med barn
7	Alla utan barn
8	Alla med småbarn
9	Alla med barn
10	Alla
11	Alla någon heltid

Efter bestämning av modellhushållsalternativ väljs från följande två menyer det år som simuleringen skall avse och om någon delgrupp av hushållen inte skall tas med:

Val:

Representativa modellhushåll (Hf<65)

1	1985
2	1986
3	1987
4 x	1988

Ange vilken av följande hushåll som EJ skall ingå i beräkningarna.
(Observera att alternativen 3 och 4 inte kan väljas samtidigt eftersom de tillsammans utesluter hela befolkningen).

Val:

Representativa modellhushåll (Hf<65)

1	Hf under 20 år
2	Ingen i hushållet arbetar heltid
3	Boende i eget hem
4	Boende i hyreslägenhet

2.5 Val av resultatvariabler i BEST

Skall nya beräkningar göras måste också resultatvariabler anges. Då alternativ 4 i huvudmenyn valts visas en specialmeny (på flera sidor) över möjliga resultatvariabler, se nedan. Bland dessa ingår bl a skatter och bidrag, standardgränser, standardmått och olika typer av marginaleffekter. Vissa resultatvariabler är i regel enbart av intresse vid simuleringar med modellhushåll, t ex arbetstider och under-skottsavdrag.

Skriv siffran framför det alternativ som skall tas med (eller tas bort).
Högst fem variabler kan beräknas samtidigt.
Tryck på enter-(vagnretur-)tangenter för nästa sida med resultatvariabler

Val:

Resultatvariabler

1	Statlig inkomstskatt
2	Kommunal inkomstskatt
3	Summa inkomstskatt
4	Barnomsorgsutgift
5	Barnbidrag mm
6	Fastighetsskatt typ 1 (eget hem mm)
7	Bostadsutgift (red. med "skatteeffekt")
8	Statligt bostadsbidrag
9	Statskommunalt bostadsbidrag
10	Summa bostadsbidrag
11	Socialbidrag
12	Skattered. p gr a exminregel
13	Summa bidrag
14	Socialbidragsgräns
15	Existensmin. inkl (del av) barnbidrag (EX)
16	Referensstandard (REF)

17	Disponibel inkomst brutto
18	Disponibel inkomst (DI) {red. med "skatteeffekt"}
19	Ekonomisk standard 1 (=DI/Antal pers.)
20	Ekonomisk standard 2 (=DI/Antal k.e.)
21	Ekonomisk standard 3 (=DI/REF)
22	DI/socialbidragsgräns
23	Disponibelt överskott (DI-EX)
24	Disponibel inkomst - bostadsutgift
25	Bruttoinkomst make 1
26	Bruttoinkomst make 2
27	Bruttoinkomst hushållet
28	Underskottsavdrag make 1
29	Underskottsavdrag make 2
30	Underskottsavdrag hushållet
31	Arbetstid make 1
32	Arbetstid make 2

33	Marginalskatt (make 1)
34	Marginaleffekt fr. bostadsbidrag
35	Marginaleffekt fr barnomsorgstaxa
36	Marginaleffekt från regelsystemet (make 1)
37	Utbyteskvot (1%)
38	Effekt make 1 och 2:s inkomster +5%
39	Effekt make 1:s inkomst +1000 Kr
40	Effekt make 1:s inkomst +10000 Kr
41	Effekt make 2:s inkomst +1000 Kr
42	Effekt make 2:s inkomst +10000 Kr
43	Effekt vardera makes inkomst +1000 Kr
44	Effekt vardera makes inkomst +10000 Kr
45	Effekt make 1:s arbetstid +10%
46	Effekt make 1:s arbetstid +50%
47	Effekt make 2:s arbetstid +10%
48	Effekt make 2:s arbetstid +50%

2.6 Förteckning över valda alternativ

Allteftersom valen av hushållstyp mm görs, förs de valda alternativen automatiskt in i BEST's huvudmeny, se nedan

Val:

1	Skatte- och bidragssystem 1988
2	Systematiska typhushåll Gifta/sambo med småbarn heltid resp hemma
3	Representativa modellhushåll (Hf<65)
4	Resultatvariabler Summa bostadsbidrag Disponibel inkomst brutto

Förbereder man en beräkningsomgång genom att välja hushåll, transfereringssystem och resultatvariabler kan man vilja ändra något val innan beräkningarna startas. Man kan då på de olika specialmenyerna ta bort tidigare valt alternativ (markerat med ett kryss) genom att skriva samma siffra en gång till.

2.7 Resultatutskrift i BEST

Resultatutskrifterna skiljer sig åt beroende på om simuleringen utförts med modell- eller typhushåll.

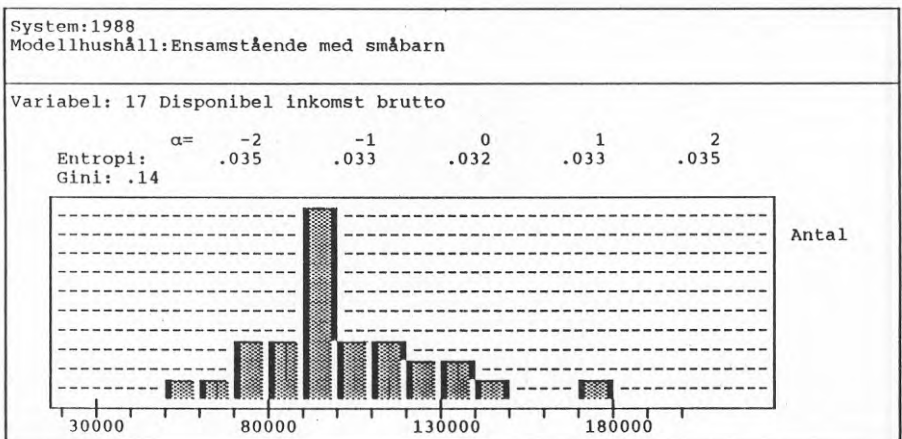
För typhushåll kan t ex följande bilder visas om man som resultatvariabler valt bostadsbidrag och disponibel inkomst.

System:1988				
Typhushåll:Giftn/sambo med småbarn heltid resp hemma				
Heltidsinkomst	Vuxen 1: 80000 - 200000		Vuxen 2: 0	
Arbetstid	Vuxen 1: 1		Vuxen 2: 0	
Underskottsavdrag	Vuxen 1: 0		Vuxen 2: 0	
Variabel: 10 Summa bostadsbidrag				
Rad:Hush bruttoinkomst	\ Kolumn:Antal barn			
	0	1	2	3
80000	0	15130	19822	25630
100000	0	11650	16342	22150
120000	0	8170	12862	18670
140000	0	4690	9382	15190
160000	0	1210	5902	11710
180000	0	0	2422	8230
200000	0	0	0	4750

System:1988				
Typhushåll:Giftn/sambo med småbarn heltid resp hemma				
Heltidsinkomst	Vuxen 1: 80000 - 200000		Vuxen 2: 0	
Arbetstid	Vuxen 1: 1		Vuxen 2: 0	
Underskottsavdrag	Vuxen 1: 0		Vuxen 2: 0	
Variabel: 17 Disponibel inkomst brutto				
Rad:Hush bruttoinkomst	\ Kolumn:Antal barn			
	0	1	2	3
80000	58250	79200	89712	104256
100000	68700	86170	96682	111226
120000	78700	92690	103202	117746
140000	88700	99210	109722	124266
160000	97720	104750	115262	129806
180000	104920	110740	118982	133526
200000	112120	117940	123760	137246

För modellhushåll erhålls för respektive resultatvariabel dels en tabell och dels ett diagram, se nedan. Tabellen anger andelen hushåll med resultatvariabelns värde under olika intervallgränser (ackumulerad andel i procent). Diagrammet är avsett att ge överblick över hur antalet hushåll fördelar sig på olika intervall. Ovanför diagrammet anges beräknade värden på olika fördelningsmått. Ytterligare möjligheter då det gäller fördelningsmått och fördelningsbeskrivningar redovisas i avsnitt 5.

System:1988						
Modellhushåll:Ensamstående med småbarn						
Variabel: 17 Disponibel inkomst brutto						
Totalt variabel: 7167 mkr			Totalt antal hush: 68968			
Medelvärde: 103923			Totalt Hush bruttoinkomst: 5159 mkr			
Min: 38542 Max: 235405			Medel Hush arbetstid: .62			
Upp t o m	Andel		Upp t o m	Andel	Upp t o m	Andel
30000	.0		130000	84.2		
40000	.2		140000	90.6		
50000	1.3		150000	93.8		
60000	3.0		160000	95.3		
70000	6.1		170000	95.5		
80000	14.7		180000	98.0		
90000	24.9		190000	98.5		
100000	56.4		200000	99.5		
110000	67.2		> 200000	100.0		
120000	78.1					

2.8 Indata till BEST

Man kan se efter vilka data som används i BEST via specialmenyerna för hushåll och transfereringssystem (genom att ange alternativets siffra och sedan skriva v=visa). Vill man studera nya transfereringssystem måste data för dessa först läsas in genom användning av BESTA. Nya uppsättningar typ-hushåll kan däremot direkt skapas i BEST (jfr 9.3).

På specialmenyn för typhushåll kan man också helt "sudda bort" en befintlig hushållsuppsättning (genom att skriva s). Såväl hushållsnamnet som motsvarande data raderas då bort. Hushållsuppsättningen ingår därmed inte längre i listan över valbara alternativ. På samma sätt kan systemnamn i specialmenyn för transfereringssystem suddas bort. I detta fall finns dock systemdata kvar och systemet kan då fortfarande användas i BESTA.

3 VERSION BESTA

3.1 BESTA's huvudmeny

När BESTA startats upp visas följande bild:

Val(siffra):		0=avsluta Välj ? för info	
1.Typhus- hållsdata	2.Regel- data	3.Beräkna resultat	4.Utskrift resultat
	21.Skatter och ex.min		
	22.Skattereduktion		
	23.Bostadsbidrag		
	24.Barnbidrag		
	25.Socialbidrag		
	26.Referensstandard		
	27.Barnomsorg		
	28.Boendegtifter		

Beräkningar med befintliga data för hushåll och transfereringssystem kan genomföras direkt genom att välja 3 (beräkna resultat) och sedan ange hushållsgrupp, transfereringssystem mm enligt beskrivningen i avsnitt 3.3. För ändringar i data

eller inläsning av helt nya data väljs 1 för typhushållsdata och 21 - 28 för regeldata. Inläsning av nya typhushållsdata sker på samma sätt som i BEST (jr avsnitt 2.3). Vilka regeldata som ingår beskrivs i avsnitt 4 liksom också principerna för ändring av data.

För att få en utskrift av resultat från tidigare genomförda beräkningar väljs 4.

3.2 Nya transfereringssystem i BESTA

Nya transfereringssystem kan skapas i BESTA genom att befintliga datafiler för olika delar av transfereringssystemet kombineras på lämpligt sätt. I detta fall går man direkt in på punkt 3 i huvudmenyn.

Nya data kan också definieras för en eller flera delar av transfereringssystemet (punkterna 21-28) och sparas under nya filnamn (se avsn 4). Man väljer sedan, som i fallet ovan, alternativ 3 i huvudmenyn varvid följande bild visas:

Val(sifфра):

0. Avbryt		Använd följande filer
	•1. Hushåll	
	2. Skatter och ex.min.	
	3. Skattereduktion	
	4. Bostadsbidrag	
	5. Barnbidrag	
	6. Socialbidrag	
	7. Referensstandard	
	8. Barnomsorg	
	9. Bostad	
	10. Hämta system	
	11. Spara system	
	•12. Resultat	
99. Starta beräkningar		

Det nya transfereringssystemet definieras genom att filnamnen för de olika delarna av systemet skrivs på sina respektive platser. Information om vilka datafiler som finns upplagda erhålls genom att skriva siffran för respektive del av systemet och sedan ett frågetecken.

Transfereringssystemet spars genom att man går in på punkt 11 (Spara system) och anger ett nytt filnamn (högst 5 tecken). Därefter besvaras frågan "Systemnamn:" med valfri text (högst en rad). Om man inte skriver in någon text så kommer det nya transfereringssystemet inte att ingå i listan över valbara system i BEST.

Nya transfereringssystem kan också skapas utifrån ett redan befintligt system (vilket brukar vara det enklaste sättet). Man går då in på siffran 10 (hämta system) och skriver filnamnet på detta transfereringssystem. Filnamnen på de delsystem som ingår skrivs då automatiskt ut på sina respektive platser. En eller flera av delsystemen kan sedan bytas ut.

3.3 Start av beräkningar i BESTA

Efter att ha valt 3 (Beräkna resultat) på huvudmenyn väljs det transfereringssystem som skall studeras genom att man skriver siffran 10 för "Hämta system" och sedan namnet på ett befintligt system, t ex 88, jfr bilden nedan. Alternativt kan namnen på de olika delsystemen som skall ingå anges var för sig på respektive punkter.

Val(siffra):

0. Avbryt	Använd följande filer
•1. Hushåll	
2. Skatter och ex.min.	88skt
3. Skattereduktion	88red
4. Bostadsbidrag	88bobi
5. Barnbidrag	88bab
6. Socialbidrag	88soc
7. Referensstandard	88ref
8. Barnomsorg	dagv
9. Bostad	88bos
10. Hämta system	88
11. Spara system	
•12. Resultat	
99. Starta beräkningar	

Vidare anges under 1 filnamnet för den uppsättning hushåll man vill studera och under 12 något filnamn för resultaten.

Sedan alla filnamn angetts skriver man 99 och väljer vilka resultatvariabler (listan omfattar flera sidor) som skall beräknas (högst fem åt gången). Sedan man avslutat sista sidan (genom "vagnretur") startar beräkningarna.

3.4 Resultatutskrift i BESTA

Vid användning av BESTA erhålls resultatutskrifter på samma sätt som i BEST direkt efter det beräkningarna genomförts.

För att få en utskrift av resultat från tidigare utförda beräkningar väljer man siffran 4 i huvudmenyn. Jämförelse mellan två tidigare beräkningar kan då också göras. Utskriften bestäms därefter på följande sätt:

- Frågan "Resultatfil:" besvaras med namnet på den resultatfil som skall skrivas ut.
- Programmet skriver därefter "och". Man anger då namnet på den resultatfil som den första eventuellt skall jämföras med. Om inte någon sådan jämförelse skall göras trycker man i stället på tangenten för vagnretur.
- Om man har angivit två resultatfiler som skall jämföras ställs frågan "Operator (- el /): ", vilken besvaras med ett minustecken om resultatet från den första filen skall minskas med resultatet från den andra filen eller med ett divisionstecken om man vill beräkna kvoten mellan den första och den andra resultatfilen.

4. Regelsystemdata

För att göra ändringar i regelsystemdata eller läsa in helt nya data startar man i huvudmenyn i BESTA och väljer siffran framför aktuell regelkomponent (21-28). Ändringar och nyinläsning av data görs sedan enligt samma principer för samtliga delar av transfereringssystemet, jfr avsnitt 4.9.

Vilka typer av data som ingår, och som således kan ändras, illustreras i det följande i flertalet fall med data för år 1988. Vidare kommenteras hur dessa data används i modellen.

4.1 Skatter och existensminimum

Data för beräkningen av den statliga inkomstskatten utgörs av den sk basenheten, skatteprocenten i olika basenhetsintervall, intervallgränser, eventuella marginalskaftetak, samt normalbeloppet i existensminimum i skattelagstiftningen. Beträffande olika typer av skattereduktioner och avdrag, se avsnitt 4.2.

Den statliga inkomstskatten beräknas som summan av ett grundbelopp, som beräknas på den individuella inkomsten efter underskottsavdrag, och ett tilläggsbelopp. Tilläggsbeloppet beräknas, till skillnad från grundbeloppet, på den individuella inkomsten före underskottsavdrag. För inkomster över 46 basenheter beräknas skatten utifrån den skattesats som angivits för det översta basenhetsintervallet.

GRUNDBELOPP - Marginalskatt i %
i olika inkomstintervall angivna i antal basenheter.

Sid: 1(4)
Fil: 88skt

Basenhetsintervall		Skatteprocent
Undre gräns	Övre gräns	
0	- 1	0
1	- 8	5
8	- 46	20

Basenhet = 10000

1=Ändring, 0=Avslutning och Enter=Fortsättning:

TILLÄGGSBELOPP - Marginalskatt i % Sid: 2(4)
i olika inkomstintervall angivna i antal basenheter. Fil: 88skt

Basenhetsintervall		Skatteprocent
Undre gräns	Övre gräns	
14	- 15	0
15	- 20	14
20	- 46	25

1=Ändring, 0=Avslutning och Enter=Fortsättning:

Under vissa år har det funnits regler som begränsar den totala skatteprocenten. Dessa marginalskattetakregler kan medföra en nedjustering av skattesatserna i en del inkomstlagen i kommuner med hög kommunalskatt. Marginalskattetakdata kan varieras (0 markerar att ingen begränsning finns), se bilden nedan.

MARGINALSKATTETAKDATA

Sid: 3(4)
Fil: 84skt

Högsta värde för grundbelopp+kommunalskatt (%)	
1. <=30 Basenheter	63
2. <=45 Basenheter	65
3. >45 Basenheter	62
4. Högsta värde för tilläggsbelopp+kommunalskatt (%)	100

Efter särskild prövning kan skatten reduceras om hushållets disponibla inkomst (efter betalning av bostadskostnaden) inte uppgår till det s k normalbeloppet i existensminimum. Numera (1988) ingår i normalbeloppet för barn även barnbidraget, dock ej flerbarnstillägg. (Tidigare gjorde man i stället så att barnbidraget ej räknades med då den disponibla inkomsten beräknades).

Vid beräkningarna i modellen förutsätts att barnbidraget räknats in i normalbeloppet för barn. Som framgår av bilden nedan kan existensminimum beräknas i modellen (som en slags referensstandard) utan att detta innebär att skatten faktiskt reduceras.

EXMIN DATA mm

Sid: 4(4)
Fil: 88skt

1 : Exmin hushållsutg. 1 vuxen	25100
2 : Exmin hushållsutg. 2 vuxna	43500
3 : Exmin hushållsutg. 1 barn, inkl del av barnbidrag	16000
4 : Bidragsförskott per barn för ensamstående	10320
5 : Skatten reduceras enl RSV's exminnorm (ja=1/nej=0)	0
6 : Fastighetsskatt, % av underlaget (för eget hem mm)	1.4
7 : Kommunalskattesats; riksgenomsnitt skatteåret %	30.57
8 : Kommunalskattesats; riksgenomsnitt föregående år %	30.44

Storleken av bidragsförskottet till ensamstående med barn läses in på samma datafil som normalbeloppsdata. Storleken av bidragsförskottet (som är skattefritt) brukar, liksom normalbeloppet, bestämmas som en viss procentandel (40-41%) av basbeloppet i socialförsäkringssystemet. I modellberäkningarna görs det schablonantagandet att alla ensamstående med barn får ett underhållsbidrag (per barn) av samma storlek som bidragsförskottet.

Som framgår av bilden ovan ingår också data om genomsnittlig kommunalskattesats. Dessa data används i modellen endast för beräkningen av skatteeffekten av underskottsavdrag. Den faktiska kommunalskatten beräknas utifrån angiven skattesats i hushållsdatafilerna.

Data för fastighetsskatten används endast vid simuleringar med modellhushåll och således ej för typhushåll.

4.2 Avdrag och skattereduktioner

Av bilden nedan framgår vilka olika typer av avdrag och skattereduktioner (utöver underskottsavdragen) som kan beaktas i modellberäkningarna. Förvärvsavdraget (som slopats fr o m 1985) gäller enbart barnfamiljer och dras för makar från den lägsta inkomsten. Vid beräkningarna förutsätts avdraget överensstämma med inläst värde utom för mycket låga inkomster då det är maximerat till 25 % av inkomsten.

FÖRVÄRVSAVDRAG - SCHABLONAVDRAG - SKATTEREDUKTIONER Sid: 1(1)
Fil: 88red

1: Förvärvsavdrag	0
2: Skattereduktion för ensamstående med barn	1800
3: Extra skattereduktion per barn, f n = 0	0
4: Skattereduktion för hemmame (avtrappas med inkomsten)	1800
5: Avtrappning i % av inkomsten	30
6: Kommunalt grundavdrag för inkomsttagare utan barn	10000
7: Extra grundavdrag per barn, f n = 0	0
8: Allmänt schablonavdrag	3000
9: Schablonavdragets max. andel av inkomst av tjänst (%)	10

Skattereduktionen för hemmame förutsätts utgå både till hushåll med och utan barn när den ena maken har ingen eller mycket låg inkomst (i enlighet med nuvarande regler). Som framgår av bilden kan även andra typer av avdrag och skattereduktioner än som f n ingår i skattesystemet studeras; en extra skattereduktion per barn och ett extra kommunalt grundavdrag per barn.

4.3 Bostadsbidrag

Bostadsbidraget förutsätts bestå av en del som är oberoende av hushållets boendekostnad och en del som är beroende av hushållets boendekostnad. Bidragen reduceras med ökande hushållsinkomst. Vilka typer av data som bestämmer de oreducerade bidragens storlek framgår av bilderna på nästa sida. Reduceringen av bidraget bestäms för makar på grundval av deras sammanlagda inkomst.

KOMponent OBEROENDE AV BOENDEKOSTNAD

Sid: 1(4)
Fil: 88bobi

1	: Oreducerat bidrag, 1 vuxna + 0 barn (kr/år)	0
2	: Oreducerat bidrag, 1 vuxna + 1 barn (kr/år)	3180
3	: Oreducerat bidrag, 1 vuxna + 2 barn (kr/år)	6360
4	: Oreducerat bidrag, 1 vuxna + 3 barn (kr/år)	9540
5	: Oreducerat bidrag, 1 vuxna + 4 barn (kr/år)	9540
6	: Oreducerat bidrag, 1 vuxna + 5 barn (kr/år)	9540
7	: Oreducerat bidrag, 2 vuxna + 0 barn (kr/år)	0
8	: Oreducerat bidrag, 2 vuxna + 1 barn (kr/år)	3180
9	: Oreducerat bidrag, 2 vuxna + 2 barn (kr/år)	6360
10	: Oreducerat bidrag, 2 vuxna + 3 barn (kr/år)	9540
11	: Oreducerat bidrag, 2 vuxna + 4 barn (kr/år)	9540
12	: Oreducerat bidrag, 2 vuxna + 5 barn (kr/år)	9540

KOMponent BEROENDE AV BOSTADSKOSTNAD

Sid: 2(4)
Fil: 88bobi

1	: Bidrag ges för boendekostnad över (kr/mån)	925	
2	: Övre hyresgräns, 1 vuxna + 0 barn (kr/mån)	900	900
3	: Övre hyresgräns, 1 vuxna + 1 barn (kr/mån)	2075	2400
4	: Övre hyresgräns, 1 vuxna + 2 barn (kr/mån)	2075	2600
5	: Övre hyresgräns, 1 vuxna + 3 barn (kr/mån)	2600	2800
6	: Övre hyresgräns, 1 vuxna + 4 barn (kr/mån)	2600	3000
7	: Övre hyresgräns, 1 vuxna + 5 barn (kr/mån)	3125	3300
8	: Övre hyresgräns, 2 vuxna + 0 barn (kr/mån)	900	900
9	: Övre hyresgräns, 2 vuxna + 1 barn (kr/mån)	2075	2400
10	: Övre hyresgräns, 2 vuxna + 2 barn (kr/mån)	2075	2600
11	: Övre hyresgräns, 2 vuxna + 3 barn (kr/mån)	2600	2800
12	: Övre hyresgräns, 2 vuxna + 4 barn (kr/mån)	2600	3000
13	: Övre hyresgräns, 2 vuxna + 5 barn (kr/mån)	3125	3300
14	: Av hyreskostnad över (1)-25 ersätts (%)	80	
15	: Av hyreskostnad mellan intervallen ersätts (%)		60

Den bostadskostnadsberoende delen av bostadsbidraget bestäms som en andel av den del av hushållets faktiska boendekostnad som överstiger en undre hyresgräns, dock enbart upp till en övre gräns. Inläsning av data och bidragsberäkningar kan dock också göras för system som motsvarar principerna för 1988 års system, vilket innebär att ett tillägg görs med en viss procentandel av den bostadskostnad som överstiger den övre hyresgränsen (upp t o m en högsta bostadskostnadsgräns). Bilden som följer visar de typer av data som bestämmer hur bostadsbidraget reduceras med ökande hushållsinkomst.

AVTRAPPINGSREGLER och lägsta bidragsbelopp

Sid: 3(4)

Fil: 88bobi

	Inkomstgräns för fullt bidrag (kr/år)	Red-%
1 : 1 vuxna + 0 barn	0	100
2 : 1 vuxna + 1 barn	49360	20
3 : 1 vuxna + 2 barn	49360	20
4 : 1 vuxna + 3 barn	49360	20
5 : 1 vuxna + 4 barn	49360	20
6 : 1 vuxna + 5 barn	49360	20
7 : 2 vuxna + 0 barn	0	100
8 : 2 vuxna + 1 barn	59000	20
9 : 2 vuxna + 2 barn	59000	20
10 : 2 vuxna + 3 barn	59000	20
11 : 2 vuxna + 4 barn	59000	20
12 : 2 vuxna + 5 barn	59000	20
13 : Ändrad avtrappning (inkomstgräns, red-%)	200000	20
14 : Lägsta belopp som utbetalas (kr/mån)	100	

Bidragsgrundande inkomst bestäms normalt utifrån inkomst- och förmögenhetsförhållanden två år bakåt i tiden. Dessa beräknas för modellhushållen utifrån data i modellhushållsbeskrivningen i kombination med en omräkningskoefficient som beror på valt simuleringsår (jfr kap 5.3). För typhushåll beräknas däremot bidragsgrundande inkomst utifrån den procentsats som väljs vid punkt 1 i menyn nedan. Denna procentsats tillämpas också för modellhushållen ifall koefficienter för aktuell tvåårsperiod saknas i prognosdatabasen.

BIDRAGSGRUNDANDE INKOMST

Sid: 4(4)

Fil: 88bobi

1 : Bidragsgrundande ink andel av årets inkomst (%)	87
Vid väsentligt ökad eller minskad inkomst	
2 : För ensamstående med inkomstökning > (kr/år)	50000
3 : För sammanboende med inkomstökning > (kr/år)	80000
4 : utgörs bidragsgrundande ink av årets ink minus (kr/år)	20000
5 : Spärregler vid inkomstminskning i procent (1) eller kr (2)?	
6 : Vid inkomstminskning > (%)	25
7 : Vid inkomstminskning > (kr/år)	
8 : utgörs bidragsgrundandeinkomst av årets ink plus (kr/år)	0
Tillägg vid förmögenhet överstigande	
9 : för ensamstående (kr/år)	90000
10 : för sammanboende (kr/år)	180000
11 : Tilläggets storlek i procent av överskjutande belopp (%)	20

Vid väsentligt ökad eller minskad inkomst utgörs bidragsgrundande inkomst i stället av årets inkomst justerad med vissa belopp. Spärreglerna för ökad eller minskad inkomst anges vid punkt 2 till 8 i menyn.

Viss andel av förmögenhet över vissa gränser räknas in i den bidragsgrundande inkomsten, jfr punkt 9-11.

4.4 Barnbidrag och vårdnadsbidrag

Nuvarande typ av barnbidrag utgår med ett grundbelopp per barn plus flerbarnstillägg från och med det tredje barnet. Som framgår av bilden nedan kan också andra typer av bidrag beskrivas, t ex barnbidrag som är olika för barn under respektive över 7 år och skattepliktiga vårdnadsbidrag.

Data för barnbidrag och vårdnadsbidrag

Sid: 1(1)
Fil: 88bab

1 : Grundbelopp per barn	5820
2 : Tilläggsbelopp barn 2	0
3 : Tilläggsbelopp barn 3	2916
4 : Tilläggsbelopp barn 4	9312
5 : Tilläggsbelopp barn 5	9312
6 : Tilläggsbelopp barn 6	9312
7 : Tilläggsbelopp barn 7	9312
8 : Ev tillägg (skattefritt) för barn < 7 år	0
9 : Ev vårdnadsbidrag (skattepliktigt) per familj med barn < 7 år	0
10 : Ev vårdnadsbidrag (skattepliktigt) per barn < 7 år	0

4.5 Socialbidrag

Normer för socialbidrag kan bestämmas enligt nedan. Här framgår att socialbidragsgränser kan beräknas utan att man medger transferering av bidraget. Socialbidragsdata redovisas närmare i bilaga 3.

SOCIALBIDRAG

Sid: 1(1)
Fil: 88soc

1: Basbelopp	25800
2: Norm 1 vuxen (%)	100
3: Norm 2 vuxna (%)	175
4: Norm för barn > 7 år (%)	65
5: Bidrag ges för barnomsorgsavgifter (0=nej, 1=ja)	1
6: Norm för barn < 7 år med daghemplats (%)	40
7: Norm för barn < 7 år vid egen vård (%)	50
8: Ev ersättning för resor mm, ej förvärvsarbete	2200
9: Ev ersättning för resor mm, förvärvsarbete	2200
10: Socialbidrag ges till hushåll under socialbidragsgränsen (1=nej 2=ja)	1

4.6 Referensstandard

Indata för referensstandarden utgörs av bostadskostnader och schabloner för hushållets konsumtionsbehov enligt de två bilderna nedan. Hur referensstandarden beräknas i modellen och befintliga datafiler beskrivs närmare i bilaga 4. Referensstandardens används i modellen för beräkning av resultatvariabeln DI/REF, dvs hushållets disponibla inkomst divideras med referensstandardens. Konsumtionsandelarna används även i resultatvariabeln DI/Antal ke.

Bostadskostnad per månad i referensstandardens

Sid: 1(2)
Fil: 88ref

1 : 1 vuxna + 0 barn	1186
2 : 1 vuxna + 1 barn	1707
3 : 1 vuxna + 2 barn	1941
4 : 1 vuxna + 3 barn	2174
5 : 1 vuxna + 4 barn	2435
6 : 1 vuxna + 5 barn	2695
7 : 1 vuxna + 6 barn	2959
8 : 2 vuxna + 0 barn	1707
9 : 2 vuxna + 1 barn	1941
10 : 2 vuxna + 2 barn	2174
11 : 2 vuxna + 3 barn	2435
12 : 2 vuxna + 4 barn	2695
13 : 2 vuxna + 5 barn	2959
14 : 2 vuxna + 6 barn	3223

REFERENSSTANDARDDATA

Sid: 2(2)
Fil: 88ref

1: Hushållskostnader 1 vuxen	25100
2: % ökning av (1) vid heltids förvärvsarbete	15
3: Hushållskostnader 2 vuxna	43500
4: Max tillägg/person och mån vid tidsbrist	142
5: Konsumtionsandel (hushållskostnader) för barn < 7 år	.5
6: Konsumtionsandel (hushållskostnader) för barn => 7 år	.6
7: Minskning för barn som är heltid på daghem (kr/år)	3580

4.7 Barnomsorgskostnader

Barnomsorgskostnaderna kan beskrivas enligt tre alternativa avgiftsstrukturer; en inkomstberoende timtaxa (privat barnomsorg) eller en inkomstberoende eller inkomstberoende månadstaxa. Behovet av barnomsorg beräknas i modellen ur upp-

gifterna om hushållets arbetstider (med tillägg av en timme för restid). Om t ex de vuxna i hushållet (eller en ensamstående förälder) arbetar heltid så förutsätts barnomsorg erfordras på heltid, men om två vuxna i hushållet arbetar halvtid så antages hushållet inte ha några barnomsorgskostnader alls osv. Som framgår av bilden nedan kan månadsavgiften reduceras vid deltid. Möjlighet finns också att studera system som medger avdrag vid inkomstbeskattningen för barnomsorgskostnaderna (upp t o m en övre gräns).

DATA FÖR DAGHEMSTAXOR

Sid: 1(2)
Fil: dagv

1: (P)rivat eller (k)ommunalt	K
2: (F)ast eller inkomst(v)arierande avgift	V
3: Antal avgiftsmånader per år	11
4: Dagsgräns (tim) för reducerad avgift	5
5: Andel av full taxa efter reduktion	.6
6: Månadstaxa för 1,2,3 barn	
7: Omräkningsfaktor <1=ingen omräkning>	
8: Tintaxa för 1,2,3 barn	
9: Avgiften avdragsgill under kr (per barn)	0

En inkomstberoende månadstaxa beskrivs genom att man anger de övre gränserna för hushållets sammanlagda månatliga bruttoinkomst under vilka de olika månadsavgifterna gäller, se nedan. Befintliga datafiler redovisas i bilaga 3.

Övre inkomstgräns - månadstaxa för 1,2,3 barn

Sid: 2(2)
Fil: dagv

1 : 2499	- 180	315	385	16: 14999	- 1090	1345	1470
2 : 2999	- 240	375	445	17: 15999	- 1150	1425	1565
3 : 3499	- 300	435	505	18: 16999	- 1210	1485	1625
4 : 3999	- 360	495	565	19: 17999	- 1270	1570	1720
5 : 4499	- 420	555	625	20: 18999	- 1330	1630	1780
6 : 4999	- 480	615	685	21: 19999	- 1390	1705	1860
7 : 5999	- 540	675	745	22: 20999	- 1450	1765	1920
8 : 6999	- 600	735	805				
9 : 7999	- 670	825	905				
10: 8999	- 730	885	965				
11: 9999	- 790	970	1060				
12: 10999	- 850	1045	1140				
13: 11999	- 910	1135	1245				
14: 12999	- 970	1210	1330				
15: 13999	- 1030	1285	1425				

4.8 Bostadskostnader

Bostadskostnaderna kan beskrivas som beroende respektive oberoende av hushållets sammanlagda bruttoinkomst. Bilderna nedan visar exempel på dessa två alternativ. Angivna data avser boende i hyreslägenhet. Dataunderlaget redovisas närmare i bilaga 3. Vid inkomster över den högsta angivna gränsen förutsätts vid beräkningarna bostadskostnaderna överensstämma med de som angivits för det högsta inkomstintervallet.

Inkomstberoende bostadskostnad per månad för 1-8 personer Sid: 1(1)
(Inkomst=hushållets sammanlagda bruttoinkomst) Fil: 88bos

Övre inkomstgräns	1	2	3	4	5	6	7	8
1: - 999999:	1700	2140	2390	2605	2790	3000	3205	3415

* Övre inkomstgräns avser den övre gräns under vilken bostadskostnaden utgör de belopp som följer på raden

Inkomstberoende bostadskostnad per månad för 1-8 personer Sid: 1(1)
(Inkomst=hushållets sammanlagda bruttoinkomst) Fil: 88bosi

Övre inkomstgräns	1	2	3	4	5	6	7	8
1: - 115000:	1637	1947	2204	2550	2718	2926	3134	3343
2: - 190000:	1785	2131	2380	2550	2813	3021	3230	3438
3: - 250000:	1854	2252	2587	2678	2879	3087	3295	3503
4: - 945000:	1854	2657	2724	3236	2938	3146	3350	3622

* Övre inkomstgräns avser den övre gräns under vilken bostadskostnaden utgör de belopp som följer på raden

De bostadskostnadsdata som läses in enligt menyn ovan används vid modellsimuleringarna endast för typhushåll. Typ-hushåll med underskottsavdrag förutsätts bo i eget hem och deras bostadskostnader beräknas som summan av inlästa bostadskostnadsdata och räntekostnaden netto (underskottsavdragen minus skatteeffekten).

För modellhushållen ingår hushållsspecifika bostadskostnader i hushållsbeskrivningen (jfr kapitel 5.2 i huvudtexten). Bostadsbidragen beräknas för modellhushållen på grundval av föregående års bostadskostnad.

4.9 Principer för ändring av data

På datorskärmen lämnas ledande information i de fall sådan kan tänkas behövas för att förklara transfereringssystemets regler. Denna information förväntas inte kräva något svar annat än en tryckning på enter(vagnretur)-tangenten.

Nya regeldata och ändringar i gamla sker i följande steg:

Steg 1: På BESTA's huvudmeny väljs aktuell del av regelsystemet (21-28, se avsn 3.1).

Steg 2: Frågan om man vill läsa in en helt ny datafil, eller se på eller ändra en gammal datafil, besvaras.

Steg 3: BESTA frågar om man vill ändra på den aktuella sidan, gå vidare till nästa sida eller avsluta. Om man vill ändra så följer nästa två steg.

Steg 4: BESTA frågar vad man vill ändra. Svaret skall ges i form av en siffra, som motsvarar den radsiffra som står framför den punkt, som skall ändras. I några fall kan ändringen bestå av t ex en index-uppräknings, och i så fall ges svaret i form av en förklarad kodsiffra.

Steg 5: BESTA skriver ut en pil framför det som skall ändras, skriver ut det värde som var tidigare och frågar vad det nya värdet skall vara. Man svarar med det nya värdet, som efter det man tryckt på vagnretur-tangenten förs upp i tabellen.

Steg 6: Sedan ändringarna införts och man skrivit 0 (=avsluta) kommer frågan "Samma filnamn (S) eller nytt filnamn (N)". Om man vill ha kvar den gamla datafilen måste man här svara "N" och ange nytt filnamn, annars förstörs den gamla datafilen.

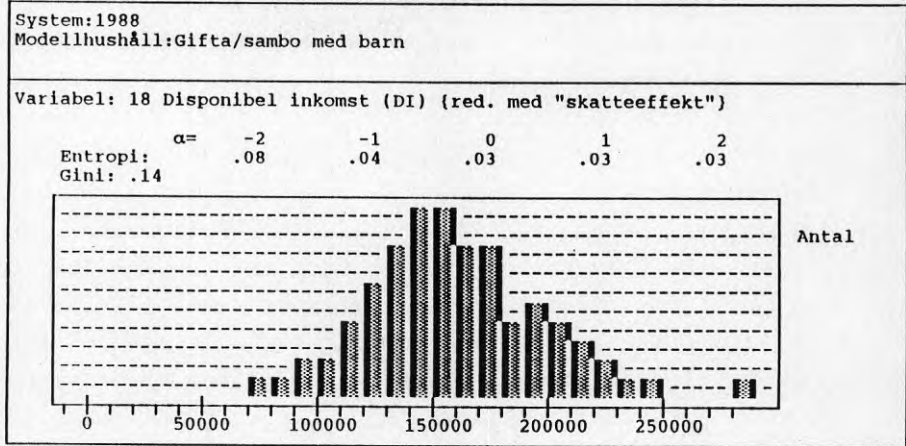
5. RESULTATUTSKRIFT FÖR MODELLHUSHÅLL

Såsom redovisats i avsnitt 2.7 i det föregående erhålls i resultatutskriften för modellhushåll information om de valda resultatvariablernas fördelning dels i form av en tabell och dels i form av ett diagram, jfr nedan. Ordningsföljden blir, om man enbart trycker på retur-tangenten, tabellen för den första variabeln följt av diagrammet för denna variabel, därefter motsvarande för nästa variabel etc. Genom att i stället ange numret för en resultatvariabel kan man hoppa direkt till tabellen för denna variabel. Det går också att "bläddra" fram och tillbaka genom att ange ett högre eller lägre variabelnummer.

Enter=framåt. Lägre var.nr=bakåt. q=avsluta. Val:

System:1988					
Modellhushåll:Giftn/sambo med barn					
Variabel: 18 Disponibel inkomst (DI) (red. med "skatteeffekt")					
Totalt variabel: 133480 mkr			Totalt antal hush: 830824		
Medelvärde: 160660			Totalt Hush bruttoinkomst: 187307 mkr		
Min: 5615 Max: 597526			Medel Hush arbetstid: 1.57		
Upp t o m	Andel	Upp t o m	Andel	Upp t o m	Andel
0	.0	100000	4.9	200000	85.0
10000	.0	110000	7.4	210000	89.5
20000	.1	120000	12.9	220000	93.5
30000	.1	130000	19.8	230000	95.6
40000	.2	140000	29.2	240000	96.5
50000	.3	150000	41.7	250000	98.2
60000	.5	160000	53.6	260000	98.7
70000	1.0	170000	63.2	270000	99.0
80000	1.7	180000	73.5	280000	99.1
90000	2.6	190000	78.5	> 280000	100.0

Enter=framåt. Lägre var.nr=bakåt. LZ=Lorentzk. q=avsluta. Val:

Utöver dessa standardutskrifter finns andra utskriftsalternativ som ger ytterligare information om fördelning och fördelningsprofiler, t ex koordinaterna för Lorentzkurvan. Dessa möjligheter redovisas nedan under rubrikerna analysenhet, Lorentzkurva, fördelningsmått och fördelningsprofil.

Analysenhet

I standardutskrifterna förutsätts hushållet vara analysenhet, dvs hushållets storlek påverkar ej hushållets vikt. En invändning som kan riktas mot detta förfaringssätt är att individers ekonomiska standard knappast är av mindre betydelse för att de ingår i större hushåll (Nicholson & Button, 1976; Danziger & Taussig, 1979). Om t ex ett hushåll med två vuxna (utan barn) har en standard under existensminimum bör detta anses ekvivalent med att två (och inte ett) hushåll med en ensamstående (utan barn) har motsvarande låga standard.

Fördelningsmått, medelvärde etc beräknade under förutsättningen att individen utgör analysenhet erhålls genom att (i stället för att trycka på retur-tangenten) skriva "IND". Vid beräkningarna förutsätts då att alla personer i ett hushåll

har samma ekonomiska standard och alla i hushållet, inklusive barn, ges samma vikt. Som utskrift erhålls samma typ av tabell och diagram som för hushållet, men ett "I" efter "Medelvärde", "Gini" etc markerar att individen förutsatts vara analysenhet. För ett exempel på utskrift se bilaga 2, avsnitt 3.

Lorentzkurva

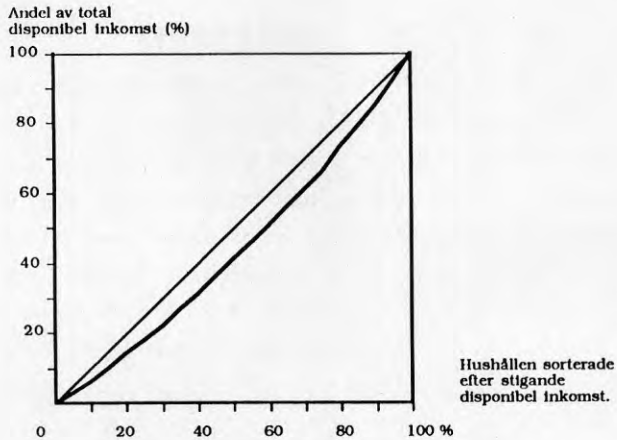
Möjlighet finns att få en utskrift av Lorentzkurvans funktionsvärden (y-koordinater) genom att skriva "LZ" då diagrammet för aktuell resultatvariabel visas på skärmen. Programmet sorterar då hushållen efter storlek på resultatvariabeln, t ex disponibel inkomst. Därefter beräknas hur stor andel av hushållens sammanlagda disponibla inkomst som hushållen med lägst inkomst har, och resultatet skrivs ut enligt exemplet nedan, som avser makar/samboende med barn.

Enter=framåt. Variabelnr=Ny Lorenzk (y-axel) Val:

System:1988					
Modellhushåll:Giftna/sambo med barn					
Variabel(x): 18 Disponibel inkomst (DI) {red. med "skatteeffekt"}					
Vientil	LZ	GRÄNS	Vientil	LZ	GRÄNS
1	0.026	100105	11	0.455	161540
2	0.06	116567	12	0.506	165984
3	0.097	123239	13	0.559	172394
4	0.136	130499	14	0.613	176316
5	0.178	135612	15	0.669	183787
6	0.221	140560	16	0.728	192742
7	0.265	144339	17	0.789	200007
8	0.311	148438	18	0.852	211028
9	0.358	152796	19	0.92	226117
10	0.406	156515	20	1.000	597526
					GINI= .1360
LZ = Lorentzkurvans y-koordinat					
Gräns = Högsta värde i resp. vientil (för variabel x)					

Hushållen är indelade i vientiler, tjugondelar. Vientil 1 utgörs av de 5 % av hushållen som har lägst disponibel inkomst, vientil 2 av de 10 % som har lägst inkomst etc. För varje vientil anges i utskriften den sammanlagda disponibla inkomsten som andel av den totala disponibla inkomsten för samtliga hushåll. Vidare anges också den övre gränsen, dvs den i vientilen högsta förekommande disponibla inkomsten.

Lorentzkurvan brukar illustreras i ett Lorentzdiagram där diagonalen motsvarar det fall att alla hushållen har lika inkomst, jfr nedan.

Fördelningsmått

För att standardutskriften skall kunna erhållas snabbt används en approximativ metod för beräkning av Gini-koefficienten och Entropimåttan. I samband med att hushållen sorteras efter resultatvariabelns storlek vid bestämningen av Lorentzkurvan beräknas emellertid exakta värden för fördelningsmåttan. Gini-koefficienten skrivs ut med 4 decimaler, se utskriften ovan. De beräknade värdena förs sedan också in i diagramutskriften.

Tiden för sortering av tal, liksom också den exakta beräkningen av Gini-koefficienten, är proportionell mot kvadraten på antalet tal vid användning av vanliga beräkningsmetoder. Detta medför att beräkningarna blir tidskrävande då antalet tal blir stort. För t ex 2000 tal krävs 400 gånger så lång tid som för 100 tal. För att få en snabb beräkning av Lorentzkurvan har därför en ny metod utvecklats för vilken tidsåtgången är en linjär funktion av antalet tal. Då modellhushållen uppgår till mer än 500-1000 stycken ger detta väsentligt kortare beräkningstider.

Ginikoefficienten utgör medelvärdet av det absoluta värdet av skillnaderna mellan variabelvärdena, dvs

$$\text{Gini} = \frac{1}{n^2 * \bar{x}} \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n |x_i - x_j|$$

där \bar{x} är det genomsnittliga värdet på resultatvariabeln (t ex inkomst) över de n hushållen eller individerna och x_i är hushåll eller individ i's värde. Ginikoefficienten har emellertid också en geometrisk tolkning, nämligen två ggr ytan mellan diagonalen och Lorentzkurvan i ett Lorentzdiagram. Detta utnyttjas i programmet där ytan under Lorentzkurvan beräknas i samband med att Lorentzkurvan bestäms, varefter Ginikoefficienten erhålls enligt sambandet:

$$\text{Gini} = 2 * (0,5 - Y_{ta})$$

Entropimåttan bestäms enligt:

$$\text{Entropi}(\alpha) = \frac{1}{\alpha^2 - \alpha} * \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n \left\{ \frac{x_i}{\bar{x}} \right\}^\alpha - 1$$

för fem olika värden på parametern α . Ju lägre (negativt) värde på parametern α desto större vikt läggs vid skillnaden mellan hushåll med låga värden på resultatvariabeln (jfr Cowell, 1984). För tolkningen av fördelningsmåttan se kapitel 5 och bilaga 1 i (Hederstierna & Schwarz, 1987).

Fördelningsprofil

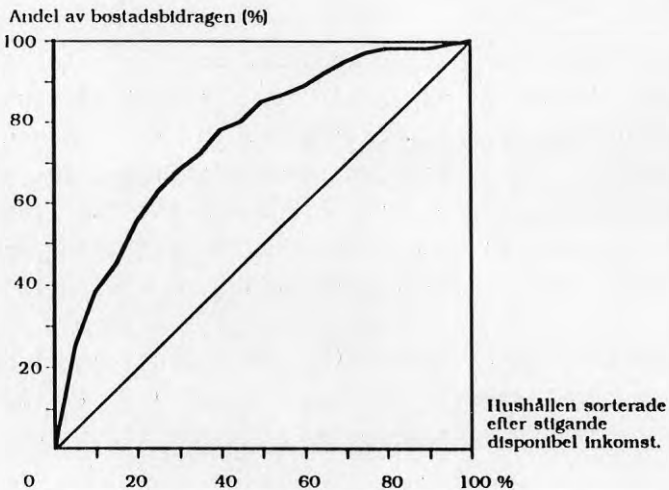
Transfereringars "fördelningsprofil", dvs i vad mån de i störst utsträckning går till hushåll med låga eller höga inkomster, eller standard, kan beräknas efter det att man för aktuell inkomst- eller standardvariabel skrivit "LZ" och fått en utskrift av Lorentzkurvas funktionsvärden. En förutsättning är då att den transferering som man vill studera finns med bland resultatvariablerna. Genom att skriva transfereringens variabelnummer erhålls utskrift av andelsvärden.

I exemplet nedan beskrivs bostadsbidragens fördelningsprofil i relation till hushållens disponibla inkomst.

Enter=framåt. Variabelnr=Ny Lorenzk (y-axel) Val:

System:1988					
Modellhushåll:Giftn/sambo med barn					
Variabel(x): 18 Disponibel inkomst (DI) (red. med "skatteeffekt")					
Variabel(y): 10 Summa bostadsbidrag					
Vientil	LZ	GRÄNS	Vientil	LZ	GRÄNS
1	0.249	100105	11	0.871	161540
2	0.376	116567	12	0.887	165984
3	0.448	123239	13	0.928	172394
4	0.547	130499	14	0.945	176316
5	0.626	135612	15	0.972	183787
6	0.682	140560	16	0.976	192742
7	0.716	144339	17	0.976	200007
8	0.78	148438	18	0.985	211028
9	0.810	152796	19	0.999	226117
10	0.856	156515	20	1.000	597526
					YTA= .756
LZ = Lorentzkurvans y-koordinat					
Gräns = Högsta värde i resp. vientil (för variabel x)					
***** Hushållen sorterade efter stigande värde på variabel x *****					

Andelen för vientil 1, 2 etc utgör den andel av de totala bostadsbidragen till barnfamiljerna som går till de 5 %, 10 % etc av hushållen som har den lägsta ekonomiska standarden. Resultatet kan illustreras i ett generaliserat Lorentzdiagram enligt nedan. Det värde på "Yta" som skrivs ut i tabellen utgör ytan under kurvan. För bidrag till hushållen gäller att om ytan är större än 0,5 så har bidraget en positiv fördelningsprofil.

6. FILNAMN

Data för olika år, olika delar av skatte- och bidragssystemet och för olika uppsättningar hushåll finns lagrade på ett antal olika datafiler. Vid användning av version BEST behöver användaren inte hålla reda på namnen på dessa datafiler eftersom systemnamn och namn på hushållsuppsättningar anges med vanlig text på menyerna. Vid användning av version BESTA behöver datafilnamnen anges. Detta gäller både befintliga datafiler och vid inläsning av nya data.

BEST-programmen håller reda på olika typer av datafiler genom att de inne i programmen tilldelas speciella suffix. Detta ger användaren (nästan) fria händer att namnge nya datafiler. Exempelvis har en hushållsdatafil suffixet .hus, en skattedatafil har suffixet .skt och en resultatdatafil .res. Dessa suffix används endast internt i programmet och ses inte av användaren som kan ange ett valfritt namn (på upp till 8 tecken), t ex samma namn på olika typer av datafiler inom samma transfereringssystem. Användaren kan t ex samtidigt kalla en skattedatafil för NY88, en barnomsorgstaxa NY88, ett transfereringssystem NY88, etc. En allmän begränsning är dock att två datafiler av samma typ (t ex skattedatafiler) inte kan ges samma namn (på samma diskett eller directory) för då kommer endast den sist namngivna datafilen att finnas kvar.

Som huvudregel gäller att filnamnen inte får vara mer än 8 tecken långa (t ex NY88 är 4 tecken). Ett undantag utgör systemdatafiler som inte får ges mer än 5 tecken, men de kan samtidigt också ges ett långt systemnamn som visas i BEST-menyn (jfr avsn 3.2). Filnamnen får inte innehålla något punkttecken. En skattedatafil får således t ex inte kallas SKATT.88, men kan kallas SKATT88.

Namnen på befintliga datafiler kan man t ex få reda på genom att i BESTA-menyn (se avsn 3.2 och 3.3) i stället för filnamn skriva ett frågetecken (?). Man kan också efter att ha

valt 1 eller 21-28 i BESTA's huvudmeny besvara frågan om nytt (N) eller gammalt (G) filnamn med G och sedan skriva ett frågetecken.

Filnamnen för hushållen i BEST's typhushållsmeny och modellhushållsmeny är T1, T2 etc respektive M1, M2 etc. Vid användning av BEST-versionen ges resultatfilerna automatiskt ett namn som är lika med systemfilnamnet + hushållsnamnet, t ex 88M1 om simuleringen avsett 1988 års system och den första uppsättningen modellhushåll.

EXEMPEL PÅ ANVÄNDNING AV BEST-PROGRAMMET

Användningen av BEST-systemet skall här konkret illustreras med några enkla exempel som närmast är avsedda som komplement till programbeskrivningen i bilaga 1. De två första avser typhushåll med version BEST respektive BESTA, och det tredje exemplet modellhushåll.

1. Typhushåll - BEST

Bland makar med barn är det vanligt att en av makarna arbetar deltid. Hushållets ekonomiska resurser bestäms inte enbart av inkomsten utan bidragsreglernas utformning, barnomsorgstaxan och skattesatserna är också av betydelse. Vi skall här med hjälp av en uppsättning typhushåll belysa hur ekonomin för hushåll med olika antal barn påverkas när arbetstiden varierar.

Efter start av BEST väljs i huvudmenyn "2" för typhushåll. I den specialmeny för typhushåll som då kommer fram väljs "t" för inläsning av en ny uppsättning typhushåll. För att studera situationen för makar i vanliga lönelägen kan vi t ex välja värden för de olika variablerna enligt nedan:

TYPHUSHÅLL				Sid: 1(1) Fil: NY
	Från	Till	Steglängd	
1: Antal vuxna	2	-	-	
2: Antal barn i daghemsåldern	0	4	-	
3: Antal barn över daghemsåldern	1	1	-	
4: Heltidsinkomst - vuxen 1	120000	120000	-	
5: Heltidsinkomst - vuxen 2	110000	110000	-	
6: Arbetstid - vuxen 1	1	1	-	
7: Arbetstid - vuxen 2	0	1	.25	
8: Underskottsavdrag - vuxen 1	0	0	-	
9: Underskottsavdrag - vuxen 2	0	0	-	
10: Kommunal skatt (%)	30	30	-	

Hushållsnamn: Makar 1-5 barn heltid resp varierad arbetstid

Som framgår av bilden har vi här varierat antalet barn och make 2's arbetstid men hållit övriga variabler konstanta.

Genom att välja hushåll med barn i förskoleåldern (antal 0-4) kan även effekterna av en inkomstberoende daghemstaxa och variationer i behovet av barnomsorg studeras.

När alla variabelvärdena specificerats väljs "0" för avslutning varefter frågan om hushållsnamn kommer upp. Här har vi angett "Makar 1-5 barn heltid resp varierad arbetstid". Detta hushållsnamn förs automatiskt in i BEST's meny för valbara typhushåll och kryssas för på vanligt sätt genom val av motsvarande siffra.

Därefter kan vi i huvudmenyn välja "1" för skatte- och bidragssystem och i specialmenyn kryssa för exempelvis 1988. Efter återgång till huvudmenyn väljs "4" och sedan några resultatvariabler, t ex 13 (Summa bidrag), 17 (Disponibel inkomst brutto), 20 (Ekonomisk standard 2 = DI/Antalet k. e.) och 40 (Effekt make 1's inkomst + 10 000 kr).

Samtliga val som görs i de olika specialmenyerna förs automatiskt in i huvudmenyn, jfr bilden nedan. Om man vill ändra något val före start av beräkningarna kan detta göras genom att gå tillbaka till specialmenyerna.

Skriv den siffra (1-4) som står framför det alternativ som skall bestämmas. Välj antingen typhushåll (2) eller modellhushåll (3).

b=beräkna nya resultat. v=visa gamla resultat. q=avsluta ?=info

Val:

1	Skatte- och bidragssystem 1988
2	Systematiska typhushåll Makar 1-5 barn heltid resp varierad arbetstid
3	Representativa modellhushåll (Hf<65)
4	Resultatvariabler Summa bidrag Disponibel inkomst brutto Ekonomisk standard 2 (=DI/Antal k.e.) Effekt make 1:s inkomst +10000 Kr

Beräkningarna startas genom att man skriver "b" och resultatet för de olika hushållen erhålls sedan i tabellform, en

tabell för varje resultatvariabel. Tabellerna består i detta fall av fem kolumner (varierande antal barn) och fem rader (varierande total arbetstid). Arbetstid 1 för hushållet svarar här mot det fall att make 2 inte arbetar alls.

I den första tabellen visas "Summa bidrag", som här utgörs av barnbidrag och bostadsbidrag och således ökar med ökande barnantal. Bostadsbidragens avtrappning med ökande inkomst medför att bidraget här minskar med ökande arbetstid. För enbarnsfamiljen är bidraget slutavtrappat vid arbetstid mindre än halvtid.

System:1988					
Typhushåll: Makar 1-5 barn heltid resp varierad arbetstid					
Heltidsinkomst		Vuxen 1: 120000		Vuxen 2: 110000	
Arbetstid		Vuxen 1: 1		Vuxen 2: 0 - 1	
Underskottsavdrag		Vuxen 1: 0		Vuxen 2: 0	
Variabel: 13 Summa bidrag					
Rad: Hush arbetstid \ Kolumn: Antal barn					
	1	2	3	4	5
1	13990	24502	39046	55690	73558
1.25	9684	20196	34740	51384	69252
1.5	5820	15454	29998	46642	64510
1.75	5820	11640	25213	41857	59725
2	5820	11640	20376	37072	54940

Följande två tabeller visar den disponibla inkomsten och den ekonomiska standarden. Den disponibla inkomsten, som utgör summan av inkomster och bidrag minus skatter och barnomsorgsavgift, ökar både med ökande arbetstid och ökat barnantal. Vid ökad arbetstid ökar dock den disponibla inkomsten mindre för hushåll med tre eller fler barn än för hushåll med färre barn.

Vid beräkningen av den ekonomiska standarden har antalet konsumtionsenheter förutsatts vara 1,73 för två vuxna, 0,5 för barn under skolåldern och 0,6 för barn i skolåldern. Dessa data ingår i bestämningen av referensstandard (jfr bilaga 1, avsn 4.6 och bilaga 4). De kan ändras genom användning av version BESTA. Som framgår av tabellen påverkar

här barnantalet effekten av arbetstidsökningen på samma sätt som för resultatvariabeln disponibel inkomst, men skillnaden mellan familjer med olika antal barn är mer markerad.

System:1988					
Typhushåll:Makar 1-5 barn heltid resp varierad arbetstid					
Heltidsinkomst	Vuxen 1: 120000		Vuxen 2: 110000		
Arbetstid	Vuxen 1: 1		Vuxen 2: 0 - 1		
Underskottsavdrag	Vuxen 1: 0		Vuxen 2: 0		
Variabel: 17 Disponibel inkomst brutto					
Rad:Hush arbetstid \ Kolumn:Antal barn					
	1	2	3	4	5
1	92690	103202	117746	134390	152258
1.25	108821	112931	125891	141743	159611
1.5	122920	125360	138221	154040	171908
1.75	140795	133305	143853	158957	176825
2	154620	145150	150421	165412	183280

System:1988					
Typhushåll:Makar 1-5 barn heltid resp varierad arbetstid					
Heltidsinkomst	Vuxen 1: 120000		Vuxen 2: 110000		
Arbetstid	Vuxen 1: 1		Vuxen 2: 0 - 1		
Underskottsavdrag	Vuxen 1: 0		Vuxen 2: 0		
Variabel: 20 Ekonomisk standard 2 (=DI/Antal k.e.)					
Rad:Hush arbetstid \ Kolumn:Antal barn					
	1	2	3	4	5
1	39729	36428	35327	35061	35139
1.25	46643	39862	37770	36979	36836
1.5	52686	44249	41470	40187	39674
1.75	60348	47053	43159	41470	40808
2	66273	51234	45130	43154	42298

Nästa tabell utgör resultatutskriften för marginaleffekten då make 1 ökar sin inkomst med 10 000 kr. Att effekten här endast obetydligt påverkas av antalet barn beror på de nya spärreglerna i bostadsbidragsbestämmelserna som medför att bostadsbidraget inte reduceras innevarande år utan först efter två år.

System:1988					
Typhushåll:Makar 1-5 barn heltid resp varierad arbetstid					
Heltidsinkomst	Vuxen 1: 120000		Vuxen 2: 110000		
Arbetstid	Vuxen 1: 1		Vuxen 2: 0 - 1		
Underskottsavdrag	Vuxen 1: 0		Vuxen 2: 0		
Variabel: 40 Effekt make 1:s inkomst +10000 Kr					
Rad:Hush arbetstid \ Kolumn:Antal barn					
	1	2	3	4	5
1	50	50	50	50	50
1.25	50	54	55	56.3	56.3
1.5	50	54	55.3	56.3	56.3
1.75	50	56.6	59.4	60.5	60.5
2	50	56.6	56.6	56.6	56.6

2. Typhushåll - BESTA

Under perioden 1982-1986 förändrades transfereringssystemet i ett flertal olika avseenden, t ex i vad avser skatteskalor och avdragsregler, bostadsbidragsregler, barnbidrag, etc. Under början av perioden ökade lönerna nominellt något långsammare än den allmänna prisstegringstakten, men motsatsen gällde under slutet av perioden. Löneökningstakten varierade något mellan olika branscher men vi räknar här med 35 % som ett ungefärligt genomsnitt för perioden 1982-1986. Konsumentprisindex ökade med 31,7 %, dvs en nominell löneökning på 35 % för perioden i dess helhet innebar något ökade reallöner (per timme, före skatt).

Vi ska här illustrera användningen av BESTA genom att undersöka den samlade effekten av ovan nämnda förändringar för hushåll som består av ensamstående med 1-3 barn. Barnen förutsätts vara i skolåldern så att t ex ändrade daghemstaxor ej påverkar resultatet. Vidare förutsätts hushållen bo i hyreshus med för respektive hushållsstorlek och inkomst genomsnittlig hyra (jfr bilaga 3). Vi studerar således ej här effekten av de ändrade skattereglerna för underskottsavdrag.

Först används valalternativen 1 (typhushåll) och 23 (bostadsbidrag) i BESTA's huvudmeny (jfr bilaga 1, avsn 3). Två olika uppsättningar typhushåll läses in; en för 1982 och en för 1986. Den enda skillnaden mellan dem är att lönerna år 1986 är 35 % högre. Föräldern antages ha en inkomst på mellan 55 000 och 135 000 kr (år 1982) vid heltid, men arbeta 75 % av heltid. Då det gäller bostadsbidragsreglerna (val 23) sätts den bidragsgrundande inkomsten till den procentandel av årets inkomst som motsvarar löneläget 2 år tidigare (bostadsbidragen beräknas i regel på 2 år gamla inkomstuppgifter).

Efter val 3 i BESTA's huvudmeny får vi den meny där transfereringssystemet definieras. 1982 års system specificeras enligt följande figur (jfr bilaga 1, avsn 3).

Val(siffror)	→Ensam82
0. Avbryt	Använd följande filer
1. Hushåll	→
2. Skatter och ex.min.	B2skt
3. Skattereduktion	B2red
4. Bostadsbidrag	B2bobi
5. Barnbidrag	B2bab
6. Socialbidrag	
7. Referensstandard	
8. Barnomsorg	
9. Bostad	B2bosi
10. Hämta system	
11. Spara system	
12. Resultat	
99. Starta beräkningar	

Vidare införs typhushållsbeteckningen (Ensam82) och ett resultatfilnamn (rEnsam82) innan resultatvariabler väljs (genom att skriva "99") och beräkningarna startas. På motsvarande sätt definieras transfereringssystemet för år 1986 och beräkningar genomförs med resultatvariablerna "disponibel inkomst" och "summa bidrag".

Resultaten från 1986 och 1982 års system jämförs genom att man väljer pkt 4 (Utskrift resultat) i BESTA's huvudmeny och sedan anges namnen på de resultatfiler som skall jämföras

(rEnsam86 och rEnsam82) och operation "/", dvs kvoten mellan resultatvariablernas värden 1986 och 1982 beräknas. Nedan anges de utskrifter som erhålls.

System:/B6skt/B6red/B6bobi3/B6bab////B6bosi			
System:/B2skt/B2red/B2bobi/B2bab////B2bosi			
Typhushåll:Ensam82			
Heltidsinkomst	Vuxen 1: 55000 - 135000		
Arbetstid	Vuxen 1: .75		
Variabel: 17 Disponibel inkomst (DI)			
Rad:Hush bruttoinkomst \ Kolumn:Antal barn			
	1	2	3
41250	1.32	1.32	1.36
48750	1.32	1.32	1.36
56250	1.32	1.32	1.36
63750	1.31	1.31	1.35
71250	1.30	1.31	1.34
78750	1.31	1.32	1.35
86250	1.35	1.33	1.36
93750	1.34	1.34	1.37
101250	1.36	1.35	1.38

System:/B6skt/B6red/B6bobi3/B6bab////B6bosi			
System:/B2skt/B2red/B2bobi/B2bab////B2bosi			
Typhushåll:Ensam82			
Heltidsinkomst	Vuxen 1: 55000 - 135000		
Arbetstid	Vuxen 1: .75		
Variabel: 13 Summa bidrag			
Rad:Hush bruttoinkomst \ Kolumn:Antal barn			
	1	2	3
41250	1.38	1.37	1.42
48750	1.39	1.37	1.42
56250	1.39	1.36	1.42
63750	1.37	1.35	1.41
71250	1.32	1.33	1.40
78750	1.32	1.33	1.40
86250	1.46	1.33	1.40
93750	1.32	1.33	1.41
101250	1.39	1.34	1.42

Vi ser att för hushåll med 3 barn har den disponibla inkomsten ökat med 34-38 %, dvs ungefär lika mycket som den nominella löneökningen. För hushåll med 1-2 barn är ökningen något mindre, dock i regel ej under konsumentprisindex.

I bidragen inräknas, utöver barnbidrag och bostadsbidrag, också ett underhållsbidrag som här satts lika med bidragsför-

skottet. Bidragen har ökat något reall vilket bl a sammanhänger med barnbidragsökningen.

3. Modellhushåll - BESTA

Det allmänna barnbidraget höjdes år 1985 från 3300 kr till 4800 kr per år. Genom flerbarnstillägget, som utgår från och med det tredje barnet, blev höjningen speciellt stor för familjer med många barn. Vi skall här som ett exempel på användning av modellhushåll belysa inverkan på barnfamiljernas ekonomiska standard och på standardfördelningen.

Ett nytt transfereringssystem för 1985 definieras i BESTA's andra meny. Det skiljer sig åt från det år 1985 gällande systemet genom att 1985 års datafil för barnbidrag ersatts av 1984 års datafil och 1984 års förvärvsavdrag behållits, se bilden nedan. Det nya systemet kan t ex sparas under beteckningen 3300F (3300 för barnbidragets storlek och F för förvärvsavdraget).

Val(siffra):

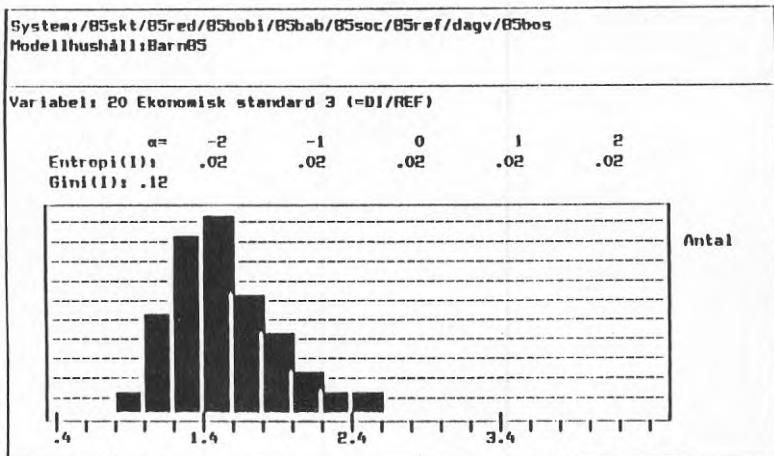
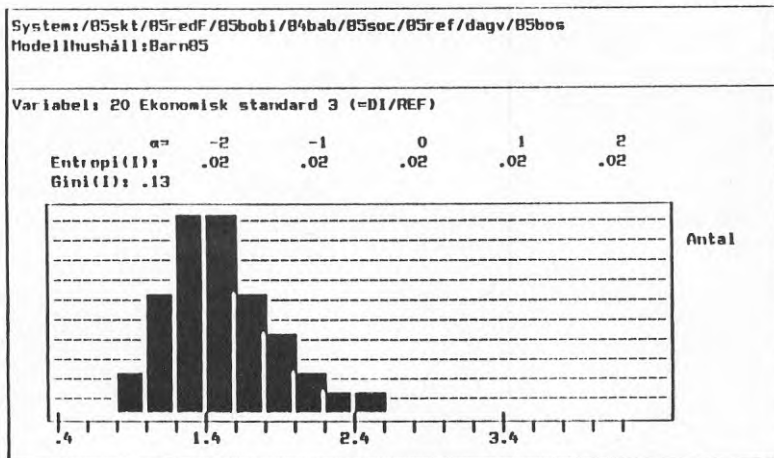
0. Avbryt	Använd följande filer
•1. Hushåll	Barn85
2. Skatter och ex.min.	85skt
3. Skattereduktion	85redF
4. Bostadsbidrag	85bobl
5. Barnbidrag	84bab
6. Socialbidrag	85soc
7. Referensstandard	85ref
8. Barnomsorg	dagv
9. Bostad	85bos
10. Hämta system	85
11. Spara system	3300F
•12. Resultat	
99. Starta beräkningar	

(Välj ? för info)

Beräkningar med BESTA genomförs för två olika uppsättningar modellhushåll. Det ena - Barn85 - är en uppsättning hushåll som representerar barnfamiljerna, och det andra - Alla85 - representerar samtliga hushåll. I modellhushållen ingår här endast hushåll där HF (hushållsföreståndaren) är under 65 år och anställd. Företagarhushåll ingår således ej.

Resultatet av beräkningarna erhålls för olika resultatvariabler i form av tabeller och diagram för fördelningen och olika fördelningsmått; Ginikoefficienten och entropi-måttet för fem olika koefficienter.

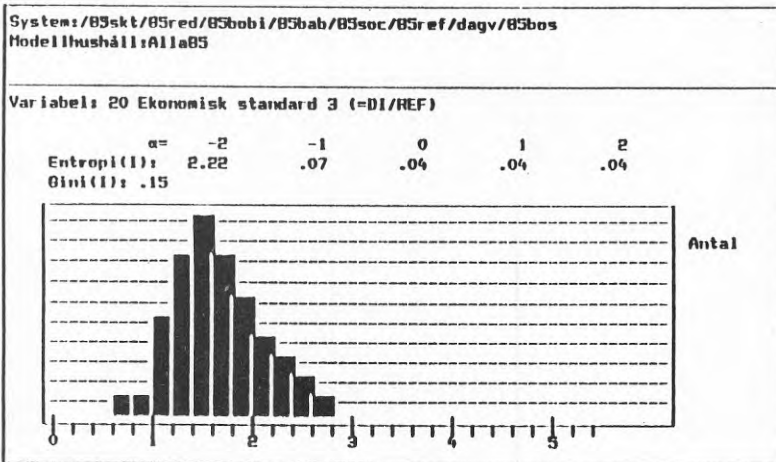
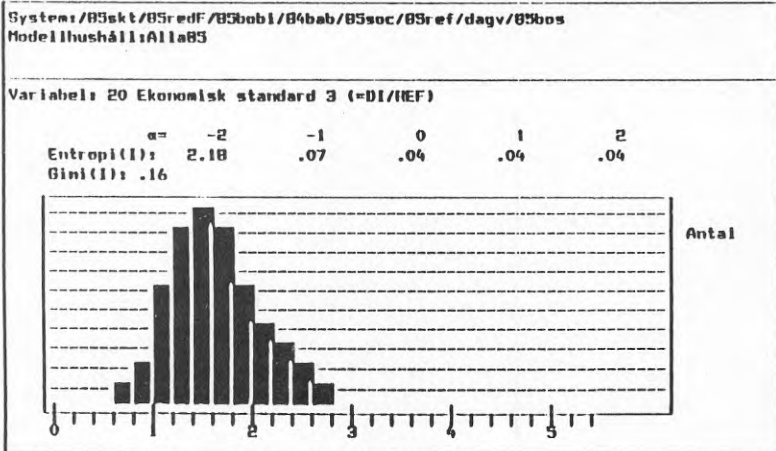
De två diagrammen visar fördelningen av den ekonomiska standarden för barnfamiljerna för de två systemen. För fallet med det lägre barnbidraget har Gini-koefficienten beräknats till 0,13, men den sjönk till 0,12 med höjningen av barnbidraget och slopanDET av förvärvsavdraget. Denna förändringsriktning är vad som brukar betecknas en positiv fördelnings-effekt.

Diagrammen ovan ger ingen direkt information om hur de enskilda hushållen påverkas. Utskrift av skillnaden mellan systemen erhålls genom att efter val av pkt 4 i BESTA's huvudmeny ange de två resultatfilnamnen och tecknet "-", se tabellen nedan. Det framgår att standarden förbättrats för samtliga barnfamiljer, vilket sammanhänger med att finansieringen av barnbidragshöjningen här endast delvis beaktats (genom sloandet av förvärvsavdraget). Ökningen är i genomsnitt 0,03 enheter, vilket motsvarar ca 2 %, men för en del hushåll är den betydligt större, upp till 0,09 enheter.

System: /B5skt/B5red/B5bobl/B5bab/B5soc/B5ref/dagv/B5bos System: /B5skt/B5redF/B5bobl/B4bab/B5soc/B5ref/dagv/B5bos Modellhushåll: Barn85					
Variabel: 20 Ekonomisk standard 3 (=DI/REF)					
Totalt antal personer: 3061544					
Medelvärde(I): .03					
Min: 0 Max: 0.09					
Upp till	Andel	Upp till	Andel	Upp till	Andel
0	3.8	.04	88.9	.08	99.7
.01	3.8	.05	89.1	.09	99.8
.01	28.4	.05	95.4	.09	100.0
.02	28.5	.06	95.9		
.02	49.0	.06	96.5		
.02	51.8	.06	97.2		
.03	52.2	.07	97.4		
.03	77.3	.07	98.4		
.04	78.0	.08	98.7		
.04	85.4	.08	98.9		

Resultatutskriften för modellhushållen "Alla85" för de två systemen erhålls på motsvarande sätt som för barnfamiljerna. Vi ser att Gini-koefficienten minskat från 0,16 till 0,15. Entropimåttet är i huvudsak oförändrat; dock med en obetydlig ökning för $\alpha = -2$. Detta illustrerar att förändringsriktningen kan vara beroende av valet av fördelningsmått. I utskrifterna anges här "I" efter Entropi och Gini, vilket markerar att i detta exempel har individerna, och inte hushållen, utgjort analysenhet (jfr bilaga 1, avsn 5).

INDATA MM

I denna bilaga redovisas uppgifter om befintliga databaser till BEST för bostadskostnader, barnomsorgskostnader och socialbidrag.

1. Bostadskostnader

Uppgifter om hushållens bostadskostnader används i BEST-modellen vid beräkning av bostadsbidrag, existensminimum i skattelagstiftningen och socialbidrag samt i resultatvariabler som innehåller bostadskostnader.

Bostadskostnader motsvarande medelhyran i flerbostadshus har beräknats ur uppgifter i Bostads- och Byggnadsstatistisk årsbok (BSÅ) för genomsnittlig hyra för olika lägenhetsstorlekar och för genomsnittligt antal rum per boende, se tabell 3:1 och 3:2.

Tabell 3:1. Genomsnittshyra per månad i hyreslägenheter i flerbostadshus .

År	1 RK	2 RK	3 RK	4 RK	5+ RK	5 RK**
1982	761	1099	1422	1749	2161	2110
1983	842	1207	1553	1919	2396	2325
1984	896	1286	1643	2036	2550	2480
1985	965	1384	1764	2181	2755	2670
1986	1032	1487	1882	2314	2914	2840
1987	1100	1589	2016	2500	3115	3050
1988*	1188	1716	2177	2700	3364	3295

* Uppräkning från 1987 års hyror med 8% (lika med KPI delindex för hyreslägenhet, bostad och värme).

** Hyrorna för 5-rumslägenheter har erhållits genom interpolation ur uppgifter för lägenheter med 2-4 rum och kök och 5 eller fler rum och kök.

Källa: BSÅ, tabell 9.1.3. Urvalsundersökningar.

Tabell 3:2. Genomsnittligt antal rum (inkl. kök) per boende i hyreslägenheter år 1978 och 1982.

	1978	1982
1 vuxen	2,47	2,67
2 vuxna	1,71	1,81
2 vuxna + 1 barn	1,32	1,37
+ 2 barn	1,08	1,13
+ 3+ barn	0,89	0,93

Källa: BSA, tabell 10.7.

Uppgifterna för år 1982 i tabell 3:2 har räknats om till antal rum (exkl kök) per hushåll och extrapolerats till hushåll med upp till 8 personer varvid en fortsatt ökning av antalet rum per boende efter 1982 förutsatts, se tabell 3:3. Ur dessa uppgifter och kostnadsuppgifterna i tabell 3:1 har den genomsnittliga månadshyran för olika hushållsstorlekar beräknats, se tabell 3:4. Befintliga datafiler till BEST för hushållens bostadskostnader utgörs av medelhyrorna i tabell 3:4. Även datafiler med inkomstberoende bostadskostnader enligt tabell 3:7-3:12 finns upplagda. Datafilerna för bostadskostnader används i BEST för typhushåll (jfr bilaga 1). Uppgifterna i tabell 3:1 avseende hyran för olika lägenhetsstorlekar har använts vid beräkningen av bostadskostnaden i befintliga datafiler för referensstandard, jfr bilaga 4.

Tabell 3:3. Genomsnittligt antal rum per hushåll.

Antal personer	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
1	1,67	1,72	1,77	1,82	1,87	1,92	1.97
2	2,62	2,67	2,72	2,77	2,82	2,87	2.92
3	3,11	3,16	3,21	3,26	3,31	3,36	3.41
4	3,52	3,57	3,62	3,67	3,72	3,77	3.82
5	3,85	3,90	3,95	4,0	4,05	4,1	4.15
6	4,20	4,25	4,3	4,35	4,4	4,45	4.5
7	4,55	4,6	4,65	4,7	4,75	4,8	4.85
8	4,90	4,95	5,0	5,05	5,1	5,15	5.2

Tabell 3:4. Månadshyra för olika hushållsstorlekar.

Antal personer	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
1	987	1105	1196	1309	1428	1550	1700
2	1300	1439	1543	1677	1811	1960	2140
3	1458	1612	1726	1872	2016	2190	2390
4	1592	1762	1887	2043	2193	2389	2605
5	1700	1882	2016	2181	2340	2555	2790
6	1821	2021	2169	2352	2520	2748	3000
7	1948	2163	2325	2523	2701	2940	3205
8	2074	2305	2480	2698	2887	3133	3415

Inkomstberoende bostadskostnader

Uppgifter finns i BSÅ (tabell 10.10) om sambandet mellan antalet rumsenheter per boende och hushållets sammanräknade inkomst år 1982. För flertalet hushållstyper är skillnaderna i olika inkomstlägen under 90 000 kr obetydliga och tabell 3:5 nedan återger därför utjämnade värden. Uppgifter finns inte separat för hyreslägenheter utan avser hyres- och bostadsrättslägenheter. Viss korrigering med hänsyn härtill har därför gjorts i tabell 3:5, och i tabell 3:6 har omräkning skett till antal rum per hushåll (exkl kök) och extrapolerats till hushåll med upp till 8 personer. Ur hyrorna för olika lägenhetsstorlekar i tabell 3:1 och utrymmesuppgifterna i tabell 3:6 har medelhyror för olika hushållsstorlekar och inkomstintervall beräknats, se tabell 3:7.

Tabell 3:5. Antal rum per boende i olika inkomstintervall år 1982.

	Hushållets sammanräknade inkomst (kr)			
	<90 000	<150 000	<200 000	200 000-
1 vuxen	2,55	2,85	3	3
2 vuxna	1,60	1,80	1,92	2,3
2 vuxna + 1 barn	1,25	1,36	1,49	1,58
+ 2 barn	1,10	1,10	1,16	1,40
+ 3+ barn	0,91	0,94	0,96	0,98

Tabell 3:6. Genomsnittligt antal rum per hushåll år 1982.

Antal personer	Hushållets sammanräknade inkomst (kr)			
	<90 000	<150 000	<200 000	200 000-
1	1,55	1,85	2	2
2	2,2	2,6	2,84	3,6
3	2,75	3,08	3,47	3,74
4	3,4	3,4	3,64	4,6
5	3,73	3,89	4,0	4,1
6	4,08	4,24	4,35	4,45
7	4,43	4,59	4,7	4,8
8	4,78	4,94	5,05	5,15

Tabell 3:7. Genomsnittlig månadshyra för olika hushållsstorlekar och inkomstintervall år 1982.

Antal personer	Hushållets sammanräknade inkomst (kr)			
	<90 000	<150 000	<200 000	200 000-
1	947	1048	1099	1099
2	1164	1293	1370	1618
3	1341	1448	1576	1664
4	1553	1553	1631	1966
5	1661	1713	1749	1785
6	1778	1836	1875	1911
7	1904	1962	2002	2038
8	2031	2088	2130	2170

På motsvarande sätt som för år 1982 har den genomsnittliga månadshyran för olika hushållsstorlekar och inkomstintervall beräknats för åren 1983-1988, se tabell 3:8-3:12. Det genomsnittliga antalet rum för olika hushållsstorlekar har förutsatts öka på samma sätt som vid beräkningen av utrymmesstandarden i tabell 3:3.

Tabell 3:8. Genomsnittlig månadshyra för olika hushållsstorlekar och inkomstintervall år 1983.

Antal personer	Hushållets sammanräknade inkomst (kr)			
	<95 000	<155 000	<210 000	210 000-
1	1061	1171	1224	1224
2	1294	1432	1515	1791
3	1484	1601	1743	1842
4	1718	1718	1806	2183
5	1838	1897	1939	1980
6	1972	2037	2081	2122
7	2114	2179	2224	2264
8	2256	2321	2392	2409

Tabell 3:9. Genomsnittlig månadshyra för olika hushållsstorlekar och inkomstintervall år 1984.

Antal personer	Hushållets sammanräknade inkomst (kr)			
	<100 000	<165 000	<220 000	220 000-
1	1150	1267	1322	1322
2	1393	1536	1622	1918
3	1589	1714	1867	1973
4	1840	1840	1934	2347
5	1969	2032	2080	2125
6	2116	2187	2236	2280
7	2271	2342	2391	2436
8	2427	2500	2552	2603

Tabell 3:10. Genomsnittlig månadshyra för olika hushållsstorlekar och inkomstintervall år 1985.

Antal personer	Hushållets sammanräknade inkomst (kr)			
	<105 000	<175 000	<230 000	230 000-
1	1254	1384	1441	1441
2	1517	1669	1760	2077
3	1726	1860	2023	2135
4	1993	1993	2093	2548
5	2131	2201	2254	2303
6	2293	2372	2426	2474
7	2465	2543	2597	2646
8	2636	2720	2780	2890

Tabell 3:11. Genomsnittlig månadshyra för olika hushållsstorlekar och inkomstintervall år 1986.

Antal personer	Hushållets sammanräknade inkomst (kr)			
	<110 000	<180 000	<240 000	240 000-
1	1373	1507	1566	1566
2	1645	1803	1899	2228
3	1862	2003	2171	2288
4	2141	2141	2245	2735
5	2284	2356	2419	2472
6	2461	2545	2603	2656
7	2645	2730	2787	2840
8	2829	2914	2972	3077

Tabell 3:12. Genomsnittlig månadshyra för olika hushållsstorlekar och inkomstintervall år 1987.

Antal personer	Hushållets sammanräknade inkomst (kr)			
	<115 000	<190 000	<250 000	250 000-
1	1491	1632	1696	1696
2	1781	1952	2060	2427
3	2016	2176	2501	2495
4	2331	2331	2447	2968
5	2490	2577	2638	2693
6	2682	2770	2830	2885
7	2874	2962	3023	3078
8	3067	3155	3215	3325

Tabell 3:13. Genomsnittlig månadshyra för olika hushållsstorlekar och inkomstintervall år 1988.

Antal personer	Hushållets sammanräknade inkomst (kr)			
	<120 000	<200 000	<260 000	260 000-
1	1637	1785	1854	1854
2	1947	2131	2252	2657
3	2204	2380	2587	2724
4	2550	2550	2678	3236
5	2718	2813	2879	2938
6	2926	3021	3087	3146
7	3134	3230	3295	3350
8	3343	3438	3503	3622

2. Barnomsorgskostnader

Såsom redovisats i kapitel 2 finns tre huvudalternativ för barnomsorgsutgifterna som skiljer sig åt beträffande eventuellt beroende av föräldrarnas inkomst och arbetad tid. För varje alternativ finns en eller flera datafiler.

Inkomstberoende barnomsorgstaxa

I många kommuner beräknas avgiften på grundval av föräldrarnas sammanlagda bruttoinkomst och med viss reducering av avgiften vid deltid och för syskon. En datafil i BEST (DAGV) är ett exempel på en sådan med inkomsterna varierande taxa. Data har erhållits genom en uppräknig av resultatet från en enkät som Svenska Kommunförbundet gjorde 1981, varvid medelvärdet för ett urval på 27 kommuner beräknades (jfr kap 4 i Hederstierna & Schwarz, 1983). Data återges i tabell 3:13.

Inkomstoberoende månadstaxa

En del kommuner har en inkomstoberoende taxa, s.k. enhets-taxa eller fast taxa. Ibland är avgiften samma för deltids-plats som vid heltid, men det förekommer också att avgiften reduceras då platsen utnyttjas mindre än 20-25 timmar per vecka. Befintliga datafiler med fast taxa är DAG83F, DAG84F etc där skillnaden i avgift för olika år motsvarar förändringarna i konsumentprisindex. Data för år 1987 enligt tabell 3:14.

Inkomstoberoende timtaxa

Befintliga datafiler är exempel på ett lågt och ett högt alternativ för privat dagmamma, jfr tabell 3:15. Det högre alternativet för 1 barn motsvarar ungefär kommunernas kostnad för familjedaghem.

Tabell 3:13. En med hushållsinkomsten varierande barnomsorgstaxa (DAGV).

Övre inkomst- gräns	Antal barn		
	1	2	3
-2499	180	315	385
-2999	240	375	445
-3499	300	435	505
-3999	360	495	565
-4499	420	555	625
-4999	480	615	685
-5999	540	675	745
-6999	600	735	805
-7999	670	825	905
-8999	730	885	965
-9999	790	970	1060
-10999	850	1045	1140
-11999	910	1135	1245
-12999	970	1210	1330
-13999	1030	1285	1625
-14999	1090	1345	1470
-15999	1150	1425	1565
-16999	1210	1485	1625
-17999	1270	1570	1720
-18999	1330	1630	1780
-19999	1390	1705	1860
-20999	1450	1765	1920

Antal avgiftsmånader per år:	11
Dagsgräns (tim) för reducerad avgift:	5
Andel av full taxa vid reduktion:	0,65

Tabell 3:14. En inkomstoberoende månadstaxa (DAG87F)

Avgift/mån.	Antal barn		
	1	2	3
	840	1090	1260
Antal avgiftsmånader per år:			12
Dagsgräns (tim) för reducerad avgift:			5
Andel av full taxa vid reduktion:			0,7

Tabell 3:15. Två inkomstoberoende timtaxor

	Antal barn		
	1	2	3
Låg taxa (DAG87PL):	12,50	23	38
Hög taxa (DAG87PH):	23	40	56

3. Socialbidragsdata

Socialbidragsdatafilerna innehåller uppgifter enligt tabell 3:16, vilka i programmet utnyttjas för beräkning av en "socialbidragsgräns". Vidare ingår uppgift om ifall hushåll med disponibla årsinkomster (plus ev. barnomsorgskostnader) vid beräkningen av olika resultatvariabler skall förutsättas få socialbidrag, i vilket fall socialbidraget adderas till den tidigare beräknade disponibla inkomsten. I befintliga datafiler för socialbidrag förutsätts hushåll med inkomster under socialbidragsgränsen ej få socialbidrag.

Tabell 3:16. Exempel på socialbidragsdata för 1987 (SOS87)

Basbelopp	24100
Norm 1 vuxen (% av basbeloppet)	100
Norm 2 vuxna (% av basbeloppet)	175
Norm för barn > 7 år (% av basbeloppet)	65
Bidrag över norm ges för barnomsorgsutgifter (0=nej, 1=ja)	1
Norm för barn < 7 år med barnomsorgsutgifter (% av basbeloppet)	40
Norm för barn < 7 år vid egen vård (% av basbeloppet)	50
Ev. ersättning över norm för resor mm, ej för- värvsarbetande (kr)	2000
Ev. ersättning över norm för resor mm, förvärvs- arbetande (kr)	2000

Socialbidragsreglerna varierar mellan olika kommuner i flera avseenden, t ex i vad avser normer, vilka typer av utgifter som ersätts över norm och skillnaden i ersättning vid kortvarigt eller mer långvarigt socialbidragsbehov. Data i tabell 3:16 är således ett exempel på regeldata. De utgör en ungefärlig tolkning av Socialstyrelsens allmänna råd från 1985. Befintliga datafiler för 1983-1986 och 1988 (SOC83 - SOC86, SOC88) innehåller samma data som tabell 3:16 utom vad gäller basbeloppen och ersättningen över norm för resor mm.

REFERENSSTANDARDEN I BEST

För att ge en uppfattning om vilken ekonomisk standard ett hushålls ekonomiska resurser ger möjlighet till ingår bland resultatvariablerna i BEST ett antal olika standardmått. En av dessa utgör kvoten mellan hushållets disponibla inkomst och en jämförelsestandard; här betecknad referensstandard. Referensstandarderna varierar mellan hushåll av olika storlek och sammansättning och kan också göras beroende av förvärvsarbetets omfattning. Syftet med detta kvotmått är att ge möjlighet till något mer rättvisande standardjämförelser mellan olika typer av hushåll än som kan göras om enbart hushållets disponibla inkomster jämförs. Referensstandarderna avses motsvara en jämförelsevis låg standard, men det är också möjligt att välja indata så att referensstandarderna blir högre.

Referensstandarderna är konstruerade som summan av ett hushålls boendekostnader och kostnaderna för övrig konsumtion, beräknade enligt någon schablonmetod.

I befintliga datafiler för referensstandarderna har boendekostnaderna beräknats som ett medelvärde för hela landet av hyreskostnaderna i flerbostadshus vid en ytstandard enligt norm 2, dvs vardagsrum + kök + 1 rum per två personer i hushållet. Uppgifter om hyran för olika lägenhetsstorlekar har hämtats från SCB's bostads- och hyresundersökningar (jfr bilaga 3, tabell 3:1), vilket ger boendekostnader enligt tabell 4:1 för år 1985-1988.

Övriga kostnader

Schablonbelopp för andra kostnader än boendekostnaderna kan t ex bestämmas med utgångspunkt från de årligen fastställda normalbeloppen i existensminimum i skattelagstiftningen vilka för år 1987 var 23 900 kr för en vuxen och 41 400 kr för två vuxna.

Tabell 4:1 Bostadskostnader i referensstandarden (kr/månad)

	1985	1986	1987	1988
1 vuxen + 0 barn	965	1032	1100	1188
1 vuxen + 1 barn	1384	1487	1589	1716
1 vuxen + 2 barn	1574	1685	1803	1947
1 vuxen + 3 barn	1764	1882	2016	2177
1 vuxen + 4 barn	1973	2098	2258	2439
1 vuxen + 5 barn	2181	2314	2500	2700
1 vuxen + 6 barn	2426	2572	2775	2998
2 vuxna + 0 barn	1384	1487	1589	1716
2 vuxna + 1 barn	1574	1685	1803	1947
2 vuxna + 2 barn	1764	1882	2016	2177
2 vuxna + 3 barn	1973	2098	2258	2439
2 vuxna + 4 barn	2181	2314	2500	2700
2 vuxna + 5 barn	2426	2572	2775	2998
2 vuxna + 6 barn	2670	2830	3050	3295

Vid prövning av rätt till nedsatt skatt vid låg inkomst görs jämförelse med hushållets taxerade inkomst och således ej med bruttoinkomsten. Nödvändiga kostnader för inkomstens förvärvande, t ex kostnader för arbetsresor, ingår således ej i normalbeloppen. Tillägg för sådana kostnader kan göras vid bestämningen av referensstandarden och uttrycks då för varje heltidsarbetande vuxen som en procentandel av schablonbeloppet för en vuxen. Vid beräkningen av referensstandarden vid deltidsarbete förutsätts denna kostnad vara proportionell mot förvärvsarbetets omfattning.

Schablonbeloppet för hushållsutgifterna för barn uttrycks i indata för referensstandarden som en andel av beloppet för en vuxen. Olika andelar kan väljas för barn under 7 år, respektive 7 år och äldre. Vid extern barnomsorg kan hushållsutgifterna för barn bli lägre, t ex genom att de får mat mm på daghem. Detta kan beaktas genom att i indata ange det avdrag som i detta fall bör göras för sådana kostnader.

Exempel på referensstandarddata för andra kostnader än boendekostnader ges i tabell 4:2.

Tabell 4:2 Indata för beräkning av övriga kostnader i referensstandarderna för år 1987.

Hushållskostnader 1 vuxen	23 900
Ökning av (1) vid heltids förvärvsarbete (%)	10
Hushållskostnader 2 vuxna	41 400
Max tillägg/person och mån vid tidsbrist	136
Konsumtionsandel (hushållskostnader) för barn <7 år	.5
Konsumtionsandel (hushållskostnader) för barn =>7 år	.6
Minskning för barn som är heltid på daghem (kr/år)	3410

Som framgår av tabellen ovan finns också möjlighet att genom ett "tidsbristtillägg" beakta hushållsutgifternas beroende av tillgång till tid som kan utnyttjas till "hemproduktion". Enligt Konsumentverket kan matkostnader mm för en familj med två vuxna och två barn bli omkring 600 kr högre per månad om halvfabrikat och färdigvaror utnyttjas jämfört med om man utgår från en "råvarukorg".

Som indata anges maximalt tidsbristtillägg, T, per person och månad. Vid beräkningen av referensstandarderna görs detta tillägg då de vuxna i hushållet arbetar heltid. Vid mindre omfattande förvärvsarbete reduceras tillägget så att det blir 0 för tvåbarnsfamiljer där den ena maken arbetar heltid och den andre halvtid.

I programmet beräknas tidsbristtillägget för hushåll med en respektive två vuxna enligt följande uttryck:

$$TB(1) = T * N * [1 - (1-K) * \frac{8}{N}] \quad (\text{om högerledet är } > 0)$$

$$TB(2) = T * N * [1 - (2-K-L) * \frac{8}{N}] \quad (\text{om högerledet är } > 0)$$

där N är antalet personer i hushållet och K och L är arbetad tid som andel av heltidsarbete för den ena respektive den andra maken.

Denna rapport hänför sig till forskningsanslag 870476-4 från Statens råd för byggnadsforskning till Ekonomiska forskningsinstitutet vid Handelshögskolan i Stockholm.

R28: 1989

ISBN 91-540-5018-9

Statens råd för byggnadsforskning, Stockholm

Art.nr: 6709028

Abonnemangsgrupp:
X. Samhällsplanering

Distribution:
Svensk Byggtjänst
171 88 Solna

Cirkapris: 60 kr exkl moms